

Mousese ea Malasu

*(Da:i Sia: - Deuteronomy; Modu - Deuteronomi;
Bisini - Lo)*

Hidadea Sia:

Dedesu dunu da Mousese. Hidadea sia: amola sia: dagosu amo eno dunu da dedei.

Isala:ili dunu da hame nabasu hou hamobeba:le, ode 40 amoga hafoga:i wadela:i soge amo ganodini lalu. Ili da Moua:be soge ganodini esalu amola Gode da ili Ga:ina:ne soge amo ganodini golili sa:ima:ne ilia logo bu doasimusa: dawa:i. Amaiba:le, ilia da bu Gode sia: giadofasa:besa:le, Mousese da ilima sia: bagade olelei. Amo sia: da Mousese ea Malasu buga ganodini dedei diala.

Liligi bagade amo buga ganodini dedei da agoane:-

- 1 Mousese da hou amo ode 40 ganodini ba:i amo ilima bu olelei. Gode da wadela:i soge amo ganodini ili noga:le ouligi, amo e da ilima bu sia:i. Ili da Gode mae yolesili nabasu hou hamoma:ne e da ilima bu sia:i.
- 2 Mousese da Gode Ea Hamoma:ne sia:i Nabuane Gala amo bu olelei. E da God Ea Sema No 1 bu bagade olelei. Amo da ilia da Gode Ema fawane fa:no bobogemu olelesa. Amalalu, e da sema eno amo da Isala:ili dunu ilia da Ga:ina:ne soge lasea, nabawane hamoma:ne sia:i.

3 Mousese da Gode Ea Gousa:su amo Isala:ili dunuma bu olelei, amola ilia da amo bu noga:le nabima:ne sia:i.

4 E da Yosiua amo Mousese ea sogebi lale, Isala:ili dunu ilima bisili masusa: ilegei dagoi. Mousese da Gode Ea fidisu hou nodoma:ne gesami hea:i. E da Gode da Isala:ili dunu fi noga:le fidima:ne sia:i. Amalalu, Mousese da Moua:be soge ganodini (amo da Yodane Hano amoga gusu gala) bogoi dagoi.

Sia: bagadedafa amo buga ganodini da Gode da Ea ilegei fi (Isala:ili) gaga:i dagoi amola hahawane udigili fidisu. Bai E da ilima asigisu. Ili da esalusudafa amola Gode Ea hahawane udigili fidisu amo ba:ma:ne, ilia da Gode Ea hou mae gogolele, Ema asigi hou amola nabasu hou hamoma:ne, Mousese da ha:giwane olelei.

Sia: No1 amo buga ganodini da Sia:alalo 6:4-6. Amo sema dedei. Yesu da sema baligi bagade sia:i dagoi (Ma:diu 22:37; Maga 12:30; Luge 10:27) “Dilia dogo huluane amola dilia a:silibu huluane amola dilia asigi dawa:su huluane, dilia amoga Hina Godema asigima.”

Sia: Dedei Diala

1 Mousese ea sia: Age...Sia:alalo 1:1-4:49

2 Mousese ea sia: Ageyadu...Sia:alalo 5:1-26:19

(a) Gode Ea Hamoma:ne sia:i Nabuane Gala...Sia:alalo 5:1-10:22

(b) Sema, Hamoma:ne sia:i amola Sisasu...Sia:alalo 11:1-26:19

3 Ga:ina:ne Soge ganodini Golili

Masunu Fada:i Sia:...Sia:alalo 27:1-28:68

- 4 Gousa:su Hou bu Hahamoi...Sia:alalo 29:1-30:20
 5 Mousese Bogoma:ne Dagozu Sia:...Sia:alalo 31:1-33
 6 Mousese Bogosu...Sia:alalo 34:1-12

Mousete ea Malasu

¹ Amo buga ganodini da Mousese ea sia: dedei diala. Amo sia: e da Isala:ili dunu ilia da wadela:i soge Yodane Hano amoga gusu ganodini esalu ilima sia:i. Ili da Yodane Hano sogebe dio amo Sufe amo ganodini esalu. (Sufe da dogoa dialu. La:idi da Balane hafoga:i soge galu, la:idi da Dofele moilai, La:ibane moilai, Ha:selode moilai amola Disahabe moilai.) ² (Eso gidayale gala emoga ahoasea, dilia da Sainai goumi yolesili, Idome agolo soge amoga asili, Ga:idesie Bania amoga doaga:mu.)

³ Isala:ili dunu da Idibidi yolesili ode 40 agoane wadela:i soge ganodini lala. Eso age, oubi gida amola ode 40 amoga Mousese da Gode Ea olelei liligi huluane Isala:ili fi ilima olelei. ⁴ *Hina Gode da hina bagade Saihone (A:moulaide dunu ouligisu musa: Hesiabone moilai bai bagade ganodini esalu) amola hina bagade Oge (Ba:isane dunu ouligisu musa: da Asadalode amola Edelei, amo moilai ganodini esalu), amo fane legei dagoi. Amo fa:no Mousese da sia: olelei. ⁵ Isala:ili dunu da Moua:be soge (Yodane Hano amoga gusu galu) amo ganodini esalu.

Amo esoga Mousese da Gode Ea olelesu amola Ea Sema ilima muni olelesu. ⁶ E amane sia:i

---

* **1:4:** Idisu 21:21-35

“Ninia da Sainai Goumia esaloba, Hina Gode da ninima amane sia:i, ‘Dilia da amo goumia esala helesa. ⁷ Dilia abula diasu mugululi, masa. Dilia A:moulaide dunu ilia agolo soge amola eno soge amo da amo sisiga:i amoga masa. Dilia Yodane Hano fago soge amola agolo soge amola gano soge amola Medidela:inia Wayabo Bagade bega: amoga masa. Ga:ina:ne soge baligili, asili Lebanone Goumi baligili, Iufala:idisi Hano bagade amoga doaga:ma. ⁸ Amo soge huluane Na, dilia Hina Gode, da dilia aowalali dunu amo A:ibalaha:me, Aisage, Ya:igobe amola iligaga fi ilima imunu sia:i. Dilia amo sogega fimusa: lala masa.’ ”

*Mousese da Fofada:su Dunu Ilegei
(Gadili Asi 18:13-27)*

⁹ Mousese da Isala:ili dunuma amane sia:i “Ninia da Sainai Goumiga esaloba na da dilima amane sia:i, ‘Nisu da dilima ouligisu amola hina esalumu da hamedei. Hawa: hamosu da bagadedafa. ¹⁰ Dilia Hina Gode da dilia fi bagade hamobeba:le, dilia idi da wali gasumuni muagado gala amo ilia idi defele ba:sa. ¹¹ Hina Gode, dilia aowalalia Gode, Ea sia:i defele da dilia idi bu bagade hamone, afadafa da 1000 hamomu da defea, amola liligi bagade dilima imunu da defea. ¹² Be nisu da habodane dia sia:ga gegesu amola dioi bagade hou hahamoma:bela:? ¹³ Amaiba:le, dilia fi hisu hisu dunu amo da bagade dawa:su dunu amoga ilegema. Amasea, amo dunu da dilima ouligisu amola hina esaloma:ne, na da ilegemu.’ ¹⁴ Amo na da sia:i amola dilia da amo hou da noga:i sia:i dagoi. ¹⁵ Amaiba:le, na da

asigilai amola bagade dawa:su dunu, dilia fi hisu hisu amoga lale, dili ouligima:ne ilegei. Mogili da dunu 1000 ouligi, mogili da 100 ouligi, mogili da 50 ouligi amola mogili da 10 ouligi. Amola na da eno ouligisu dunu, dilia fi huluane ganodini ilegei.

¹⁶ Amo esoga na da amo ouligisu dunuma amane sia:i, ‘Dilia fi amo ganodini sia:ga gegesu amola sia: eno heda:sea, dilia amo sia: noga:le nabima. Sia: huluane moloiwane fofada:ma. Isala:ili fidafa dunu amola ga fi dilia fi amo ganodini esalebe, amo huluane defele fofada:ma.

¹⁷ Dunu hisu hisu ilima hisu hisuwane mae fofada:ma. Dunu huluanedafa ilima defele fofada:ma. Dunu huluane ilima mae beda:ma. Dilia fofada:su da dunuga hame hamoi, be Gode Hi fawane da amo fofada:su olelesa. Be sia: da baligili gasa bagade ba:sea, amo dilia nama fofada:musa: gaguli misa. Amasea, na da sia:mu.’ ¹⁸ Amo esoga amola na da dilia hawa: hamosu eno dilima olelei dagoi.”

*Mousese da Ga:idesie Bania Soge amoga De-sega Ahoasu Dunu Asunasi
(Idisu 13:1-33)*

¹⁹ Mousese da eno amane sia:i, “Ninia da Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i defele hamoi. Ninia da Sainai Goumi yolesili, wadela:i hafoga:i soge bagade amo baligili asili, A:moulaide agolo sogega asili, Ga:idesie Bania amoga doaga:i. ²⁰ -

²¹ Amogawi na da dilima amane sia:i, ‘Dilia da wali A:moulaide dunu ilia agolo sogega doaga:i dagoi. Hina Gode, ninia aowalali ilia Gode, da amo soge ninima iaha. Ba:ma! Soge da goea.

Gode Ea sia: defele, amo sogega fimusa: lala masa. Mae gigiluma amola mae beda:ma!”

²² Be dilia da nama misini amane sia:i, ‘Ninia da desega ahoasu dunu amo soge ba:ma:ne, ninima bisili masunusa: asunasimu da defea. Ilia da ninima masunu logo amola amo soge fi ilia hou, ninima olelema:mu.’

²³ Amo hou na da hahawane ba:i. Amaiba:le, na da dilia fi fagoyale gala afae afae amoga dunu afae lale, huluane desega ahoasu dunu fagoyale gala ilelegei. ²⁴ Ilia da agolo sogega asili, hou hogolalu, Esegole Fago amoga doaga:i. ²⁵ Amoga ilia ifa fage lale, ninima gaguli misi. Ilia da soge ea hou ninima olelei. Soge amo Hina Gode da ninima iaha amo da noga:idafa, ilia sia:i.

²⁶ †Be dilia da Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i amoga odoga:i dagoi. Dilia da amo soge ganodini golili sa:imu higa:i galu. ²⁷ Dilia da gilisili higale sia: dasu. Dilia da amane sia:i, ‘Hina Gode da nini higasa. E da nini amo A:moulaide dunu ilia nini medole legemusa:, Idibidi sogega fisili masa:ne ilima i. ²⁸ Ninia abuliba:le amo sogega masa:bela:? Ninia da bagade beda:i. Ninia desega ahoasu asunasi amo da ninima agoane olelei:, amo soge dunu ilia sedade amola ilia gasa amola da ninia bagade baligisa. Ilia moilai gagoi da muagado heda:sa. Dunu baligili bagadedafa ilia da amo soge ganodini esalebe ba:i.’

²⁹ Be na da dilima amane sia:i, ‘Amo dunuba:le mae beda:ma. ³⁰ Hina Gode da dilima bisili masunu, E da dili fidili gegemu. E da Idibidi soge

---

† **1:26:** Mousese ea Malasu 9:23; Hibulu 3:16

ganodini dili fidi amo defele fidimu. ³¹ †Amola E da wadela:i hafoga:i soge amo ganodini dili fidi amo defele fidimu. E da mae yolesili eda da ea gofe ouga:ne oule ahoa, amo defele dili amo sogega doaga:musa: noga:le ouligi.’ ³² §Be dilia da na sia: mae nabawane, Hina Gode Ea hou dafawaneyale hame dawa:i. ³³ E da eso huluane dilima bisili, dilia golamu sogebi olelesu. E da dilima logo olelemusa: gasia lalu sawa: agoai amo ganodini bisili asi amola esoga mu mobi agoai mogomogoi amo ganodini bisili asi. Be dilia da Ea hou dafawaneyale hame dawa:i.

*Hina Gode da Isala:ili Dunuma Se Iasu
(Idisu 14:20-45)*

³⁴ **Hina Gode da dilia egane sia: nababeba:le, ougi ba:i. E da moloiwane amane sia:i, ³⁵ ‘Dunu afae amo wadela:i fi ganodini da amo soge noga:i Na da dilia aowalali ilima imunu sia:i, amo ganodini da hame masunu. ³⁶ Ga:ilebe (Yefane ea mano), hi fawane da golili sa:imu. E da Na hame yolesiba:le, Na da e amola ea mano, soge e da ba:i ilima imunu.’ ³⁷ Amola dilia houba:le, Hina Gode da nama ougi galu. E nama amane sia:i, ‘Mousese! Di da amo soge ganodini hame masunu. ³⁸ Be dia fidisu dunu Yosiuua (Nane egefe) amo ea dogo denesima:ne di fidima. E da Isala:ili dunu amo soge lala masa:ne, bisili masunu.’

³⁹ Amalalu, Hina Gode da nini huluanema amane sia:i, ‘Dilia mano da hame asigilaiba:le, wadela:i hou amola hou noga:i afafamusa: hame

† **1:31:** Asunasi Dunu Iliia Hou 13:18   § **1:32:** Hibulu 3:19

** **1:34:** Hibulu 3:18

dawa:. Dilia da giadofale dilima ha lai dunu da dilia mano gasawane gagumu sia:i. Be ilia fawane da soge ganodini masunu. Na da amo soge ilima imunu amola ilia fawane da amo ganodini fimusa: masunu. ⁴⁰ Be dilia! Dilia sinidigima! Dilia da hafoga:i wadela:i soge amoga masa. Maga:me Hano Wayabo Bagade ahoasu, amo logoga masa.'

⁴¹ Be dilia da nama amane sia:i 'Dafawane! Ninia Godema wadela:le hamoi dagoi. Be wali ninia da Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i defele doagala:musa: heda:mu. Amalalu, dunu huluane da ea gegesu liligi salawane, dilia da agolo sogega gegemusa: masunu da asaboi liligi dawa:i galu.

⁴² Amola Hina Gode da nama amane sia:i, 'Isala:ili dunuma ilia da mae doagala:la masa:ne sia:ma. Bai Na amola da dili gilisili hame masunu. Dilima ha lai dunu da bu gegesea, dilia da se bagade nabasa:besa:le, mae masa:ne sia:ma.' ⁴³ Amaiba:le, na da dilima sia:i dagoi. Be dilia da na sia: hame nabi amola Gode Ea hamoma:ne sia:i liligi nabimu higa:i galu. Dilisu hanaiga hidale agolo sogega heda:i. ⁴⁴ Amalalu, A:moulaide dunu amo agolo soge ganodini esalu da dilima doagala:le, agime ilia hou defele dili sefasi. Iliya da Idome sogega dili fane legei amola dili sefasili, Homa moilai bai bagade amoga doaga:le fawane yolesi. ⁴⁵ Amalalu, dilia da bu misini, Godema bagadewane dinanu. Be Gode da dilia disu hamedafa nabi.

Isala:ili Dunu da Ode 40Wadela:i Hafoga:i Soge amo Ganodini Esalu

46 Amalalu, ninia da Ga:idesie sogega eso bagohame esalu,

2

¹ *ninia da sinidigili, wadela:i hafoga:i soge amoga asi. Gode da nama sia:beba:le, ninia da Maga:me Hano Wayabo ahoasu amoga asili, eso bagohame Idome agolo soge sisiga:le ahoanu.

² Amola Hina Gode da nama amane sia:i, ³ ‘Amo agolo soge sisiga:le bu udigili mae laloma. Sinidigili, gadili heda:ma. ⁴ †Isala:ili dunuma amane sia:ma, Dilia da dilia fi dunu, Iso egaga fi Idome agolo soge amo ganodini esala, ilia soge ganodini golili sa:ili, baligimu. Ili da dilima beda:mu. ⁵ Be dilia da ilima mae gegema. Na da ilia soge fonobahadi fawane dilima hamedafa imunu. Amo Idome soge huluane Na da Iso egaga fi ilima i dagoi. ⁶ Be dilia da ha:i manu amola hano, ilima bidiga lamu da defea.’ ”

⁷ Mousesese da eno amane sia:i, “Dilia mae gogolema! Hina Gode da dilia hou huluane hahawane fidi. Dilia da wadela:i hafoga:i soge amo ganodini ahoanoba, E da dili noga:le ouligi. Amo ode40wali gidigi amoga E da mae yolesili, dilia liligi huluane dilima i dagoi. ⁸ Ninia Gode Ea sia: nababeba:le, asili, logo amo da Ila:de moilai amola Isionegiba moilai yolesili Maga:me Hanoga doaga:sa, amo logo ninia da yolesili guma:dini ahoanu, Moua:be sogega asi. ⁹ ‡Hina Gode da nama amane sia:i, ‘Dilia da Moua:be dunu (Lode egaga fi) ilima mae gegema amola

---

* **2:1:** Idisu 21:4 † **2:4:** Mui 36:8 ‡ **2:9:** Mui 19:37

ilima se mae ima. Na da Aa moilai ilima i dagoi amola ilia soge Na da dilima hame imunu,'”
Mousete da amane sia:i.

¹⁰ (Dunu fi bagadedafa da Aa moilaiga esalu. Ili fi dio da Imimi. Ili sedade olei da dunu bagade eno amo A:nagimi fi ilia sedade olei defele ba:i. ¹¹ Eno dunu da Imimi amola A:nagimi gilisili da Lefa:ime [dunu sedade bagade] dio asuli. Be Moua:be dunu da ilima Imimi dio asuli. ¹² Musa: Holaide dunu da Idome soge ganodini esalu. Be Iso egaga fi da amo dunu sefasili, fane legei dagoi. Amalalu, ilisu da amo soge ganodini fi. Isala:ili dunu fi da fa:no Ga:ina:ne sogega [Gode da ilima i] ilima ha lai dunu sefasi, amo defele Iso egaga fi da Holaide dunu sefasi.)

¹³ Mousete da eno amane sia:i, “Amalalu, Gode Ea sia:beba:le ninia da Silede Hano amo degei dagoi. ¹⁴ §Ninia da musa: Ga:idesie Bania fisili, ode38gidigili, amo hou ba:i. Amo ode ganodini Gode Ea sia:i defele ninia musa: dadi gagui amola asigilai gegesu dunu, huluane da bogoi dagoi ba:i. ¹⁵ Gode da ilima ha laiwane esalebeba:le, E da mae yolesili ili fane legelalu, huluane da hame ba:i.

¹⁶ Amalalu, musa: asigilai gegesu dunu huluane ninia fi ganodini da bogoi dagoi ba:loba, ¹⁷ Hina Gode da nama amane sia:i, ¹⁸ ‘Wali eso dilia Moua:be soge golili sa:ili, Aa moilai bai bagade ahoasu amoga baligima. ¹⁹ **Amalalu dilia da A:mone dunu (Lode egaga fi) ilia soge gadenene ba:mu. Be ilima mae gegema amola sia:ga mae gegema. Bai Na da amo soge Lode

---

§ 2:14: Idisu 14:28-35   ** 2:19: Mui 19:38

egaga fi ilima ia dagoiba:le, Na da amo soge dilima hame imunu.

²⁰ (Amo soge ea dio eno da Lefa:ime [dunu sedade bagade musa: amoga esalu ilia dio]. Be A:monaide dunu da amo dunuma Sa:masamimi dio asuli. ²¹ Ili sedade olei da A:nagimi dunu defele ba:i. Ili da dunu bagohame amola bagade fi dialu. Be Gode da amo dunu fi fane legei dagoi. Amalalu, A:mone fi dunu da ilia soge gesowale fi galu.

²² Hina Gode da amo hou defele Idome dunu (ilia da Iso egaga fi wali Idome agolo sogega esala) amo fidimusa: hamoi. E da Holaide dunu fane legei dagoi. Amalalu, Idome dunu da ilia soge gesowale fi galu. Ili wali amola amogai esala. ²³ Soge amo da Medidela:inia Wayabo Bagade bega: diala, amoga dunu fi musa: Galidi Oga esalu ilia da fi galu. Musa: dunu fi amogai esalu da A:ifimi. Ili da soge huluane asili, Ga:isa moilai bai bagadega doaga:le esalu. Be Galidi dunu da ili fane legele, ilia soge huluane gesowale fi galu.)

²⁴ Mousese da eno amane sia:i, “Ninia da Moua:be soge golili sa:ili, baligili, Hina Gode da ninima amane sia:i, ‘Hadiga! Anone hano degema. Na da Saihone (A:moulaide ouligisu dunu ea soge da Hesiabone), e amola ea soge dilima i dagoi. Dilia ema doagala:ma amola ea soge gesowale fima. ²⁵ Na (Hina Gode) Na gasaga, dunu huluane da dilia fiba:le beda:mu. Dilia dio fawane sia:sea, dunu huluane da yaguguli beda:mu.’ ”

*Isala:ili Fi da hina bagade Saihone Fane Legei
(Idisu 21:21-30)*

²⁶ “Amalalu, ninia da Gedimode wadela:i soge amo ganodini esalu, na da Hesiabone hina bagade Saihone ema sia: adole iasu dunu asunasi. Iliia da ema olofomusa: amane sia:i, ²⁷ ‘Ninia da dia soge baligili masusa: dawa:lala. Ninia da moloiwane baligimu amola logo hame yolesimu. ²⁸ Ninia ha:i amola hano manu lamu amo bidi imunu. Ninia da dia soge baligili masunu fawane. ²⁹ Amalalu, ninia da Yodane Hano degele, soge amo ninia Hina Gode da ninima iaha amo ganodini fimu. Iso egaga fi Idome soge ganodini esalu amola Moua:be dunu Aa ganodini esalu, da mae higale, ninia da ilia soge baligili masunu da defea sia:i.’

³⁰ Be hina bagade Saihone da ninia baligili masunu logo ga:i dagoi. Ninia da Saihone fane legele ea soge lamusa: Hina Gode da ea hou gasa fi agoane hamoi. Ninia da wali ea soge amogai fi dila.

³¹ Amalalu, Hina Gode da nama amane sia:i, ‘Ba:ma! Na da hina bagade Saihone amola ea fi gasa hame agoane hamoi dagoi. Dilia ea soge gesowale fima.’ ³² Saihone amola ea dadi gagui dunu huluane da Ya:iha:se soge gadenene ninima gegemusa: misi.

³³ Be Hina Gode da ninima gasa i. Ninia da Saihone amola egefe, ea dunu huluane medole legei dagoi. ³⁴ Amo esoga, ninia da moilai huluane lale mugului dagoi. Ninia da dunu, uda amola mano, huluane medole legei dagoi. ³⁵ Ninia ilia bula-magau huluane lai amola liligi huluane moilai

ganodini amo lai dagoi. ³⁶ Ninia Hina Gode da ninia logo fodoiba:le, ninia moilai huluane amo Aloua (amo da Anone fago bega: dialu) amola moilai eno Anone fago ganodini dogoa dialu amola eno moilai huluane asili, Gilia:de sogega doaga:le, huluane lai dagoi. Moilai huluane ilia sisiga:le gagoi da ninima gasa hame agoai ba:i. ³⁷ Be ninia A:monaide dunu ilia soge amola soge amo Ya:boge Hano bega: dialu amola moilai agolo soge ganodini dialu amola soge huluane Hina Gode da ninima mae masa:ne sia:i, amoga ninia da hame asi.”

3

Isala:ili Dunu da hina bagade Oge Fane Legei (Idisu 21:31-35)

Mousese da eno amane sia:i,

¹ “Amalalu, ninia da gusudili asili, Ba:isia:ne sogega doaga:i. Hina bagade Oge amola ea fi dunu huluane da ea soge fisili, gadili mogodigili, Edelei moilai bai bagade gadenene ninima doagala:musa: misi. ² Be Hina Gode da nama amane sia:i, ‘Ema mae beda:ma. Na da Oge, ea dunu amola ea soge huluane dilima imunu. Dilia da A:moulaide hina bagade Saihone (e da Hesiabone soge ouligisu esalu) ema hou hamoi amo defele, amo Ogema hamoma. ³ Hina Gode da hina bagade Oge amola ea dunu fi, ninima i dagoi. Amola, ninia da huluane medole legei dagoi. ⁴ Ninia da moilai huluane lai dagoi - afae da hame fisi. Ninia da moilai60agoane lai dagoi. Ninia da Agobe soge (amoga Ba:isia:ne hina bagade Oge da ouligisu esalu) amo huluane

lai dagoi. ⁵ Amo moilai huluane da gagili sali - dobea bagade amola logo ga:su gasa bagade amola ifa bagade da amo logo ga:su logo hamoi. Moilai fonobahadi bagohame amola da dobea hame dialu. ⁶ Ninia da Hesiabone hina bagade Saihone ema hamoi defele moilai huluane mugululi, dunu, uda amola mano, huluane medole lelegei dagoi. ⁷ Ninia da bulamagau huluane lai amola liligi huluane moilai amo ganodini dialu lai dagoi.

⁸ Amo esoga, ninia da A:moulaide hina bagade dunu aduna amoga soge da Yodane Hano gusudili Anone Hano asili Hemone Goumi amoga doaga:le, amo soge huluane elama lai. ⁹ (Saidouniane dunu da Hemone Goumi amoga Silione dio asula amola A:moulaide dunu da Sine sia:sa.) ¹⁰ Ninia da Ba:isia:ne hina bagade Oge amo ea soge huluane lai dagoi. Moilai huluane fele da:iya dialu, Gilia:de soge, Ba:isia:ne soge amola soge huluane eso maba la:ididili asili, Sa:lega moilai amola Edelei moilai bai bagade amoga doaga:le, huluane lai dagoi.” Mousese da amane sia:i. ¹¹ (Hina bagade Oge da Lefa:ime fi ea dagosu dunu - eno hame ba:i. Ea bogosu gagili da gelega hamoi. Ea olei da 42 mida amola ba:de olei da gadenene 2 mida. Amo gagili da wali A:mone soge moilai bai bagade La:ba amo ganodini diala.)

*Isala:ili Fi Mogili da Yodane Hano Eso Mabe
Gusudili fi
(Idisu 32:1-42)*

¹² Mousese da eno amane sia:i, “Ninia da amo soge lai dagoloba, na da soge amo da Aloua moilai, Anone Hano gadenene gadili dialu, Gilia:de agolo soge la:idi amola moilai huluane, amo Liubene fi amola Ga:de fi, ilima i. ¹³ Na da eno la:idi Gilia:de soge amola Ba:isia:ne soge, amo Mana:se fi la:ididili (Eso Mabe Ma:na:se) ilima i. Amo da Agobe soge bagade musa: hina bagade Oge da ouligi. (Ba:isia:ne soge da defele Lefa:ime soge ilia da sia:su.)” ¹⁴ Mana:se fi dunu afae amo Ya:ie, e da Agobe soge bagade amo lai. Agobe soge da Ba:isia:ne soge amo ganodini asili Gesue amola Maga, amo soge ea la:idi olei amoga doaga:i. E da amo moilai huluane amoma hi dio asuli amola wali ilia Ya:ie moilai sia:sa.)

¹⁵ Mousese da eno amane sia:i, “Gilia:de soge amo na da Mana:se fi amo ea sosogo fi afae amo Ma:ige fi ilima i. ¹⁶ Amola na da soge ea olei da Gilia:de asili Anone Hano amoga doaga:i, amo soge na da Liubene fi amola Ga:de fi, ilima i. Hano dogoa da ilia ga (south) olei amola ga (north) olei da Ya:boge Hano (amo da A:monaide fi ilia la:idi olei amola) ¹⁷ Eso dabe la:idi ilia soge da asili Yodane Hano amoga doaga:i. Ea olei da ga Ga:lili Hano Wayabo asili Bogoi Hano Wayabo gano amola eso mabe olei da Bisiga Goumi.

¹⁸ *Amo esoha na da ilima olelei, ‘Ninia Hina Gode da amo soge Yodane Hano eso maba la:idi dili gesowale fima:ne i dagoi. Amaiba:le, dilia gegesu dunuma ilia gegesu liligi momagemamu. Ili da eno Isala:ili fi ili soge gesowale fima:ne amo fidima:ne bisili masusa: asunasima:ma.

---

* **3:18:** Yosiua 1:12-15

¹⁹ Dilia uda amola mano amola bulamagau, (dilia da bulamagau bagohame gagusa, na dawa:), ilia fawane da moilai na da dilima ilegei amo ganodini esalumu. ²⁰ Dilia da guiguda: olofoiwane esala. Amaiba:le, dilia Isala:ili diolalali noga:le fidima. Ili da soge amo Hina Gode da ilima iaha, amo gesowale fi dagole, olofoiwane esalebeba:le fawane yolesima. Amasea, dilia da amo soge na da dilima ilegei amoga buhagima.’

²¹ Amalalu, na da Yosiuama amane sia:i, ‘Di da Hina Gode Ea hou hamoi amo hina bagade dunu aduna Saihone amola Oge elama, amo di da ba:i dagoi. Amola E da nowa dunu ea soge di da doagala:musa: ahoasea, amo defele ilima hamomu. ²² Ilima mae beda:ma. Bai dia Hina Gode Hi da dia gegesu hamomu.’

Gode da Mousese Ga:ina:ne Soge Ganodini masa:ne Logo Ga:i dagoi

²³ †Mousese da eno amane sia:i, “Amo esoha na da Godema ha:giwane amane sia:ne gadoi, ²⁴ ‘Hina Bagade Gode! Na dawa:! Di da gasa bagade hawa: hamomu galebe. Di da amo hawa: hamosu ea degabo fawane nama olelei. Eno ‘gode’ o a:silibu muagado o osobo bagadega esalebe da agoaiwane hou hamomu hamedei. ²⁵ Hina Gode! Na da Yodane Hano degema:ne, logo doasima. Na da osobo noga:idafa na:iyadodili diala, goumi soge ida:iwane amola Lebanone Goumi, amo ba:mu hanai galebe.’

---

† **3:23:** Idisu 27:12-14; Mousese ea Malasu 32:48-52

²⁶ Be dilia hou dawa:beba:le, Hina Gode da nama ougi galu amola E da na sia: hame nabi. Be E da nama amane sia:i, ‘Dagoi! Amo bu mae sia:ma! ²⁷ Di Bisiga Goumiba:le heda:le, gadodafa leloma. Di la:idi ga (south), la:idi ga (north), eso mabe gusudili amola eso dabe guma:dini, ba:ma. Gebewane noga:le ba:ma. Bai di da Yodane Hano hamedafa degemu. ²⁸ Di Yosiuama noga:le olelema. Ema gasa ima amola ea dogo denesima. Hi fawane da Isala:ili dunu bisili, dia waha ba:mu sogega gesowale fimusa: oule masunu.’

²⁹ Amalalu, ninia da fago soge (Bedebio moilai amo ea la:ididili gala) amo ganodini esalu.”

4

Mousese da Isala:ili Dunuma Ilia Nabasu Hou Hamoma:ne sia:i

¹ Amalalu, Mousese da Isala:ili dunuma amane sia:i, “Dilia da sema huluane na da waha dilima olelelala, amo huluane nabawane hamosea, dilia da esalumu, amola dilia soge amo dilia aowalali ilia Hina Gode da dilima iaha, amo dilia da gesowale fimu.

² *Na sema dilima olelesa amoga eno sema mae gilisima, amola amoga mae fadegama. Na da Hina Gode Ea sema dilima i dagoi. Amo huluane nabima. ³ †Dilisu da Hina Gode Ea hou Bio Goumia ba:i dagoi. E da dunu huluane amo da ogogosu ‘gode’ Ba:ile amoma nodone sia:ne gadosu, amo huluane gugunufinisi dagoi. ⁴ Be

---

* **4:2:** Wamolegei Sia: Olelesu 22:18-19 † **4:3:** Idisu 25:1-9

nowa da dilia Hina Godema fa:no bobogesu hou hame fisi da wali esoga esala.

⁵ Na da na Hina Gode nama hamoma:ne sia:i defele, sema huluane dilima olelei dagoi. Dilia da wali Ga:ina:ne soge doagala:le, gesowale fimu. Amo ganodini, amo sema huluane nabawane hamoma. ⁶ Dilia amo sema mae yolesili nabawane hamosea, dilia da eno osobo bagade fi dunu ilima, dilia bagade dawa:su hou olelemu. Iliia da amo sema nabasea, ilia da amane sia:mu, ‘Amo Isala:ili dunu da bagade. Iliia asigi dawa:su hou da bagadedafa.’

⁷ Ninia da fidisu hanai galea o se nabasea, ninia Hina Gode da nini fidimusa: gadenene esala ba:sa. Ninia da Ema fidima:ne wele adosea, E da hedolo fidimusa: maha. Eno dunu fi huluane, amola bagadedafa fi huluane, da agoaiwane Gode hame gala. ⁸ Na da wali sema moloidafa amola noga:idafa dilima olelei. Eno dunu fi huluane fonobahadi amola bagadedafa, huluane da agoaiwane sema hame gala. ⁹ Dawa:ma! Ha:esaloma! Dilia da osobo bagadega esalea, dilia siga ba:i liligi mae gogolema. Dilia mano amola dilia aowa ilima olelema. ¹⁰ Dilia da Sainai Goumia Hina Gode amo Ea midadi lelu. E da nama amane sia:i, ‘Dunu fi huluane gilisima. Na hanai da Na dima sia:mu liligi ilia huluane nabimu. Amasea Na da ilima nabasu hou olelemu. Iliia da osobo bagadega esalea, Nama nabasu hou hamomu da defea. Amola ilia da ilia manoma Nama beda:su hou olelemu da defea.’

¹¹ †Dilia da asili goumi ea baiga lelu. Goumi

---

† **4:11:** Gadili Asi 19:16-18; Hibulu 12:18-19

da bunumai mobi bagade amoga dedebei dagoi amola lalu bagade ea gona:su da muagado heda:i. Amo hou dilia manoma olelema. ¹² Hina Gode da lalu ganodini esalebe, amoga E da dilima sia:i. Dilia da Ea sia: nabi be hodo hame ba:i. Amo amola dilia manoma olelema. ¹³ §Hina Gode da dilima logo olelei. Dilia da Gousa:su amo E da dilima hamoi amo noga:le fa:no bobogema:ne, Hamoma:ne Sia:i Nabuane Gala E da gele gasui aduna da:iya dedei amo nabawane hamoma E sia:i. Amo sia: huluane dilia manoma olelema. ¹⁴ **Hina Gode da nama dilima sema huluane soge wali dilia gesowale fimu amo ganodini fa:no bobogemu amo dilima olelema:ne sia:i.”

Loboga Hamoi ‘gode’ Liligi Mae Dawa:ma:ne Sisasu

¹⁵ Mousese da eno amane sia:i, “Hina Gode da Sainai Goumia lalu amo ganodini esalebe dilima sia:noba, dilia da hodo hame ba:i. Amaiba:le, dilia hahawane esaloma:ne, noga:le dawa:ma! ¹⁶ ††Wadela:le hamomusa: dilia loboga hamoi ‘gode’ agoaila: liligi maedafa hamoma. ¹⁷ ††Dunu agoai o uda agoai o ohe fi o sio o ¹⁸ sania o menabo agoaiwane liligi amoma sia:ne gadomusa:, mae hedofale hamoma. ¹⁹ Amola dilia da eno ilia dafama:ne olelesu nabasea, liligi dilia da mu amo ganodini ba:sa amoma mae nodone sia:ne gadoma. Amo da eso amola oubi amola gasumuni. Hina Gode da amo liligi osobo bagade

§ 4:13: Gadili Asi 31:18, 34:28; Mousese ea Malasu 9:10

** 4:14: Gadili Asi 21:1 †† 4:16: Gadili Asi 20:4; Gobele Salasu 26:1; Mousese ea Malasu 5:8, 27:15 †† 4:17: Louma 1:23

fifi asi gala ilima i dagoi. ²⁰ §§Be dilia da hisu. Dilia da Idibidi soge ganodini lalu bagade defele ganodini esalu. Amoga Hina Gode da dili fadegai. E da dilia Ea Fidafa (wali dilia da Ea Fidafa esala) amo hamoma:ne dili gadili oule asi. ²¹ ***Dilia houbale, Hina Gode da nama ougi galu. E da nama moloiwane olelei, na da Yodane Hano mae degele, soge noga:idafa E da dilima iaha amo ganodini hamedafa masunu. ²² Na da guiguda: bogomu amola hano hamedafa degemu. Be dilia da amo hano degemu amola amo soge noga:idafa gesowale fimu. ²³ Be dawa:ma! Dilia gousa:su amo Hina Gode da dilima hamoi amo mae goglema. E da dilima loboga hamoi 'gode' liligi maedafa hedofama, amo sema noga:le fa:no bobogema:ne sia:i. ²⁴ †††Bai dilia Hina Gode da lalu bagade defele esala. E da Hi sogebi lamu hanai dunu, ilima bagade hihalala.

²⁵ Dilia da amo soge ganodini ode bagohame esalu, mano amola aowa lai dagoi ba:sea, amo esoga amola wadela:i loboga hamoi 'gode' liligi ea hodo defele mae hamoma. Bai amo hou Hina Gode Ea siga da wadela:idafa ba:sa, amola E da mi hanamu. ²⁶ Na da wali fedege agoane mu amola osobo bagade, dilima ba:su dunu defele adosa. Dilia da na sia: noga:le hame nabasea, dilia fi da amo soge ganodini eso bagahame fawane esalebe, hedolowane alalolesi dagoi ba:mu. Dilia da soge Yodane Hano la:idi amo dilia da waha gesowale fimu soge amo

---

§§ **4:20:** Gadili Asi 19:5; Mousese ea Malasu 7:6, 14:2, 26:18; Daidase 2:14; 1 Bida 2:9 *** **4:21:** Idisu 20:12 ††† **4:24:** Hibulu 12:29

ganodini ode bagahame fawane esalumu. Dilia fi da dafawanedafa gugunufinisi dagoi ba:mu.

²⁷ †††Hina Gode da dilia eno fifi asi gala amo ganodini esaloma:ne galadigimu. Amo ganodini dilia dunu da bagahame fawane esalumu.

²⁸ Amo ga fifi asi gala ilia soge ganodini esalea, dilia da ogogosu 'gode' liligi, osobo bagade dunu ilia loboga hamoi liligi amoga hawa: hamomu. Amo liligi da ifa amola igi, amoga hamoi. Ila siga hame ba:sa, hame naba, ha:i manu hame naha amola miga hame naba ba:sa. ²⁹ §§§Amo ga fifi asi gala ganodini dilia da dilia Hina Gode hogoi helemu. Dilia da dilia dogo amola asigi dawa:su huluane amoga hogoi helese, dilia da E bu ba:mu. ³⁰ Dilia se bagade nabasea amola na waha sia:i liligi dilia ba:sea, ouesalu, dilia da Hina Godema sinidigili, Ea sia: bu nabimu.

³¹ Hina Gode da goglema:ne olofosu bagade dawa:. E da dili hamedafa yolesimu amola dili hame gugunufinisimu. Amola E da gousa:su amo Hisu dilia aowalali ilima hamoi amo hamedafa goglemu.

³² Musa: hemone dilia da hame lalelegei eso amoga Gode da dunu fi osobo bagadega fima:ne hamoi, amo eso ea hou hogoi helema. Osobo bagade soge huluane amo ganodini hogoi helema. Amo bagade hou Gode da waha hamobe da musa: ba:bela:? Dunu da amo hou hamoi amo nabibala:? Hame mabu! ³³ Dunu fi afae da Gode laluga ilima sia:i dilia defele nabi, amo bu esalebe ba:bela:? Hame mabu! ³⁴ Eno 'gode'

liligi da mae beda:iwane dunu fi afae amo eno dunu fi amoga fisili masa:ne, ea fidafa hamoi, dilia Hina Gode da Idibidi soge dilima hamoi defele, eno ‘gode’ da agoane hamobela:? Hame mabu! Dilia siga ba:ma:ne E da Ea gasa bagadega hamoi. E da olo bagade amola gegesu bagade hamoi. E da musa: hame ba:su dawa:digima:ne olelesu amola beda:su bagade liligi hamoi dagoi.

³⁵ *Hina Gode Hisu da Gode - eno hame - amo dilima olelema:ne, Hina Gode da amane hamoi.

³⁶ E da dilima olelema:ne, Hebene soge amoga dilima sia:i. Amola osobo bagadega E da Ea Hadigi lalu dilima olelei, amola amoga dilima sia:i. ³⁷ E da dilia aowalali ilima asigiba:le, dili ilegei, amola Hisu da Ea gasa bagade amoga dili Idibidi soge fisili masa:ne gadili hiougi. ³⁸ Dilia da gusuba:i ahoanoba, E da dunu fi amo ilia idi amola gasa da dili baligi, amo sefasi. Bai E da dili amo ilia soge ganodini (amo da wali dilia soge) oule masunu hanai galu. ³⁹ Amaiba:le, wali eso maedafa goglema! Hina Gode da Godedafa Hebene ganodini amola osobo bagadega. Eno ‘gode’ da hamedafa. ⁴⁰ Dilia Ea sema huluane na da wali eso dilima olelei, amo nabawane hamosea, dilia amola diligaga fi da hahawane esalumu. Amola dilia da mae fisili, amo soge dilia Hina Gode da dili eso huluane amo ganodini esalalaloma:ne dilima iaha, amo ganodini esalalalumu.”

Mousese da Dabe Fasa:besa:le Gaga:su Moilai Bai Bagade Yodane Hano Eso Mabadili Ilegei

---

* **4:35:** Maga 12:32

41 †Amalalu, Mousese da moilai bai bagade udiana Yodane Hano eso maba gusudili ilegei. 42 Amo moilai bai bagade da Dabe Fasa:besa:le Gaga:su Moilai bai bagade. Nowa dunu da ea ha lai dunu hame amomane mae ougili giadofale medole legesea, e da amo moilaiga hobeale ahoasea, maga:me dabe iasu dunu amoga mae medole legele, gaga:su ba:mu. 43 Liubene fi dunu ilia Dabe Fasa:besa:le Gaga:su Moilai bai bagade da Bisa (hafoga:i bi da:iya umi sogega dialu). Ga:de fi dunu ilia Dabe Fasa:besa:le Gaga:su Moilai bai bagade da Lamode (Gilia:de soge amo ganodini). Amola Eso Mabadili Mana:se fi dunu ilia Dabe Fasa:besa:le Gaga:su Moilai bai bagade da Golane (Ba:isia:ne soge amo ganodini).

Mousese da Gode Ea Hamoma:ne sia:i Nabuane Gala amo Isala:ili dunuma Olelei

44 Mousese da Gode Ea sema amola Ea olelei huluane Isala:ili dunu fi ilima i.

45 - 46 Iliia da Idibidi soge yolesili, fago soge Yodane Hano eso mabe la:dididili Bedebio la:dididili esaloba, amo sema ilima olelei. Amo soge da musa: hina bagade Saihone, A:moulaide ouligisu musa: Hesiabone moilaiga esalu, amo ea soge. Mousese amola Isala:ili dunu fi da Idibidi soge yolesili amo hina bagade dunu hasali. 47 Iliia da ea soge gesowale fi amola hina bagade Oge (Ba:isia:ne soge ouligisu, e amola da A:moulaide dunu Yodane Hano eso mabe la:dididili esalu) amo ea soge fedelale fi. 48 Amo soge da Aloua moilai (Anone Hano bega: dialu) amo oleiga asili Silione Goumi (eno dio Hemone Goumi)

---

† 4:41: Yosiua 20:8-9

amoga doaga:i. ⁴⁹ Soge huluane Yodane Hano eso mabe bega: ga (north) asili Bogoi Hano Wayabo doaga:i amola eso mabe amoga asili Bisiga Goumi amoga doaga:i, amo soge huluane da ilia lai soge ganodini dialu.

5

Gode Ea Hamoma:ne Sia:i Nabuane Gala (Gadili Asi 20:1-17)

¹ Mousese da Isala:ili dunu huluane gilisili, ilima amane sia:i, “Isala:ili fi huluane. Nabima! Na da wali eso, sema huluane dilima imunu. Amo noga:le dawa:ma amola nabawane hamoma. ² Ninia Hina Gode da Sainai Goumia gousa:su hamoi. ³ Amo gousa:su da ninia ada amoga fawane hame hamoi. Be ninia huluane wali eso esalebe, ninima amolawane hamoi. ⁴ Amo goumia Hina Gode da amo esoha lalu amoga dilia odagia sia:i. ⁵ Amo esoha dilia da amo laluba:le beda:i amola goumiba:le heda:mu hamedei ba:i. Amaiba:le dilia da la:idi amola Hina Gode da la:idi amo na da dogoa, Hina Gode Ea sia: dilima alofele olelemusa: lelu. Hina Gode da amane sia:i, ⁶ ‘Na da dilia Hina Gode. Dilia da Idibidi soge ganodini udigili hawa: hamosu dunu esalu. Be na da dili gaga:le, gadili oule asi.

⁷ Dilia eno ‘gode’ agoane liligi amoma mae nodone sia:ne gadoma.

⁸ *Liligi amo da mu amo ganodini o osobo bagade amo ganodini o hano osobo bagade hagudu dialu amo defele, loboga hamoi liligi mae

---

* **5:8:** Gobeles Salasu 26:1; Mousese ea Malasu 4:15-18, 27:15

hedofale hamoma. ⁹ †Loboga hamoi ‘gode’ liligi amoma mae beguduma amola ilima mae nodone sia:ne gadoma. Bai Na da dilia Hina Gode amola Na da nowa da Na defele hi dawa:sea, Na higasa. Nowa da Na higasea, amoma Na da se nabasu imunu amola egaga fi amo asili fi osodayale amola biyaduyale egaga fi ilima se nabasu imunu. ¹⁰ Be nowa da Nama asigi galea amola Na sema nabawane hamosea, Na da ema amola egaga fi osea:idafa ilima Na asigi hou olelemu.

¹¹ ‡Na Dio amo mae giadofale sia:ma amola udigili mae sia:ma. Na, Hina Gode da nowa Na Dio udigili sia:sea, ilima se nabasu imunu.

¹² §Sa:bade eso da hadigi eso. Amaiba:le, Na, dilia Hina Gode, Na hamoma:ne sia:i defele, Sa:bade eso bagade dawa:ma amola ea hadigi noga:le ouligima. ¹³ **Eso gafeyale gala da dilia hawa: hamosu eso. ¹⁴ Be eso fesu da Nama dawa:ma:ne helefishu eso gala. Amo esoga dunu huluanedafa da hawa: hamosu hame hamoma:mu. Amo dilia amola dilia mano amola dilia udigili hawa: hamosu dunu amola dilia ohe fi amola ga fi dunu dilia soge ganodini esala, huluanedafa mae hawa: hamoma. ¹⁵ Dilia da musa: udigili hawa: hamosu dunu Idibidi soge ganodini esalu. Amola Na, dilia Hina Gode, Na gasa bagadega dili gaga:i, amo mae goglema. Amaiba:le, Na da dilima Sa:bade eso noga:le ouligima:ne sia:sa.

---

† **5:9:** Gadili Asi 34:6-7; Idisu 14:18; Mousese ea Malasu 7:9-10

‡ **5:11:** Gobeles Salasu 19:12   § **5:12:** Gadili Asi 16:23-30, 31:12-14   ** **5:13:** Gadili Asi 23:12, 31:15, 34:21, 35:2; Gobeles Salasu 23:3

16 ††Dilia ada amola ame elama nodone asigima. Bai dilia agoane hamosea, hahawane ba:mu amola sogé amo Na da dilima iaha amo ganodini ode bagohame esalumu.

17 ††Eno dunu mae medole legema.

18 §§Inia uda mae adole lama.

19 ***Wamolasu hou mae hamoma.

20 †††Mae ogogoma.

21 †††Dilia dogo ganodini inia liligi hanaiwane mae ba:ma. Eno dunu ea diasu, ea uda, ea udigili hawa: hamosu dunu, ea dougi, ea bulamagau o liligi huluanedafa, amo hanane lamusa: mae dawa:ma.'

22 §§§Hina Gode da amo hamoma:ne sia:i huluane dilia da gomia gilisila:loba, dilima i. E da lalu amola mobi bagade, amo ganodini sia: bagadega sia:i, amola amo hamoma:ne sia:i fawane - eno dilima hame olelei. Amalalu, E da amo hamoma:ne sia:i, gele gasui aduna amoga dedene, nama i dagoi.

Isala:ili Fi da Bagade Beda:i

(Gadili Asi 20:18-21)

23 Goumi huluane da laluga nenanebe ba:loba amola sia: da gasi ganodini misi amo nabaloba,

---

†† **5:16:** Mousese ea Malasu 27:16; Ma:diu 15:4, 19:19; Maga 7:10, 10:19; Luge 18:20; Efesase 6:2, 6:3 †† **5:17:** Mui 9:6; Gobele Salasu 24:17; Ma:diu 5:21, 19:18; Maga 10:19; Luge 18:20; Louma 13:9; Ya:mese 2:11 §§ **5:18:** Gobele Salasu 20:10; Ma:diu 5:27, 19:18; Maga 10:19; Luge 18:20; Louma 13:9; Ya:mese 2:11 *** **5:19:** Gobele Salasu 19:11; Ma:diu 19:18; Maga 10:19; Luge 18:20; Louma 13:19 ††† **5:20:** Gadili Asi 23:1; Ma:diu 19:18; Maga 10:19; Luge 18:20 ††† **5:21:** Louma 7:7, 13:9 §§§ **5:22:** Hibulu 12:18-19

dilia asigilai amola fi ouligisu dunu da nama misini, ²⁴ amane sia:i ‘Ninia Hina Gode Ea sia: lalu ganodini misi nabi dagoi. Amoga E da Ea gasa bagade amola Ea hadigi, ninima olelei dagoi. Ninia wali eso ba:i dagoi. Gode da osobo bagade dunuma sia:sea, amo dunu da mae bogole bu esalumu defele gala. ²⁵ Be ninia da bu bogosa:besa:le, abuliba:le amo sia: bu nabima:bela:? Lalu bagade da nini gugunufin-isimu. Ninia da ninia Hina Gode Ea sia: bu nabasea, dafawane bogomu.

²⁶ Osobo bagade dunu afae da Gode Esalebe amo Ea sia: laluga misi, amo nabaloba, bu esalebe ba:bela:? Hame mabu!

²⁷ Mousese! Di bu sinidigima! Ninia Hina Gode Ea sia: huluane nabima. Amasea, ninima bu misini, Ea sia: huluane ninima alofele olelema. Ninia da nabimu amola hamomu!’

²⁸ Hina Gode da dilia sia: nabaloba, nama amane sia:i, ‘Na da ilia sia: nabi dagoi. Amo da moloi. ²⁹ Iliia da eso huluane agoaiwane dawa:mu, Na da hanai. Iliia da eso huluane Nama nodone Na sia: nabawane hamomu da defea. Amasea, ilia da eso huluane ilia amola iligaga fi da hahawane esalumu. ³⁰ Di masa amola ilia da ilia abula diasu bu sinidigima:ne sia:ma. ³¹ Be di! Mousese! Di guiguda: esalu, Na da Na sema amola hamoma:ne sia:i huluane dima olelemu. Amasea, amo huluane di alofele ilima olelema. Bai ilia da amo huluane soge Na da ilima iaha amo ganodini fa:no bobogemu da defea.’

³² Isala:ili dunu fi! Dawa:ma! Dilia Hina Gode Ea sia: dilima sia:i amo huluane nabawane

hamoma. Sema afae amoma hame nabasu hou maedafa hamoma.

³³ Huluane nabasu hou hamoma. Amasea, dilia da hahawane ba:mu amola sogē dilia da waha gesowale fimu amo ganodini mae fisili esalalalumu.”

6

Sema Baligi Bagade

¹ “Amo da sema huluane dilia Hina Gode da na dilima olelema:ne sia:i. Dilia sogē dilia wali gesowale fimu amo ganodini, amo sema nabawane hamoma. ² Dilia amola diligaga fi, da amo sogē ganodini ode bagohame esaloma:ne, dilia Hina Gode Ema nodoma, amola Ea sema na da wali dilima iaha amo nabawane hamoma. ³ Isala:ili dunu! Amo sema noga:le nabima amola hamoma. Amasea, dilia da hahawane ba:mu amola dilia da gasa bagade fi hamone amola dilia aowalali ilia Hina Gode Ea sia: defele, amo sogē noga:idafa amo ganodini esalumu

⁴ *Isala:ili fi! Noga:le dawa:ma! Hina Gode E fawane da ninia Gode. ⁵ †Dilia dogo huluane amoga, dilia a:silibu huluane amoga amola dilia gasa huluane amoga, dilia Hina Godema asigima. ⁶ ‡Amo hamoma:ne sia:i na da wali eso dilima iaha, amo maedafa goglema. ⁷ Dilia mano ilima olelema. Amo sema noga:le dawa:ma:ne, eso huluane amo sema dilia lafidili sia:ma - dilia moilaiga esalea, ga ahoasea, helefisiamola hawa: hamosea, dawa:ma:ne sia:ma. ⁸ Sema

---

* **6:4:** Maga 12:29 † **6:5:** Ma:diu 22:37; Maga 12:30; Luge 10:27 ‡ **6:6:** Mousese ea Malasu 11:18-20

dedei amo dilia lobo amoga la:gima amola dilia odagiga dawa:ma:ne legema. ⁹ Dilia moilai logo holei mimogodi ifa amoga amo sema dedema amola dilia gagoi logo ga:su amoga dedema.

Hame Nabasu Hou Sisasu

¹⁰ ŠDilia Hina Gode da dilia aowalali A:ibalaha:me, Aisage amola Ya:igobe ilima hahawane imunu sia:i, amo defele, E da dilima soge amoga da bagade gagui moilai bai bagade (amo dilia loboga hame gagui) amo dilima imunu. ¹¹ Amo ganodini, diasu da liligi dilia hame ligisi amoga nabaiwane ba:mu. Dilia da hano nasu uli dogoi dilia da hame dogoi amo ba:mu. Amola waini sagai amola olife ifa sagai amo dilia da hame sagai ba:mu. Hina Gode da dili amo soge ganodini oule ahoasea, amola dilia da sadi dagoi ba:sea, ¹² Hina Gode mae gogolema. Dilia da musa: Idibidi soge ganodini udigili hawa: hamosu dunu esalu amola Hina Gode da dili gaga:i. ¹³ **Dilia Hina Godema beda:ma! Ema fawane nodone sia:ne gadoma. Amola hahawane hou o liligi imunusa: ilegesea, Ea Dioba:le fawane hamoma. ¹⁴ Eno ogogosu 'gode' liligi (amoma eno fi dunu dili fi sisiga:le esala da sia:ne gadosa), amoma maedafa nodone sia:ne gadoma. ¹⁵ Be dilia da amo liligima nodone sia:ne gadosea, Gode Ea ougi bagade da dilima lalu agoane doagala:mu amola dilia da gugunufinisi dagoi ba:mu. Bai dilia Gode dili amola gilisili esala da eno liligi Ea sogebi lamu bagadewane higasa.

Š **6:10:** Mui 12:7, 26:3, 28:13   ** **6:13:** Ma:diu 4:10; Luge 4:8

16 ††Dilia da Masa sogega Godema ado ba:su hou hamoi. Agoaiwane bu mae hamoma.

17 Sema huluane E da dilima i amo noga:le hamoma. 18 Adi hou Hina Gode da moloi amola noga:i sia:sea, amo hou dilia hamoma. Amasea, dilia da hahawane ba:mu. Dilia da soge noga:i amo Hina Gode da dilia aowalali ilima imunuu ilegele sia:i, amo dilia da amo gesowale fimu defele ba:mu. 19 Amola Gode Ea dilima ilegele sia:i defele, dilia da dilima ha lai dunu amo gadili sefasimu.

20 Fa:nohobea, dilia mano da dilima amane adole ba:mu, ‘Ninia Hina Gode da abuliba:le amo sema huluane nabawane hamoma:ne sia:bela:?’ 21 Amasea, ilima amane adoma, ‘Ninia da Idibidi hina bagade dunu ea udigili hawa: hamosu dunu esalu. Be Hina Gode da Ea gasa bagade amoga nini gaga:i. 22 Ninia siga ninia ba:i dagoi. E da musa: hame ba:su hou Ea gasa bagade amoga hamoi. E da Idibidi dunu beda:ma:ne, ilima, ilia eagene ouligisu dunu amola Idibidi hina bagade amoma hamoi. 23 E da nini Idibidi sogega fisili masa:ne, amo nini guiguda: amo soge E da ninia aowalali ilima imunuu ilegele sia:i, amo ninima imunusa: oule misi. 24 Amalalu, ninia Hina Gode da ninima amo sema huluane nabima:ne amola Ema beda:ma:ne sia:i. Amane hamonanu, E da eso huluane ninia fi noga:le ouligimu amola ninia mae ha:ne bagade gaguiwane esaloma:ne fidimu. 25 Ninia da mae yolesili, Gode Ea sema ninima i amo huluane noga:le nabasea, E da ninima hahawane ganumu.’ ”

---

†† 6:16: Ma:diu 4:7; Luge 4:12; Gadili Asi 17:1-7

7

*Hina Gode Ea Fidafa
(Gadili Asi 34:11-16)*

¹ *Mousese da eno amane sia:i, “Dilia Hina Gode da dili soge amo dilia da gesowale fimu amoga oule misini, fi bagohame amo ganodini esalebe, E da gadili sefasimu. Dilia da gusuba:i ahoasea, E da fi fesuale gala amo huluane ilia idi amola ilia gasa da dilia baligisa, amo E da gadili sefasimu. Amo fi da Hidaide, Gegasaide, A:moulaide, Ga:ina:naide, Belesaide, Haifaide amola Yebiusaide. ² Dilia Hina Gode da amo dunu fi dilima iasea, dilia amo huluane medole legema. Ilima gousa:su mae hamoma amola ilima mae asigima. ³ Ilima uda lasu mae hamoma amola dilia mano da ilima uda lasu hou hamedafa hamoma:mu. ⁴ Bai agoai hamosea, ilia da dilia mano Hina Godema fadegasea, eno ogogosu ‘gode’ liligi amoma nodone sia:ne gadomusa: oule masunu. Amasea, Hina Gode da dilima ougimu amola dili hedolo gugunufin-isimu.

⁵ †Amaiba:le, ilia oloda huluane muguluma. Ilia sema mogomogoi gele amoma sia:ne gadosu liligi goudanesima. Ilia ogogosu uda ‘gode’ A:sela ea olei liligi amo abima amola ilia loboga hamoi ogogosu ‘gode’ liligi laluga ulagisima. ⁶ †Bai dilia da dilia Hina Gode Ea Fidafa. E da osobo bagade fifi asi gala huluane ba:lalu, dilisu Ea fidafa hamoma:ne ilegei dagoi.

---

* **7:1:** Asunasi Dunu Iliu Hou 13:19 † **7:5:** Mousese ea Malasu 12:3 † **7:6:** Gadili Asi 19:5; Mousese ea Malasu 4:20, 14:2, 26:18; Daidase 2:14; 1 Bida 2:9

7 E da dilia idi da osobo bagade fi huluane eno ilia idi baligiba:le, dili Ea fi hamoma:ne hame ilegei. Bai dilia da osobo bagade fifi asi gala amo ganodini fonobahadidafa fi ba:i. Eno fi huluane ilia idi da dilia idi baligi. 8 Be Hina Gode da dilima asigi amola E da Ea musa: sia:i amo dilia aowalali ilima ilegele sia:i amo hamomusa: hanai galu. Amaiba:le, E da dilia musa: Idibidi hina bagade ea se iasu diasu udigili hawa: hamonanu, dili halegale masa:ne, amo logo doasi dagoi. 9 §Dilia Hina Gode Hisu da Godedafa amola E da Ea fi yolesimu hame dawa:. Amo mae gogolema. E da Ea gousa:su noga:le ouligimu amola E mae yolesili asigi hou amo E da Ema asigi dunu amola nabasu dunu egaga fifi misunu idi amo 1000 asili ilima olelemu. 10 Be E da hedolowane Ema higa:i dunuma se nabasu imunu. 11 Amaiba:le, dilia na olelei liligi huluane nabawane hamoma. Dilia sema huluane na da wali eso dilima olelei, amoma fa:no bobogema.

*Nabasu Hou Hamosea, Gode Ea Hahawane
Dogolegesu Ba:mu*

(Mousese Ea Malasu 28:1-14)

12 **Dilia da mae yolesili amo hamoma:ne sia:i nabawane hamosea, dilia Hina Gode amola da Ea gousa:su dilima i amo noga:le ouligimu. Amola E da dilia aowalali ilima dafawane ilegele sia:i defele, E da Ea asigidafa hou mae yolesili dilima olelemu. 13 E da dilima asigimu amola hahawane dogolegelewane imunu. Dilia idi da heda:mu

---

§ 7:9: Gadili Asi 20:5-6, 34:6-7; Idisu 14:18; Mousese ea Malasu 5:9-10   ** 7:12: Mousese ea Malasu 11:13-17

amola dilia mano bagohame lalelegemu. E da dilia ifabi amoma hahawane dogolegele hamomu. Amasea dilia da gagoma, waini amola olife susuligi bagade ba:mu. E da dili hahawane fidili, bulamagau amola sibi bagohame dilima imunu. E da dilima amo hahawane dogolegele hou hamomu. E da amo hou soge amo E da dilia aowalali ilima imunu ilegele sia:i, amo ganodini hamomu. ¹⁴ Ea hahawane fidisu hou dilima da amo hou eno fifi asi gala hamosu bagadewane baligimu. Dilia amola dilia ohe fi da aligime hamedafa ba:mu. ¹⁵ Dilia da mae oloma:ne, Hina Gode da dili gaga:mu. Dilia olo bagade Idibidi soge ganodini madelai amo da dilima hame madelamu. Be E da dilima ha lai dunu ilima amo olo madelama:ne imunu. ¹⁶ Gode da dunu fi mogili dilia gasaga ilima hasalasima:ne, dilima imunu. Amo dunu fi ilima mae asigili wadela:ma. Dilia da bogosa:besa:le, ilia ogogosu 'gode'ma mae nodone sia:ne gadoma. ¹⁷ Amo dunu fi ilia idi da dilia idi amo baligiba:le, dilia da ili sefasimu da hamedei mae dawa:ma. ¹⁸ Ilima mae beda:ma! Hina Gode da Idibidi Hina amola ea dunu fi ilima gasa bagade hou hamoi. Amo mae goglema. ¹⁹ Se nabasu bagade da ilima doaga:i. Amo dilia da siga ba:i dagoiba:le mae goglema. Hina Gode da dilia se iasu diasu logo doasima:ne, gasa bagadedafa hawa: hamosu amo amola mae goglema. E da Idibidi dunu fi gugunufinisi dagoi. Amo defele E da dunu fi amo dilia da wali ilima beda:i, E da amo dunu gugunufinisimu. ²⁰ Ea hamobeba:le, ilia da beda:iba:le, ededenale hobeamu. Ili da hobeale, wamoaliginusa: dawa:mu, be E da amo huluane

gugunufinisimu.

²¹ Amaiba:le, amo dunu fi ilima mae beda:ma. Hina Gode da dili fidimusa: esala. E da Gode bagadedafa amola dunu huluane da Ema beda:mu da defea.

²² Dilia da gusuba:i ahoasea, E da amo dunu fi huluane afae afae gadili sefasimu. Dilia da eso afae amo ganodini amo dunu fi gugunufinisimu hamedei ba:mu. Amai galea gasonasu ohe fi ilia idi da heda:le, dili gugunufinisimu. ²³ Be Hina Gode da dilima ha lai amo dili gugunufinisima:ne dilima imunu. Iliya da bagadewane ededenale beda:lalu, gugunufinisi dagoi ba:mu. ²⁴ E da ilia hina bagade dunu dilia gasaga ilima hamoma:ne dilima imunu. Dilia da amo medole legemu amola ilia dio gogolei dagoi ba:mu. ²⁵ Dilia da ilia loboga hamoi 'gode' liligi huluane laluga ulagisima. Silifa, gouli amola amo liligi ganodini diala mae hanaiwane ba:ma amola mae lama. Amane hamosea, amo da dilima bogosu liligi agoaiwane gala. Bai Hina Gode da loboga hamoi ogogosu 'gode' liligi ilima sia:ne gadosu hou bagadewane higasa. ²⁶ Dilia amo loboga hamoi 'gode' liligi amo dilia diasu ganodini mae gaguli misa. Agoane hamosea, Gode Ea gagabusu da dilima aligima:ne madelamu. Hina Gode da amo liligima Ea gagabusu aligima:ne ilegei dagoi. Amaiba:le, dilia amola amo liligi higamu da defea.

8

Soge Noga:i amo Gesowale Fimu

¹ Dilia mae yolesili, sema huluane na da wali eso dilima i, amo nabawane hamoma. Amasea dilia da mae bogole, dilia dunu fi idi heda:le, amo soge Hina Gode da dilia aowalali ima:ne ilegele sia:i, dilia da gesowale fimu. ² Hina Gode da dilima bisili, ode40 40 amoga, logo sedade wadela:i hafoga:i soge amo ganodini oule asi. Dilia da Ea sia: nabawane hamoma:ne amo ado ba:musa:, E da gasa bagade hou dilima i. ³ *E da dilima ha:i bagade iasu. Amalalu, E da ha:i manu amo dilia amola dilia aowalali da musa: hame mai amo dilima i. Bai dilia da dunu da osobo bagade ha:i manu amoga fawane hame esalumu be Hina Gode Ea sia: huluane amoga esalumu, amo dilia dawa:ma:ne E da hamosu. ⁴ Amo ode40ganodini, dilia abula da hame dasasu amola dilia emo da hame fofasu. ⁵ Hina Gode da osobo bagade ada defele dilima olelesu amola se nabasu iaha. Amo mae goglema. ⁶ Amaiba:le, Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i defele hamoma. Ea sema defele esaloma amola Ea sia: noga:le nabima. ⁷ Dilia Hina Gode da soge noga:idafa amo ganodini dili oule ahoa. Amo soge da bubuga:su hano noga:iwane amola hano nawali osobo hagudu diala amo da fago soge amola agolo soge amoga sogadigisa. ⁸ Amo sogega, widi, bali, waini fage, figi, bomegala:nidi, olife amola agime hani bagade ba:sa. ⁹ Amo soge ganodini dilia da hamedafa ha:mu amola dilia hanai huluane ba:mu. Amo soge ea gele ganodini aione (ouli) bagade ba:mu, amola ea agologa dilia da uli dogole balase gula ba:mu.

---

* **8:3:** Ma:diu 4:4; Luge 4:4

¹⁰ Dilia hanai defele ha:i manu bagade ba:mu amola Hina Gode da dilima soge noga:idafa ia dagoiba:le, dilia da Ema nodone sia:mu.”

Isala:ili Dunu da Hina Gode Gogolesa:besa:le, Mousese da Sisasu I

¹¹ †Mousese da eno amane sia:i, “Dilia Hina Gode maedafa gogolema. Ea sema huluane (amo na da wali eso dilima iaha), afae mae yolesili noga:le nabawane hamoma.

¹² Dilia da ha:i manu dilia hanai defele ba:sea amola dilia diasu noga:iwane amo ganodini esaloma:ne amo gagui dagosea, ¹³ amola dilia sibi, bulamagau, silifa amola gouli da bagade hamoi dagoi ba:sea, ¹⁴ noga:le dawa:ma! Dilia da bu gasa fi hamone Hina Gode amo da dilia Idibidi sogega se iasu diasu hamosu halegale masa:ne amo doasi dagoi, amo gogolesa:besa:le dawa:ma! ¹⁵ Hina Gode da dili amo bagade wadela:idafa hafoga:i soge amo ganodini saya:be amola gamaloo bagohame ba:i, amo ganodini E da dili oule ahoasu. Amo hano hame soge ganodini, E hamobeba:le, ga:nasi igi amoga hano nawali da dilima hano sogadigi. ¹⁶ Amo hafoga:i soge ganodini, E da dili moma:ne ma:na (dilia aowalali da amo ha:i manu hame ba:i) amo dilima i. E da dili ado ba:ma:ne, gasa bagade hou dilima i. Bai E da fa:no dilima hahawane dogolegelewane bagade hamomusa: dawa:i. ¹⁷ Amaiba:le, dilia da dilisu gasa amoga bagade gagui dunu agoane ba:sa, amo maedafa dawa:ma. ¹⁸ Dilia da bagade gagui

---

† **8:11:** Hosia 13:5-6

agoane ba:ma:ne, Hina Gode Hi fawane da Hi gasa dilima iaha. Amo mae gogolema! E da Ea musa: gousa:su hou E da dilia aowalalia hamoi, amo mae fisima:ne dawa:beba:le agoane hamosa. ¹⁹ Dilia Hina Gode gogolele, sinidigili eno ogogosu 'gode' liligi ilima nodone sia:ne gadole, ilia hawa: hamosu hamomusa: mae dawa:ma. Agoane hamosea, na da wali dilima sisasu olelesa. Dilia da gugunufinisi dagoi ba:mu.

²⁰ Dilia da Hina Gode amo hame nabasea, dilia da dunu fi amo dilia da gusuba:i ahoasea Gode da gugunufinisi, amo defele dilia da gugunufinisi dagoi ba:mu.

9

Isala:ili Fi Ilia Hame Nabasu Hou

¹ Isala:ili fi nabima! Wali eso dilia da Yodane Hano degemusa: ouesala. Dilia da dunu fi amo ilia idi da dilia idi amo baligisa, amo ilia soge gesowale fimu. Ilia moilai bai bagade da bagadedafa, amola ilia gagili sali dobea da muagado agoane heda:sa.

² Dunu da sedade amola gasa bagade. Ilia da dunu bagade amola dilia da nabi eno dunu da ilima hasalasi mu da hamedei. ³ Be wali dilisu da ba:mu. Hina Gode da nimi bagade lalu defele dilima bisimu. Dilia da gusuba:i ahoasea, E da ili fane legemu. Amasea, E da dilima ilegele sia:i defele, dilia da ili gadili sefasili, hedolowane gugunufinisi mu.

⁴ Be Hina Gode da dili fidima:ne amo dunu fi gadili sefasi dagoi ba:sea, E da dilisu hou noga:idafa hamoiba:le, dili gesowale fimusa:

ganodini oule misi mae sia:ma. Hame mabu! Hina Gode da amo dunu fi da wadela:idafa hamobeba:le, E da amo dunu fi gadili sefasimu.

⁵ Hina Gode da dilia amo fi ilia soge lama:ne, logo doasisa. Be bai dilia da dunu ida:iwane amola hou noga:i fawane hamosa amo hame. Amo dunu fi da wadela:idafababa:le amola Hina Gode da Ea musa dilia aowalali A:ibalaha:me, Aisage amola Ya:igobe ilima ilegele sia:i dagoiba:le, E da amo dunu fi gadili sefasimu. ⁶ Dilia dabe ida:iwane lama:ne noga:le hamoi dagoiba:le, Hina Gode da amo soge dilima iaha, amo mae dawa:ma! Hame mabu! Dilia da hame nabasu dunu fi.

⁷ Dilia hou hamobeba:le, Hina Gode da hafoga:i soge ganodini ougi bagade galu. Amo mae gogolema! Dilia da Idibidi soge fisili, amo esoganini dilia da Gode Ea sia: hame nabasu. ⁸ Amola Sainai Goumi amoga dilia hou hamobeba:le, Hina Gode da dilima ougi galu. E da dili gugunufinisimusa: amo defele ougi galu. ⁹ *Na da gele gasui amoga Hina Gode Ea gousa:su E dilima hamoi dedei dagoi, amo lamusa: goumiba:le heda:i. Na da amogawi eso 40amola gasi 40, ha:i amola hano mae nawane esalu.

¹⁰ Amalalu, Hina Gode da gele gasui aduna nama i. Amoga Ea sia: E da musa: dilia da goumia gilisisu E da laluga amodili dilima sia:i, amo Ea loboga gele gasuiga dedei ba:i.

¹¹ Dafawane! Amo eso 40amola gasi 40da dagoloba, Hina Gode da amo gousa:su E da gele

---

* **9:9:** Gadili Asi 24:18

gasuiga dedei amo nama i. ¹² Amalalu, Hina Gode da nama amane sia:i, ‘Hedolo! Goumiba:le sa:ima! Bai dia fi amo di da Idibidi soge yolesimusa: gadili oule asi amo da ilia hou gungunufinisi dagoi. Ili da Na sia: mae nabawane, sinidigili, loboga hamoi ‘gode’ liligi amoma sia:ne gadomusa: hamoi dagoi.’

¹³ Hina Gode da eno nama amane sia:i, ‘Amo dunu ilia ga:nasi hame nabasu hou Na dawa:!

¹⁴ Na logo mae damuma! Na da amo dunu fi fane legemu. Amasea, fa:no dunu huluane da amo fi bu hame dawa:mu. Amasea, Na da di amo dunu fi guiguda: esala ilia idi amola ilia gasa baligisu, fi gaheabolo dia fi hamomu.’

¹⁵ Amalalu, na da sinidigili, gele gasui aduna amoga gousa:su dedei amo gaguiwane goumiba:le sa:i. Lalu gona:su amo goumia manebe ba:i.

¹⁶ Dilia da Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i amo hame nabasu amola bulamagau mano gouliga hamoi dagoi, amo na ba:i dagoi.

¹⁷ Amaiba:le, dilia midadi na da gele gasui amo galaguduli goudane dagoi.

¹⁸ Amalalu, nada osoboga dias:i, na odagi osoboga doaga:le, eso 40amola gasi 40, ha:i amola hano mae nawane, Hina Gode ba:ma:ne ouesalu. Bai dilia da Hina Godema ougima:ne wadela:le hamoi. ¹⁹ †Hina Gode Ea ougi da gia:i bagadeba:le, E da dili huluane gugunufin-isimusa: dawa:i. Amaiba:le, na da bagadewane beda:i galu. Be Hina Gode da na sia: bu nabi.

---

† 9:19: Hibulu 12:21

²⁰ Hina Gode da Elanema ougiba:le, E da Elane amola medole legemusa: defele ba:i. Amaiba:le, na da Elane gaga:musa: sia:ne gadoi.

²¹ Na da dilia hamoi liligi, amo wadela:i gouli bulamagau mano agoaila:, amo lale, lalu ganodini galadigi. Amalalu, amo liligi goudane, osono su agoane hamone, hano amo da gomia dasu amo ganodini galadigi.

²² †Amola dilia da Hina Gode ougima:ne eno hamoi. Dilia da Dabila, Masa amola Gibalode Ha:da:iafa amo sogega agoane hamosu.

²³ §Amola Ga:idesie Bania sogega, Hina Gode da soqe E da dilima iaha amo dili lamusa: asunahoa, dilia da Ea sia: bu hame nabasu. Dilia da Ea sia: dafawaneyale hame dawa:su amola Ea sia: hame nabasu.

²⁴ Eso huluane amoga na da dili dawa:, dilia da Hina Godema odoga:su hou hamosu.

²⁵ Amaiba:le, na da odagi osoboga diasa:ili, Hina Gode Ea midadi esalu. Bai E da dili gugunufinisimusa: dawa:beba:le, na da agoane hamosu.

²⁶ Amola na da amane sia:ne gadoi, 'Hina Gode Bagadedafa. Dia fi dunu mae gugunufinisima. Amo fi Di fawane da Dia gasa bagade amoga gaga:le, Idibidi sogega fisili masa:ne gadili oule asi. ²⁷ Dia hawa: hamosu dunu amo A:ibalaha:me, Aisage amola Ya:igobe ili bu dawa:ma. Amola amo dunu fi ilia hame nabasu amola ga:nasi si dofoi hou mae dawa:ma.

²⁸ Idibidi dunu da Di da Dia fi dunu amo Dia sia:i soqe amo ganodini oule masunu da hamedei,

---

† **9:22:** Idisu 11:3, 11:34; Gadili Asi 17:7 § **9:23:** Idisu 13:17, 13:31; Mousese eaMalasu 1:21, 1:26; Hibulu 3:16

amo ilia da sia:sa:besa:le, Dia fi mae wadela:ma. Di da Dia fi ilima higabeba:le, Di da ili medole legemusa: wadela:i hafoga:i sogega oule asi dagoi, ilia da sia:mu. ²⁹ Bu dawa:ma! Amo fi Di da Dia fidafa hamoma:ne ilegei dagoi. Di da amo fi Dia gasa bagade amoga Idibidi sogega fisili masa:ne gadili oule asi.’ ”

10

Mousese da Gode Ea Hamoma:ne sia:i Gele Gasui bu Lai
(Gadili Asi 34:1-10)

¹ Amalalu, Hina Gode da nama amane sia:i, ‘Di gele gasui aduna eno musa: hamoi defele bu hedofama. Amola ifa gagili amo gele gasui salima:ne hamoma. Amola goumiba:le heda:le Nama misa. ² Amasea, Na musa: gele gasui di da goudane fasi, amoga dedei Na da dia gaheabolo hamoi gele gasuiga bu dedemu. Amasea, amo di ifa Gagili ganodini salima.

³ Amaiba:le, na da aga:isia ifa amoga gagili hamoi. Na da gele gasui aduna musa: liligi defele hamone, bu goumiba:le heda:le gaguli asi. ⁴ Amalalu, Hina Gode da Ea musa: dedei defele amo gele gasuiga bu dedei. Amo da Ea Hamoma:ne Sia:i Nabuane Gala, E da musa: dilia goumia gilisisu E da lalu amo ganodini esala dilima sia:i. E da amo gele gasui nama ianu, ⁵ na da sinidigili bu goumiba:le sa:i. Amalalu, Hina Gode da nama sia:i amo defele, na da amo gele gasui ifa Gagili ganodini sali. Ela da amo ganodini dialu amola wali diala.”

6* (Isala:ili dunu da Ya:ganaide gu hano yolesili Mousila moilaiga asi. Amogawi Elane da bogoi. Iliya da ea da:i hodo uli dogone, egefe Elia:isa da ea gobelesalasu dunu sogebi lai. 7 Iliya da Mousila yolesili asili Gadagouda baligili Yodebada sogega doaga:i. Amogawi, iliya hano bagohame ba:i. 8 †Amo esoha, iliya da gomia esalu, Hina Gode da Lifai fi iliya hawa: hamosu ilegei, amane, iliya da Hina Gode Ea Gousa:su Sema Gagili gaguli masunu amola Hina Gode Ea midadi leluwane hawa: hamomu, amola Ea Dioba:le, hahawane dogolegele hou olelemu. Amo hawa: hamosu iliya da wali amola hamonana. 9 Isala:ili dunu huluane da soge amola liligi gagusa. Be amo defele, Lifai fi da ilisu soge o liligi o iliya ada liligi amo hame gagusa. Bai dilia Hina Gode ilima sia:i defele, iliya gagui da Hina Gode fawane.)

10 ‡Mousese da eno amane sia:i, “Na musa: hamoi defele, na da gomia eso 40amola gasi 40ouesalu. Amola amo esoga, Hina Gode da na sia: nabi. E da dili gugunufinisimu hame hanai galu. 11 Hina Gode da nama amane sia:i, “Masa! Na fi dunu da soge amo Na da iliya aowalali ilima imunu ilegele sia:i, iliya da amo gesowale fima:ne, di ilima bisilioule masa!”

Hina Godema Beda:ma

12 Wali Isala:ili dunu fi! Nabima! Hina Gode da dilima amane sia:sa, ‘Hina Godema beda:ma amola Ema nodone sia:ne gadoma! Ea hou amoma fa:no bobogema! Dilia dogo huluane, dilia asigi dawa:su huluane amola dilia da:i hodo

---

* 10:6: Idisu 20:28, 33:38 † 10:8: Idisu 3:5-8 ‡ 10:10: Gadili Asi 34:28

huluane amoga Hina Gode Ea hawa: hamosu hahawane hamoma! ¹³ Amola Hina Gode Ea sia: amola sema dili hahawane fidima:ne, na da wali eso dilima iaha, amo huluane nabawane hamoma. ¹⁴ Dilia Hina Gode da mu, Hebene huluane, osobo bagade amola liligi huluane amo ganodini diala, amo E da huluane gagusa. ¹⁵ Be Hina Gode da dilia aowalali ilima bagadewane asigi galu. Amaiba:le, E da dunu fi eno huluane mae dawa:le, dilia aowalali iligaga fi (dilia) amo ilegei. Wali eso amo hou da diala.

¹⁶ Fedege agoane, dilia dogo gadofu damuma! Dilia gawamaga:i hou yolesima.

¹⁷ ŠBai dilia Hina Gode da ‘gode’ liligi huluane baligisa amola E da ouligisu dunu huluane baligisa. E da Gode bagadedafa amola Ema beda:mu da defea. E da dunu huluane defele ba:sa. E da dunu afae baligili fidima:ne sefe hame laha amola hano hame suligisa. ¹⁸ E da guluba: mano noga:le fidima:ne amola didalo huluane asigiwane fidima:ne sia:sa. E da ga fi dunu ilima asigiba:le, ema ha:i manu amola abula iaha. ¹⁹ Amaiba:le, dilia amolawane ga fi dunu ilima asigima. Bai dilia musa: da ga fi dunu Idibidi soge ganodini esalu. ²⁰ Dilia Hina Godema beda:ma amola Ea hawa: hamosu hamoma. Dilia Gode gasa bagade lalegaguma. Dilia ilegele sia:sea, Hina Gode Ea Dioba:le sia:ma. ²¹ E da dilia Gode, dilia nodosu liligi. E da musa: gasa bagade musa: hame ba:su hou hamoi dagoi.

Š **10:17:** Dimodi 6:15; Wamolegei Sia: Olelesu 17:14, 19:16; Asunasi Dunu Iliia Hou 10:34; Louma 2:11; Gala:isia 2:6; Efesase 6:9

Amo dilia siga ba:i dagoi. ²² **70 Dilia aowalalia fi da musa: Idibidi sogega gudu ahoanoba, ilia idi da 70 fawane ba:i. Be wali dilia Hina Gode da hamobeba:le, dilia idi da gasumuni muagado gala amo ilia idi defele ba:sa.

11

Hina Godema Asigima. Ea Sia: Nabima

¹ Dilia Hina Godema asigima. Ea sia:, Ea sema amola Ea hamoma:ne sia:i liligi amo noga:le nabima. ² Wali dawa:ma! Dilia mano da Hina Gode Ea Hina hou hame ba:i. Ili da Ea hadigi amola Ea lobo ea gasa bagade hou amola Ea dilima se iasu hame ba:i. ³ *E da musa: hame ba:su gasa bagade hou amola Idibidi soge ganodini Idibidi hina bagade (Felou) amola Idibidi fi huluane ilima gasa bagade hamosu. ⁴ †Amola E da Idibidi dadi gagui dunu, hosi amola gaguli fula ahoasu (sa:liode) huluane fane legei, amola Maga:me Hano Wayabo Bagade amo ea hanoga ili dedebei. Ili da dili fane legemusa: fa:no bobogei be Hina Gode da ili fane lelegele gugunufinisidafa. ⁵ Dilia Hina Gode da wadela:i hafoga:i soge amo ganodini dili noga:le ouligili asili guiguda: oule misi. ⁶ †E da Da:idane amola Abailame (Liubenaide dunu Iliabe amo ea mano) amo fane legei. Osobo da lafi agoane doasili, ela amola elea sosogo fi amola elea abula diasu amola elea liligi huluane mai dagoi. ⁷ Amo huluane dilia mano da hame ba:i, be amo gasa

---

** **10:22:** Mui 46:27; 15:5, 22:17 * **11:3:** Gadili Asi 7:8 - 12:13

† **11:4:** Gadili Asi 14:28 † **11:6:** Idisu 16:31-32

bagade hou Hina Gode da hamoi dilia da dilisu siga ba:i dagoi.

Gode Ea Ilegele Sia:i Imunu Soge Ganodini, Hahawane Dogolegele Iasu amola Gagabusu

⁸ Amaiba:le, dilia da Yodane Hano degele, soge amo gesowale fimu, amo hamomusa: gasa lama:ne, na wali eso olelesu Gode Ea Sema amo huluane nabawane hamoma. ⁹ Amo soge da noga:idafa fedege agoane dodo maga:me amola agime hani da hano nawa:li agoane ahoa. Amo soge Hina Gode da dilia aowalali ilima imunusa: ilegele sia:i. Amo ganodini dilia eso bago-hame esaloma:ne, Hina Gode Ea sema nabawane hamoma. ¹⁰ Soge dilia waha golili masunu soge da Idibidi soge agoai hame. Amogawi dilia da hawa: bugili dilia dadami bugi defele emoga hano logo hahamoi amola gasa bagade hawa: hamosu. ¹¹ Be soge dilia da wali Yodane Hano degele amo gesowale fimu da agolo amola umi gilisi soge. Ea hano da gibu muagado maha.

¹² Dilia Hina Gode da amo soge ouligisa. Dilia Hina Gode da mae yolesili ode gaheabolo lasea asili ode gidigisia, amo soge Ea siga ba:lala.

¹³ §Amaiba:le, dilia da mae yolesili, hamoma:ne sia:i na da wali eso dilima iaha, amo noga:le nabasea (amo da dilia dogo huluane, dilia asigi dawa:su amola da:i hodo huluane amoga dilia Hina Godema asigima), ¹⁴ amasea, E da gibu amo ea oubi dabe defele dilima imunu. Amasea, dilia da ha:i manu faimu, amo widi,

---

§ 11:13: Gobele Salasu 26:3-5; Mousese ea Malasu 7:12-16, 28:1-14

waini amola olife susuligi lamu. ¹⁵ Na da dilia bulamagau moma:ne, gisi dilia soge ganodini imunu. Amasea, dilia da ha:i nanu sadimu. ¹⁶ Be dawa:ma! Eno dunu ilia sia: nabasea dilia da sinidigili ogogosu 'gode' liligi ilima nodone begudumu, amasa:besa:le dawa:ma.

¹⁷ Amane hamosea, Hina Gode Ea ougi dilima da gia:iwane ba:mu. E da mu ea logo ga:simu. Gibu da hame sa:imuba:le, osobo da ha:i manu hame heda:mu. Amasea, Gode da dilima soge noga:iwane iaha, be amogawi dilia da hedolo bogogia:mu.

¹⁸ **Dilia! Amo hamoma:ne sia:i esa agoane sala, dilia dogo amola dilia asigi dawa:su amo ganodini salimu. Amo sia: ilegesu agoane dilia lobo amola dilia odagi amoga la:gimu.

¹⁹ Dilia mano ilima olelema. Dilia da dilia moilai ganodini fi dialea, dilia logoga ahoasea, dilia golasea amola dilia bu wa:legadosea, eso huluane amo hamoma:ne sia:sa:ima. ²⁰ Dilia logo holei mimogodilali amoga dedema amola dilia gagoi logo ga:su amoga dedema. ²¹ Agoane hamosea, dilia amola diligaga fi amola da soge amo Hina Gode da dilia aowalali ilima imunu ilegele sia:i, amo ganodini eso bagohame esalumu. Mu da eso bagohamedafa osobo bagade amo gadodili dialumu. Amo eso idi defele, dilia da amo sogega esalumu.

²² Dilia da sema na da wali dilima iaha (dilia Hina Godema asigima, Ema noga:le fa:no bobogema amola Ea hou noga:le lalegaguma) amo noga:le hamosea, ²³ Hina Gode da dilia gusuba:i

---

** **11:18:** Mousese ea Malasu 6:6-9

ahoasea, amo dunu fi gadili sefasimu. Dilia da dunu fi amo ilia idi amola ilia gasa da dilia idi amola gasa baligisa amo sefasili, ilia soqe gesowale fimu.

²⁴ ††Adi soqebi dilia da emoga osa:gisia, amo soqe da dilia soqe lai dagoi ba:mu. Dilia soqe da wadela:i hafoga:i soqe amoga asili Iufala:idese Hano doaga:le, asili guma: hano wayabo bagade amoga doaga:mu. ²⁵ Dunu eno da dilima bu gegemu hamedeiwane ba:mu. Dilia adi sogega masunu, dilia Hina Gode Ea dilima ilegele sia:i defele, da dunu fi huluane dilima beda:ma:ne hamomu.

²⁶ Ba:ma! Na da dilima la:ididili hahawane dogolegesu hou amola la:ididili gagabusu aligima:ne hou olelesa. ²⁷ Dilia da dilia Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i na da wali eso dilima olelesa amo nabawane hamosea, dilia da hahawane dogolegele fidisu hou, amo ba:mu.

²⁸ Be dilia da Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i na da wali eso dilima olelesa, amo hame nabasea amola sinidigili eno ogogosu 'gode' liligi ilima fa:no bobogesea - gagabusu aligibi ba:mu. ²⁹ ††Dilia Hina Gode da dili oule ahoasea, dilia soqe ganodini doaga:sea, dilia Gelisime Goumiga heda:le, hahawane dogolegele hou amogawi sia:ma. Amola Iba:le Goumi amoga heda:le, gagabusu aligima:ne hou amo olelema.

³⁰ Dilia dawa:. Amo goumi aduna da Yodane Hano naiyadodili diala. Dilia da eso dabe amoga ahoasea, sema ifa bagade amo da Moule soqe

---

†† 11:24: Yosiua 1:3-5 †† 11:29: Mousese ea Malasu 27:11-14; Yosiua 8:33-35

ganodini lela, amo gadenene ba:mu. Amo ifa bagade da Ga:ina:ne fi ilia soge (A:laba soge Giliga:le soge gadenene) amo ganodini diala. ³¹ Be dilia da Yodane Hano degele, soge amo dilia Hina Gode da dilima iaha, amo gesowale fima:ne momagele ouesala. Dilia da amo soge lale, fi dagosea, ³² dawa:ma! Amo sia: amola sema huluane na da wali eso dilima olelesa, amo huluane noga:le nabawane hamoma.

12

Godema Nodomusa: Sogebi Afadafa Ilegema

¹ Amo da Hina Gode Ea malasu. Dila da soge (dilia aowalalia Hina Gode da dili gesowale fima:ne dilima iaha) amo ganodini esalea, amo malasu amola hamoma:ne sia:i mae yolesili fa:no bobogema. ² Dunu fi amo ilia soge dilia da lamu da ilia ogogosu ‘gode’ liligi amo goumia, eno agologa amola ifa hagudu amoga nodone sia:ne gadosa. Dilia amo sogebi huluane gugunufinisima. ³ *Ilia oloda huluane goudane gugunufinisima. Ila sema igi amo goudama. Ila A:sela ifa momomogoi amo laluga gobema. Ila loboga hamoi ogogosu ‘gode’ liligi abusa:ma amola ilia ogogosu ‘gode’ ilia dio amo sogebi ganodini bu mae dawa:ma:ne gugunufinisima.

⁴ Dilia da dilia Hina Godema nodone sia:ne gadosea, ilia hou defele mae hamoma.

⁵ Be dilia Hina Gode da dilia fi huluane amo ganodini sogebi afae ilegemu. Amoga E da

---

* **12:3:** Mousese ea Malasu 7:5

esalumu amola E da Ea Dio ilegemu. Amo sogebiga, dilia Hina Godema nodone sia:ne gadoma. ⁶ Amoga, dilia laluga gobei iasu, gobele salasu, ‘daide’ (dilia gagui liligi nabuane mogili, afae Godema imunu iasu liligi), dilia imunu ilegele sia:i liligi, dilia hahawane udigili iasu amola dilia ohe fi magobo mano amo huluane gaguli misa.

⁷ Hina Gode da dilima hahawane dogolegesu hou bagade i dagoi. Dilia amola dilia sosogo fi da E ba:ma:ne, ha:i manu noga:iwane dilia hawa: hamobeba:le lai amo manu.

⁸ Amo esoha dilia musa: hou defele mae hamoma. Musa: asili wali dilia da nodone sia:ne gadosu hou dilisu hanaiga hamosu. ⁹ Bai dilia da soge amo dilia Hina Gode da dilima dili olofoiwane esaloma:ne iaha amo ganodini hame golili sa:i. ¹⁰ Dilia da Yodane Hano degesea, Hina Gode da dili amo soge gesowale fima:ne dili fidimu. E da dilima ha lai ilima dili gaga:mu amola dilia da olofoiwane esalumu. ¹¹ Hina Gode da sogebi afadafa amoga dilia da Ema nodosu hou hamoma:ne ilegemu. Amogawi na sia:i liligi huluane Ema gaguli misa. Amo da dilia gobele salasu liligi, dilia ‘daide’, hahawane udigili iasu amola noga:i iasu dilia da Godema imunusa: ilegele sia:i.

¹² Dilia, dilia mano, dilia hawa: hamosu dunu amola Lifai dunu dilia moilai ganodini esala, amo huluane Gode hahawane ba:ma:ne, hahawane hamoma. Lifai dunu da ilisu soge hame gagubiba:le, ilima dawa:ma. ¹³ Dilia gobele salasu amo udigili dilia hanaiga sogebi enoenoi amoga mae ima. ¹⁴ Be sogebi afadafa Hina Gode

Ea ilegei sogebi, dilia fi afae ilia soge ganodini amoga dilia gobele salasu ima. Amo sogebi dilia gobei iasu ima amola na hamoma:ne sia:i liligi huluane hamoma.

¹⁵ Be dilia esalebe sogebi amo ganodini dilia ohe fi medole legele manu da defea. Hina Gode E dilima iasu defele manu da defea. Dilia huluane (ledo hamoi dunu amola ledo hame hamoi defele), huluane manu da defea. Amo hu dilia 'dia' o 'a:deloubi' medole legei defele moma. ¹⁶ †Be ilia maga:me mae moma. Ila maga:me amo dilia hano agoane osoboga so-gadigima. ¹⁷ Dilia Hina Godema iasu liligi amo huluane dilia esalebe sogebi amoga mae moma. Amo da dilia gagoma 'daide', waini, dilia olife susuligi, dilia bulamagau, sibi, magobo mano, dilia Godema hahawane udigili iasu sia:i amola iasu liligi eno huluane. ¹⁸ Dilia, dilia mano, dilia hawa: hamosu dunu amola Lifai dunu dilia moilai ganodini esala, amo iasu liligi dilia Hina Gode ba:ma:ne Ea ilegei nodone sia:ne gadosu sogebi amo ganodini fawane moma. Amola dilia hamoi huluane dawa:beba:le, dilia amogawi hahawane ba:ma. ¹⁹ Amola dilia soge amo ganodini esalea, Lifai dunu mae goglema.

²⁰ Dilia Hina Gode da Ea sia:i defele dilia soge bu bagade hamosea, dilia ohe hu hanai galea defele moma. ²¹ Be nodosu sogebi amo Hina Gode da ilegei, amo da dilia sogebi amoga sedade ba:sea, defea, bulamagau o sibi amo Hina Gode da dilima i, amo medole legele dilia diasuga

---

† **12:16:** Mui 9:4; Gobele Salasu 7:26-27, 17:10-14, 19:26; Mousese ea Malasu 15:23

manu da defea. Na da amo dilima sia:i dagoi.
²² Dunu huluane, ledo gala o ledo hamedei, huluane manu da defea. Amo hu dilia ‘dia’ o ‘a:deloubi’ medole legei amo defele moma.
²³ †Be hu amo ganodini maga:me diala, amo mae moma. Bai esalusu da maga:me amo ganodini diala amola dilia esalusu amola hu gilisili manu da defea hame. ²⁴ Dilia maga:me ha:i manu agoane mae moma. Be amo hano agoane osoboga sogadigima. ²⁵ Dilia da amo hamoma:ne sia:i noga:le nabasea, dilia amola diligaga fi da hahawane ahoanumu amola Hina Gode da dilia hou hahawane ba:mu. ²⁶ Dilia Hina Godema imunu ilegele sia:i liligi amo huluane ilegei nodosu sogebi amoga gaguli masa. ²⁷ Amogawi gobelesalasu liligi ima. Dilia amo liligi Hina Gode Ea oloda da:iya gogo gobelesalima. Amola gobelesalasu eno amo dilia ohe hu manu amola maga:me oloda da:iya sogadigimu amo amola ima. ²⁸ Dilia mae yolesili, na hamoma:ne sia:i huluane noga:le nabawane hamoma. Amasea, dilia amola diligaga fi da hahawane esalumu. Bai Hina Gode da amo moloidafa hou hahawane ba:sa.

Loboga Hamoi Ogogosu ‘gode’ Sisasu

²⁹ Dilia da amo dunu fi ilia sogega golili dasea, dilia Hina Gode da amo fi huluane gugunufin- isimu. Amasea, dilia amo sogega osobo dogone fimu. ³⁰ Hina Gode da amo dunu fi huluane gugunufinisi dagosea, dawa:ma! Dilia da bogosu ba:sa:besa:le, ilia sia:ne gadosu hou mae lalegaguma. Ila ogogosu ‘gode’ ilima sia:ne gadosu

---

† 12:23: Gobelesalasu 17:10-14

hou amo dilia hamomusa:, mae hogoma. ³¹ Dilia Hina Godema sia:ne gadosea amola nodosea, ilia hou defele mae hamoma. Bai ilia sia:ne gadosu amo ganodini ilia wadela:idafa hou (Gode da amo hou higasa) amo hamosa. Iliia hou afae da ilia da ilila: manolali oloda da:iya laluga gobele sala.

³² §Na sia:i huluane noga:le nabawane hamoma. Amoga hou eno mae gilisima amola amoga hou eno mae fadegale fasima.

13

¹ Dilia da ba:mu! Ba:la:lusu dunu o simasia ba:i amo ea bai dawa:su dunu da musa: hame ba:su hou hamomu dilima olelesea, ² e da dilia eno ogogosu 'gode' liligi dilia musa: hame dawa:i ilima nodone fa:no bobogema:ne e da dilima olelesea, amo dunu ea sia: mae nabima. Amola ea sia:i liligi da dafawane doaga:sea, mae nabima. ³ Bai Hina Gode da ea ogogosu hou amoga dilia hou ado ba:lala. E da dilia dogo huluane amoma Godema asigima:bela:le ba:ma:ne Hina Gode da agoane ado ba:lala. ⁴ Hina Godema fa:no bobogema amola nodoma. Ea sema amola hamoma:ne sia:i nabima. Hina Gode mae fisima amola Ema nodoma. ⁵ Be simasia ba:i ea bai olelesu dunu o ba:la:lusu dunu da Hina Gode (amo da dilia Idibidi sogega gaga:i amola gadili masa:ne fadegai) amo yolesili Ema gegemusa: sia:sea, amo dunu fane legema. Bai agoai dunu da wadela:i. E da dilia esalusu Gode Ea sema amo ganodini amo yolesimusa: dilima olelesa.

---

§ 12:32: Mousese ea Malasu 4:2; Wamolegei Sia: Olelesu 22:18-19

Amo wadela:i hou dilia fi amoga fadegamusa:, amo dunu medole legemu. ⁶ Amabela:? Dia ola o dia gofe o didiwi o dia dima asigi uda, o dia na:iyadodafa da wamowane di ogogosu 'gode' liligi amo di amola dilia aowalali fi da musa: ilima hame sia:ne gadosu, amoma nodone sia:ne gadomusa: dima olelemu.

⁷ Amabela:? Amo dunu afae da dilia dunu ilia dilima gadenene esala o dunu ilia sedadewane esala, amo ilia ogogosu 'gode' liligi ilima nodone sia:ne gadomusa: sia:mu. ⁸ Be amo dunu ea sia: maedafa nabima. Amo dunuma mae asigima amola mae gaga:ma. ⁹ E medole legema. Di bisili e igiga gala:le medoma, amasea dunu huluane e medole legema:ne sia:ma. ¹⁰ E bogoma:ne igiga gala:le medole legema. Bai e da dilia Hina Gode amo da dilia Idibidi soge ganodini se iasu diasu hawa: hamosu amo doasi dagoi, amoga e da fadegamusa: dawa:i galu. ¹¹ Amasea, dilia amo wadela:i dunu medole legesea, Isala:ili fi dunu huluane da amo hou nabimu. Amasea, ilia da beda:iba:le, agoai wadela:i hou bu hame hamomu.

¹² Dilia da diasu amo Hina Gode da dilima imunu, amo ganodini esalea, ¹³ dilia fi hamedei dunu eno da ogogole diasu afae fi dunu ilima ilia ogogosu 'gode' liligi musa: dilia hame dawa:i amoma fa:no bobogema:ne sia:i dagoi, amo nabasea, ¹⁴ bai noga:le hogoma. Amo sia: da dafawaneyale ba:sea, ¹⁵ amo moilaiga esalebe dunu huluane amola ilia lai gebo huluane fane lelegema. Ila moilai huluane mugululi gu-gunufinisima. ¹⁶ Ila liligi huluane moilai dogoa

sogebi amoga gilisili, laluga ulagima. Amasea, diasu huluane Godema gobele salasu hamoma:ne laluga gobesima. Amo moilai da mugului dagoi dialumu - eso huluane dialu bu mae gaguma.

¹⁷ Gode da amoga gagabusu aligima:ne hamoi dagoiba:le, dilia amoga gagumusa: liligi maedafa lama. Amasea, Gode da ea gia:i bagade ougi yolesili bu dilima asigimu. E da dilima asigimu amola E da dilia aowalali ilima sia:i defele, dilia idi bu bagadewane hamomu.

¹⁸ Dilia da Ea hamoma:ne sia:i huluane na dilima olelei, amo nabawane hamosea, E da agoane hamomu.

14

Dunu Bogoi Idigisu Ganodini Sema Sia:

¹ *Dilia da Hina Gode Ea Fi dunu. Amaiba:le, dilia dunu bogobeba:le, didiga:sea, dilia da:i gobiheiga mae abigima amola dilia dialuma mae ougelema. ² †Dilia da Hina Gode Ea: dunu fi. E da dunu fifi asi gala amo huluane hodole, dilima fawane ilegei dagoi.

Ledo Gala amola Ledo Hamedei Ohe Fi (Gobele Salasu 11:1-47)

³ Hina Gode da ha:i manu da ledo gala ilegei galea, amo mae moma. ⁴ Ohe fi dilia manu da defea da bulamagau, sibi, goudi, ⁵ dia, soge sibi, soge goudi, a:deloubi amola

⁶ adi ohe fi ilia emo sasafu adobo amola ilia gisi hedesini esaga salawane aduga:le guda:le bu

---

* **14:1:** Gobele Salasu 19:28; 21:5 † **14:2:** Gadili Asi 19:5-6; Mousese ea Malasu 4:20, 7:6, 26:18; Daidase 2:14; 1 Bida 2:9

hi naha. ⁷ Be ohe fi ilia emo da sasafu adobo, be ilia gisi hedesini esaga salawane aduga:le guda:le bu hi hame naha, amo da sema - mae moma. ‘Ga:mele’, ‘la:bidi’ amola ‘igi ba:dege’ da ledoba:le mae moma. Iliha ha:i manu da hedesini esaga salawane aduga:le guda:le bu hi naha, be ilia emo da sasafu adobo hame. ⁸ Gebodafa mae moma. Iliha da ledogala. Iliha da emo sasafu adobo gala be ilia ha:i manu da hedesini esaga salawane aduga:le guda:le bu hi naha hame hamosa. Agoaiwane ledoghe fi amo mae moma amola ilia bogoi da:i hodo mae digili ba:ma. ⁹ Menabo amo da aiya galebe, amo dilia manu da defea. ¹⁰ Be hano ganodini esalebe fi huluane da aiya hame gala amo mae moma. Amo da dilima ledogala.

¹¹ Ledo hamedei sio fi dilia manu da defea. ¹²⁻¹⁸ Be amo dedei sio mae moma - buhiba, sia, sedia, waialima sononi, wida, aowa ahea, ‘gala:ini’, ‘beliga:ne’ amola ganeba. ¹⁹ Amola agime, gugu, aowaba amola huluane agoaiwane liligi ougia galebe da dilima ledogala. Amo huluane mae moma. ²⁰ Be ledogamedei agoaiwane liligi dilia manu da defea.

²¹ †Ohe fi da hi bogoi, amo mae moma. Ga fi dunu dilia fi amo ganodini esala amo ilia manu da defea. O hou eno dilia da ohe hisu bogoi amo ga fi dunu eno ilima bidi lama. Be dilia da Hina Gode Ea fidafa. Amaiba:le, mae moma. Dilia sibi o goudi mano amo ea ame ea dodo maga:me ganodini mae gobema.”

‘Daide’ Sema

---

† **14:21:** Gadili Asi 23:19, 34:26

22 § “Dilia ‘daide’ la: ididili ligisima. Amo da dilia ifabi ha:i manu legei nabuane fifili afadafa Godema ima. ²³ Amasea, Hina Gode Ea dilia Ema nodomusa: ilegei sogebi afae amoga asili, Ea midadi dilia gagoma, waini, olife susuligi, bulamagau magobo amola sibi magobo amo nabuane fifili afae moma. Dilia eso huluane Hina Godema nodoma:ne hamoma. ²⁴ Be Godema nodomu sogebi da dilia diasu baligili sedade ba:sea, amola ‘daide’ amo Gode da dima hahawane i amo da amoga gaguli masunu da hamedei ba:sea, agoane hamoma. ²⁵ Dia ha:i manu ‘daide’ bidi lale, muni fawane Godema nodone sia:ne gadosu sogebi amoga gaguli masa. ²⁶ Amogawi, amo muniga dilia hanai lama. Ohe hu, sibi mano, waini hano o agoai hano - amo lale, dilia Hina Gode ba:ma:ne, dilia amola dilia sosogo fi da hahawane moma:mu.

²⁷ Dilia Lifai dunu dilia moilai ganodini esala amo mae goglema. Bai ilia da soge hame gagusa. ²⁸ Ode osodayale huluane gidigisia, dilia ha:i manu legei ‘daide’ amo gaguli misini dilia moilai amo ganodini legema. ²⁹ Amo ha:i manu da Lifai (bai ilia da soge hame gagusa), ga fi, guluba: mano amola didalo dilia moilai ganodini esala amo moma:ne gilisima. Iliia da misini ilia hanaiga manu. Dilia da agoane hamosea, Hina Gode da dilia hawa: hamosu huluane hahawane dogolegelewane fidimu.

15

---

§ 14:22: Gobebe Salasu 27:30-33; Idisu 18:21

Ode Fesu
(Gobele Salasu 25:1-7)

¹ Ode fesuyale huluane da gidigisia, nowa dunu da dima muni imunu galea, ea udigili lai bu ima:ne lai amo yolesima - mae lama. ² Agoane hamoma. Nowa da ea na:iyado Isala:ili dunu ilima muni bu lama:ne ia dagoi galea, e da amo bu ima:ne lai udugili yolele, hamedafa lamu. Hina Gode Hisu da amo bu ima:ne lai da mugului dagoi sia:sa. ³ Ga fi dunu da dilima bu ima:ne lai galea, amo muni lamu da defea. Be dilia Isala:ili fidafa dunu ilima udigili lai bu ima:ne lai muni mae lama.

⁴ - ⁵ Dilia Hina Gode da soqe amo E da dilima iaha amo ganodini dilima hahawane dogolegelewane hamomu. Dilia da Hina Gode noga:le nabasea amola hamoma:ne sia:i huluane na da wali eso dilima olelesa, amo noga:le fa:no bobogesea, dilia fi dunu afae da hame gaguiwane hame ba:mu. ⁶ Hina Gode da Ea ilegele sia:i defele dili hahawane dogolegelewane fidimu. Dilia da dunu fi bagohame ilima muni bu lama:ne imunu. Be dilia da eno dunu fi ilima muni hame edegemu. Dilia da dunu fi bagohame ilima hinawane esalumu. Be dunu fi eno da dili hame ouligimu. ⁷ *Hina Gode da amo soqe dilima iaha. Be dilia na:iyado Isala:ili dunu afae amo soqe ganodini da:i dione hame gaguiwane esalebe ba:sea, defea, amo dunu fidima. Mae hihima! ⁸ Be ema asigiba:le, ea hanai amo defele e da fa:no dima bu ima:ne noga:le ima. ⁹ Be ode amoga udigili lai bu ima:ne lai da fadegamu

---

* **15:7:** Gobele Salasu 25:35

(Bu Sagosu Ode) amo da gadeneiba:le, di da ema imunu higa:i amo mae dawa:ma. Agoai wadela:i asigi dawa:su mae dawa:ma. Di da ema hame imunu sia:sea, e da dia higa:i hou Hina Godema wemu. Amasea, Hina Gode da di da wadela:i hou hamoi dagoi defele ba:mu. ¹⁰ Mae hihini, dia gagui mae dawa:le, ema hahawane ima. Amasea, Hina Gode da dia hou huluane hahawane dogolegelewane fidimu. ¹¹ †Eso huluane Isala:ili dunu mogili da hame gaguiwane amola ha:i manu amola liligi hame gaguiwane ba:mu. Amaiba:le, na da dilima gasawane sia:sa. Ilima mae hihiniwane bagade ima.

*Udigili Hawa: Hamosu Dunu
(Gadili Asi 21:1-11)*

¹² †Dia na:iyado Isala:ili dunu o uda da dia hawa: hamomusa: hisu ea da:i hodo dima bidi lasea, e da ode gafeyale dia hawa: hamosea, e da hahawane halegale masa:ne, ea logo doasima. Ode fesu amoga, e da hahawane halegale laloma:ne, ema masa:ne sia:ma. ¹³ Di da ea logo doasisia, e da udigili hame gaguiwane masunu da hamedei.

¹⁴ Be liligi amo sibi, gagoma, waini amola Hina Gode da dima hahawane iasu liligi, amo fifili mogili ema hahawane ima. ¹⁵ Mae gogolema! Dilia da musa: Idibidi soge ganodini udigili hawa: hamosu dunu esalu. Be dilia Hina Gode da dili gadili masa:ne logo hamoi dagoi. Amo dawa:beba:le, na da amo gasa bagade sia: dilima olelesa.

---

† 15:11: Ma:diu 26:11; Maga 14:7; Yone 12:8 † 15:12: Gobele Salasu 25:39-46

¹⁶ Be dia udigili hawa: hamosu dunu da di amola dia sosogo fi dilima asigiba:le, gadili masunu higasea, ¹⁷ defea, amo dunu dia diasu logo ga:su amoga oule ahoasea, ea ge gala:su amoga doasili logo ga:suga gala:ma. Amasea, e da esalea, e da mae yolesili, dia udigili hawa: hamosu dunu esalumu. Dia udigili hawa: hamosu uda amo defele hamoma. ¹⁸ Be dia udigili hawa: hamosu dunu gadili masa:ne logo doasimu mae hihima. Bai e da ode gafeyale amoga gasa bagade hawa: hamobeba:le, muni lasu hawa: hamosu dunu amo ea bidi dogoa mogili, la:idi fawane amoga hamosu. Dilia da mae hihini, agoane hamosea, dilia Hina Gode da dilia hou huluane hahawane dogolegelewane fidimu.

Magobo Bulamagau amola Sibi

¹⁹ §Dilia da magobo bulamagau mano amola sibi mano huluane Hina Godema ima:ne ilegema. Amo bulamagau mano da hawa: hamosu hame hamomu amola sibi ilia hinabo mae damuni fasima. ²⁰ Be amo huluane dilia Hina Gode ba:ma:ne, Ema sia:ne gadomusa: sogebi afae ilegei amoga dilia moma. ²¹ Be amo ohe amo ganodini wadela:i o bahoi o emo gasuga:igi o si dofoi ba:sea, amo da Hina Godema gobele salasu hamoma:ne mae ilegema. ²² Dilia da amo wadela:i ohe amo dilia moilaiga moma. Dilia da ledi gala o ledi hamedei, mae dawa:ma. Dilia dia o eno ohe naha, amo defele, dilia da amo bulamagau o sibi dilia diasuga udigili moma.

---

§ 15:19: Gadili Asi 13:12

23 **Be ilia maga:me mae moma. Be amo hano agoane udigili osoboga sogadigima.

16

Baligisu Lolo Nasu (Gadili Asi 12:1-20)

¹ *Dilia Hina Godema nodone dawa:ma:ne, Abibi oubi amoga Baligisu Lolo Nasu hamoma. Amo oubi ganodini E da gasi afae dili Idibidi sogega esalu amodili gadili masa:ne fadegai.

² Dilia Hina Godema sia:ne gadomusa: sogebi E da ilegei, amoga masa. Amogawi, dilia sibi o bulamagau afae amo Hina Godema nodomusa: Baligisu Lolo moma:ne, medole legema. ³ Amo lolo nasea, agi amo yisidi gilisi amo mae moma. Eso fesuale amoga dilia da yisidi hame sali agi moma. Dilia da musa: Idibidi soge hedolowane fisimusa: momagele mai, amo defele moma. Dilia da musa: Idibidi soge ganodini se bagade nabasu be eso afaega dilia gadili asi. Amo se nabasu dawa:ma:ne, amo agi (se nabasu agi) moma. ⁴ Eso fesuale amoga Isala:ili dunu ilia diasu ganodini, yisidi da hamedafa ba:mu. Amola eso age amoga, ohe medole legei amo ea hu da amo gasi ganodini huluanedafa manu. Golale hahabe amo ea hu da hamedafa ba:mu.

⁵ - ⁶ Hina Godema sia:ne gadomusa: sogebi ilegei amoga Baligisu Lolo Nasu ohe medole legema. Soge amo dilia Hina Gode da dilima iaha,

---

** **15:23:** Mui 9:4; Gobele Salasu 7:26-27, 17:10-14, 19:26; Mousese ea Malasu 12:16, 12:23 * **16:1:** Gadili Asi 12:1-20; Gobele Salasu 23:5-8; Idisu 28:16-25

amo ganodini sogebi eno amoga mae medole legema - ilegei sogebi fawane. Eso dabe galu amoga dilia Idibidi soge fisi. Amaiba:le, eso dabe amoga Baligisu ohe medole legema. ⁷ Amo hu hano ganodini gobema amola ilegei sogebi amoga moma. Golale hahabe, dilia diasuga bu masa. ⁸ Eso gafeyale ganodini, yisidi hame sali agi moma. Amasea, eso fesu amoga, hawa: hamosu mae hamoma, be dilia Hina Godema nodone sia:ne gadomusa: gilisima.

*Ha:i Manu Gamibi Lolo Nasu (Bedigosidi)
(Gadili Asi 34:22; Gobele Salasu 23:15-21)*

⁹ †Dilia da gagoma faisu eso doaga:sea, fa:no hi fesuale idima. ¹⁰ Amasea, dilia Hina Godema nodomusa:, Ha:i Manu Gamibi Lolo Nasu (Bedigosidi) hamoma. E da dilima hahawane udigili iasu, amo dawa:le Ema ima:ne, hahawane udigili iasu Ema gaguli misa. ¹¹ Dilia, dilia mano, dilia hawa: hamosu dunu, Lifai dunu, ga fi dunu, guluba: mano amola didalo dilia moilai ganodini esala, amo huluane dilia Hina Gode ba:ma:ne, Ea ilegei nodomusa: sogebi amo ganodini hahawane gilisima. ¹² Amo gasa bagade sia: noga:le nabima. Dilia da musa: Idibidi soge ganodini udigili hawa: hamosu dunu esalu. Amaiba:le, mae gogolema.

*Sogega Fasela Diasu Lolo Nasu Gilisisu
(Gobele Salasu 23:33-43)*

---

† 16:9: Gobele Salasu 23:15-21; Idisu 28:26-31

13 †Dilia da gagoma huluane fai dagosea amola waini huluane hamoi dagosea, eso fesuale amoga Fasela Diasuga Lolo Nasu Gilisisu hahawane hamoma. 14 Dilia, dilia mano, dilia hawa: hamosu dunu, Lifai dunu, ga fi dunu, guluba: mano amola didalo dilia moilai ganodini esala, amo huluane hahawane gilisima. 15 Dilia Hina Godema nodomusa;, eso fesuale amoga amo Lolo Nasu gilisisu hahawane hamoma. Bai Hina Gode da dilia ha:i manu faisu amola dilia hawa: hamosu hahawane dogolegelewane fidi dagoi.

16 Dilia Isala:ili fi dunu huluane da ode huluane amoga udianawane Hina Godema nodone sia:ne gadomusa: Ea ilegei sogebiga gilisima:ne sia:ma. Amo Lolo Nasu udiana da:

1. Baligisu Lolo Nasu Gilisisu
2. Ha:i Manu Gamibi Lolo Nasu Gilisisu
3. Sogega Fasela Diasuga Lolo Nasu Gilisisu.

17 Amo gilisisu amoma dunu huluane da hahawane iasu gaguli misa:ne sia:ma. Dilia Hina Gode da dunu hisu hisu ilima hahawane dogolegelewane iabe, amo defele e da gaguli misunu da defea.

Moloidafa Fofada:su Hou

18 Moilai huluane amo dilia Hina Gode da dilima iasea, amo ganodini fofada:su dunu amola ouligisu dunu ilegema. Amo dunu da dunu huluane ilima defele fofada:mu. 19 §Ilia da moloidafa fofada:su hou mae yolesili, dunu eno da bagade eno da hamedei agoane hamedafa

---

† 16:13: Gobeles Salasu 23:33-36, 23:39-43; Idisu 29:12-38

§ 16:19: Gadili Asi 23:6-8; Gobeles Salasu 19:15

ba:mu. Ilia da moloidafa fofada:su yolesima:ne, hano suligi mae lama:mu. Bai hano suligi da bagade dawa:su dunu amola moloidafa dunu amo ilia si wadela:sa, amola ilia fofada:su da moloi hame ba:mu. ²⁰ Be dilia da dunu huluane defele ba:ma amola hou huluane moloidafa hamoma. Amasea, dilia da soqe amo dilia Hina Gode da dilima iaha, amo huluane gesowale fimu amola amo ganodini eso huluane esalumu. ²¹ **Dilia da dilia Hina Godema oloda hamosea, amoga dafulili leloma:ne ifa uda ‘gode’ agoane liligi ea dio A:sela mae bugima. ²² ††Amola loboga hamoi ogogosu ‘gode’ igi mogomogoi amoma sia:ne gadomusa: mae hamoma. Hina Gode da agoai liligi bagadewane higasa.

17

¹ Dilia Hina Godema gobe le salimusa:, wadela:i o bahoi bulamagau o sibi mae ima. Hina Gode da amo hou higasa.

² Dilia moilai amo ganodini dunu o uda afae da Hina Godema wadela:le hamosea amola Ea gousa:su gugunufinisia, ³ *e da eno ogogosu ‘gode’ liligi o eso o oubi o gasumuni, Gode Ea sia: wadela:musa: ilima nodone sia:ne gadosea, ⁴ amo sia: nabasea, dilia bai dawa:ma:ne noga:le hogoma. Amo wadela:i hou da dafawane Isala:ili soqe ganodini hamoi dagoi ba:sea, ⁵ amo dunu moilai gadili oule asili, igiga gala:le, medole

---

** 16:21: Gadili Asi 34:13 †† 16:22: Gobe le Salasu 26:1

* 17:3: Gadili Asi 22:20

legema. ⁶ †Be hedolo mae medole legema. Ba:su dunu aduna o aduna baligi da ea wadela:i hou dafawane ba:i dagoiba:le fawane, medole legema. Be dunu afae fawane da ba:su dunu esalea, mae medole legema. ⁷ ‡Ba:su dunu da degabo amo dunu medole legema:ne, igiga gala:ma:ma. Amasea, dunu huluane da amo igiga medomu. Amasea, dilia da wadela:i hou Isala:ili amo ganodini fadegale fasimu.

Fofada:su Hou Bagade

⁸ Be moilai fofada:su dunu da fofada:su eno da ilima hamedei agoane ba:sea - amo da medole legesu o sogega gegesu o fasu - dilia da amo dunu dilia Hina Gode Ea ilegei sogebi amoga oule masa. ⁹ Dilia gobelesalasu dunu (Lifai dunu) amola fofada:su dunu bagade amoga adole ba:musa: masa. Iliada fofada:lalu, sia: dilima olelemu. ¹⁰ Iliada Hina Gode Ea ilegei sogebi amogawi dilima hou olelemu. Dawa:ma! Dilia ilia sia: huluane defele hamoma. ¹¹ Iliada sema amola hou huluane dilima olelemu. Ilialelei defele, noga:le hamoma. Lobodafala:ididili o lobo fofadi la:ididili amoga mae masa be moloidafa gusuba:i masa. ¹² Be nowa dunu da fofada:su bagade dunu o gobelesalasu dunu (amo da Godema hawa: hamonana) amo higgasea, amo dunu dilia medole legema. Amo wadela:i hou Isala:ili fi ganodini diala, dilia fadegale fasima. ¹³ Dunu huluane da amo hou

---

† 17:6: Idisu 35:30; Mousese ea Malasu; Ma:diu 18:16; 2 Golidia 13:1; 1 Dimodi 5:19; Hibulu 10:28 ‡ 17:7: 1 Golidia 5:13

nababeba:le, beda:mu. Amasea, ilia da amo higasou hou bu hame hamomu.

hina bagade dunu ilima Hamoma:ne sia:i

¹⁴ §Dilia da soġe amo dilia Hina Gode da dilima iaha amo ganodini fi dagosea, dilia da na:iyado fi dilima gadenene esala defele hina bagade dunu ilegemusa: dawa:mu.

¹⁵ Be dilia hina bagade ilegemusa: dawa:sea, noga:le dawa:ma! Hina Gode Ea ilegei dunu fawane lama. Dilia fidafa dunu fawane lama. Ga fi dunu amo maedafa ilegema.

¹⁶ **Amo hina bagade dunu da hosi bagohame hame gagumu. Amola e da ea fi dunu hosi bidi lama:ne Idibidi sogega hame asunasimu. Bai Hina Gode da Ea fi dunu da Idibidi sogega hamedafa buhagama:ne sia:i dagoi. ¹⁷ ††Hina bagade dunu da uda bagohame, amo hame lama:mu. Bai e da Hina Gode Ea hou fi-sisa:besa:le, uda eno hame lama:mu. E da silifa, gouli amola muni bagade hame lama:mu. ¹⁸ E da hina bagade hawa: hamosu lalegagusia, e da Gode Ea sema amola Ea olelesu (amo Lifai gobelesalasu dunu ilia gagusa) amo huluane dedene gaguma:mu. ¹⁹ E da amo buga lalegaguli, eso huluane idilalumu. Amasea, e da amo dawa:le Hina Godema nodone dawa:mu amola mae yolesili, Gode Ea sia: defele lalumu. ²⁰ Amasea, e da gasa fi hou mae hamone, ea hou da ea na:iyado Isala:ili fi amo baligisa e da hame dawa:mu. E da

---

§ **17:14:** 1 Sa:mieule 8:5   ** **17:16:** 1 Hina bagade 10:28;
 2 Hou Olelesu 1:16, 9:28   †† **17:17:** 1 Hina bagade 11:1-8,
 10:14-22, 14:27; 2 Hou Olelesu 1:15, 9:27

Gode Ea sia: amo giadofamu da hamedei ba:mu. E da hina bagade ouligisu hou ode bagohame hamoma:mu. Amola ea mano da Isala:ili dunu ilima hina bagade ouligisu dunu ode bagohame esalumu.

18

Gobele Salasu Dunu Ilia Labe

¹ Lifai fi (Gobele Salasu dunu fi) amo dunu da Isala:ili soge amo ganodini soge hame gagumu. Be ilia labe amola ha:i manu da eno dunu ilia Hina Godema hahawane udigili iasu amola gobele salasu liligi i. ² *Lifai fi da eno dunu fi defele soge lai amo hame lamu. Be Hina Gode Ea sia:i defele ilia da Hina Gode Ea gobele salasu hamobeba:le, hahawane gaguiwane ba:mu.

³ Isala:ili dunu da bulamagau o sibi Hina Godema gobele salasea, ilia da amo ea gida, magado amola hagomo amo gobele salasu dunuma imunu. ⁴ Amola gobele salasu dunu (Lifai fi dunu) da degabo lai gagoma, waini, olife susuligi amola sibi hinabo lamu. ⁵ Dilia fi amo ganodini, Hina Gode da Lifai fi amo eso huluane Ema gobele salasu dunu hawa: hamomusa:gini ilegei dagoi.

⁶ Nowa Lifai dunu da hanai galea, e da hi moilai Isala:ili soge ganodini amo yolesili, Godema nodone sia:ne gadosu sogebi afae Gode da ilegei amoga masunu da defea.

⁷ Amogawi e da Lifai dunu eno amoga hawa: hamonana amo defele e da hawa: hamomu da defea. ⁸ E da eno gobele salasu dunu defele ha:i

---

* **18:2:** Idisu 18:20

manu lamu amola ea sosogo fi da ema ha:i manu o eno liligi iasisia, e da amo huluane lamu da defea.

Gode Ea Hou Hame Lalegagui Dunu Ilia Hou Agoane Mae Hamoma

⁹ Dilia soge amo dilia Hina Gode da dilima iaha amo ganodini masea, dilia dunu fi waha amo ganodini esala amo ilia wadela:idafa hou defele mae hamoma:mu. ¹⁰ †Dilia mano amo ilia oloda da:iya mae laluga gobesima. Amola dilia fi dunu oda da wamuni dawa:su o yagono hou maedafa hamoma:mu. ¹¹ †Amola ilia gabi amoma hame dawa:mu amola gesami dasu hou da dilima sema bagade. ¹² Amo hou huluane da wadela:idafa amola Hina Gode da amo hou higasa. Ga:ina:ne soge dunu da amo wadela:i hou hamonana. Amaiba:le, dilia da ilia soge ganodini gusuba:i ahoasea, Hina Gode da amo dunu gadili sefasimu. ¹³ §Dilia moloidafa mae fisili, Hina Gode Ea sia: nabawane hamoma.”

Hina Gode da Balofede Dunu Asunasima:ne Sia:i

¹⁴ Amalalu, Mousese da eno amane sia:i, “Ga:ina:ne dunu wali dilia gesowale fimu soge ganodini esala da gesami dasu amola wadela:i ba:la:lusu dunu ilia sia: naba. Be dilia Hina Gode da amo hou da dilima sema bagade sia:sa. ¹⁵ **Be fa:no, E da balofede dunu na (Mousese) defele, dilia fi dunu, amo dilima asunasimu. Dilia ea

---

† **18:10:** Goblele Salasu 19:26; Gadili Asi 22:18   † **18:11:** Gobele Salasu 19:31   § **18:13:** Ma:diu 5:48   ** **18:15:** Asunasi Dunu Ilia Hou 3:22, 7:37

sia: noga:le nabima. ¹⁶ Dilia da musa: Sainai gilislalu, dilia da Hina Godema bu “mae sia:ma” amola Ea hadigi bu mae ba:ma:ne sia:i. Bai dilia da bogosa:besa:le, bagade beda:i.

¹⁷ Amaiba:le, Hina Gode da Goumia nama amane sia:i, ‘Ilia da dawa:iwane adole ba:i. ¹⁸ Na da Isala:ili fi balofede dunu, di agoane, ilima asunasimu. E da Na sia: amo Isala:ili dunuma olelemu. ¹⁹ ††E da Na Dioba:le sia:mu amola nowa dunu da ea sia: hame nabasea, Na da ema se dabe imunu. ²⁰ Be balofede dunu afae da hi sia: fawane Na sia: mae nabawane, ogogole Na Dioba:le sia:sea, defea, amo dunu medole legema. Amola balofede dunu da eno ogogosu ‘gode’ liligi amo ilia dioba:le sia:sea, amo dunu medole legema. ²¹ Amabela:? Dilia da gilisili sia: dasea agoane, ‘Ninia da habodane balofede dunu da ogogole Gode Ea sia: mae nabawane hi sia: fawane olelesa, amo habodane dawa:ma:bela:?’ ²² Dilia da agoane dawa:mu. Balofede dunu da Hina Gode Ea Dioba:le amo hou da fa:no misunu sia:sa amola amo hou da hame doaga:sea, defea, amo dunu da Gode Ea sia: hame olelesa dawa:ma. E da hisu hi asigi dawa:su fawane olelesa amola dilia ema mae beda:ma.

19

Dabe Fasa:besa:le Gaga:su Moilai Bai Bagade (Idisu 35:9-34; Yosiua 20:1-9)

¹ *Hina Gode da dunu fi amo da wali soge amo E da dilima iaha amo ganodini esala, amo E

---

†† **18:19:** Asunasi Dunu Ilia Hou 3:23   * **19:1:** Yosiua 20:1-9

da gugunufinisimu. Amasea, dilia da ilia moilai bai bagade amola ilia diasu huluane lale, amo ganodini fimu. ² - ³ Amo fa:no, dilia da amo soge fifili, soge udiana agoane ilegema. Amo udiana afae afae soge dogoa ganodini moilai bai bagade afae ilegema. Amasea, dunu da mae ougili giadofale dunu eno medole legesea, e da hehenane amo moilai bai bagade ganodini gaga:su ba:mu. ⁴ Dunu afae da dunu eno ema ha lai dunu hame be dunu eno mae ougili giadofale medole legesea, e da amo moilaiga hobeale ahoasea, gaga:su ba:mu. ⁵ Fedege sia: agoane, dunu aduna da iwilaga ifa aba ahoasea, afae da ifa abasea goahei ea dialuma da da:ba:ga duga:gala:le eno dunu medole legesea, ifa abasu dunu da hobeale Dabe Fasa:besa:le Gaga:su Moilai bai bagade udiana amo afaega masunu da defea. ⁶ Moilai bai bagade udiana ilegemu da defea. Be moilai bai bagade afae fawane ilegesea, dunu da amoga hobeale ahoasea logo sedade ba:mu. Amasea, maga:me dabe imunu dunu da amo dunu baligisia, ougiba:le medole legemu. Be amo da defea hame. Bai amo dunu da ougiba:le o hanaiba:le ea na:iyado hame medole legei be mae ougili giadofale fawane medoi. ⁷ Amaiba:le, na da dilima sia:sa. Dabe Fasa:besa:le Gaga:su Moilai bai bagade udiana ilegema.

⁸ Dilia Hina Gode da dilia aowalali ilima ilegele sia:i defele dilia soge bu bagade hamosea, amola dilima imunu ilegele sia:i soge huluane dilima i dagosea, ⁹ dilia moilai bai bagade udiana eno ilegema. (Dilia da na sia:i liligi huluane noga:le

nabasea amola dilia Hina Godema asigisia amola Ea olelesu defele esalea, E da amo soge dilima imunu.) ¹⁰ Wadela:i hame hamosu dunu da udigili bogosa:besa:le, amola dilia da soge Hina Gode da dilima iaha amo ganodini wadela:i hame hamosu dunu udigili medole legesa:besa:le, Dabe Fasa:besa:le Gaga:su Moilale bai bagade ilegema.

¹¹ Be dunu afae da ougiba:le amola hanaiba:le ema ha lai dunu medole legesea amola ea maga:me da ahoa, amasea e da Dabe Fasa:besa:le Gaga:su Moilai bai bagadega hi esalusu gaga:musa: ahoasea, ¹² amo dunu hi moilai asigilai dunu ilia da e da ilima misa:ne sia:mu. Amasea, ilia da medole bogoi dunu amo ea fi dabe iasu dunu ema imunu. Amola amo dunu da fasu dunu medole legemu. ¹³ Agoai dunuma mae asigima. Amo fasu dunu da Isala:ili fi ganodini esalumu hamedei. Dilia da hahawane hou ba:ma:ne, amo dunu medole legema.

Musa: Soge Alalo Ilegei

¹⁴ †Dilia na:iyado dunu ea soge alalo amo mae afadenema. Amo ilegei ilia da musa: hemonega soge amo dilia Hina Gode da dilima iaha amo ganodini hamosu.

Ba:su Dunu

¹⁵ †Dunu afae fawane da ba:i dagoiba:le, dunu da wadela:le hamoi dagoi mae sia:ma. Ba:su dunu aduna o amo idi baligi ilia da wadela:i hou hamoi ba:i dagoi sia:sea fawane fofada:ma.

---

† **19:14:** Mousese ea Malasu 27:17 † **19:15:** Idisu 35:30; Mousese ea Malasu 17:6; Ma:diu 18:16; Yone 8:17; 2 Golodia 13:1; 1 Dimodi 5:19; Hibulu 10:28

¹⁶ Be dunu afae da eno dunu gugunufinisimusa:, ogogole e da wadela:i hamoi dagoi sia:sea, ¹⁷ ela da Gode Ea ilegei sogebi amoga asili, gobele salasu dunu amola fofada:su dunu (amo esoga ilegei), ilia da amo dunu ilima fofada:mu. ¹⁸ Fofada:su dunu da amo hou noga:le fofada:mu. Be amo dunu da ogogole ea na:iyado Isala:ili dunu amo wadela:musa: sia:i dagoi ba:sea, ¹⁹ e da se nabasu amo se nabasu eno dunuma e da ogogoi defele lamu galu, amo lamu. Amasea, dilia da wadela:i hou fadegamu. ²⁰ Amo hou, dunu huluane da nabimu. Amasea, ilia da beda:iba:le, agoai wadela:i hou bu hamedafa ba:mu. ²¹ §Amo hou amoma mae asigima. Dunu da eno dunu medole legesea, amo dunu medole legema. E da eno ea si wadela:sea, ea si amola wadela:ma. Eno ea bese gusia, ea bese guma. Eno ea emo wadela:sea, ea emo wadela:ma.

20

Gegemusa: Ahoasea

¹ Dilia da dilima ha lai dunu amoga gegemusa: ahoasea, ilia hosi bagade amola sa:liode bagohame amola dunu bagohame dilia dunu idi amo bagade baligisa, amo ba:sea mae beda:ma. Bai dilia Hina Gode amo da dili Idibidi soge fisimusa: guiguda: oule misi, Hi da dili sigi masunu. ² Dilia da gegemusa: ahoasea, gobele salasu dunu da misini, dilia gegesu dunu ilima sia:ma:mu. ³ E da agoane sia:mu, “Isala:ili dunu nabima! Dilia da wali eso dilima ha lai dunu

§ 19:21: Gadili Asi 21:23-25; Gobele Salasu 24:19-20; Ma:diu 5:38

ilima gegemusa: ahoa. Dilia mae beda:ma! Dilia beda:iba:le mae hobeama. ⁴ Bai dilia Hina Gode Hi da dilimagale gegesu fidimusa: sigi ahoa. Amaiba:le, dilia da dilima ha lai hasalimu.” ⁵ Dadi gagui ouligisu dunu da gegesu dunu ilima amane sia:ma:mu, ‘Nowa dunu da diasu gaheabolo gagui be doasima:ne hame lolo mai, e da ea diasu doasima:ne buhagimu da defea. E da bogosea eno dunu da ea diasu doasisa:besa:le, e da buhagimu da defea. ⁶ Nowa dunu da waini sagai dagoi be amo ea ha:i manu hame mai. E amola buhagimu da defea. E da gegesu amo ganodini bogosea amola eno dunu ea waini hahawane nasa:besa:le, buhagimu da defea. ⁷ Nowa dunu da uda lama:ne sia:si be hame lai galea, e amola da buhagili amo uda lamu da defea. E da gegesu amo ganodini bogosea amola eno dunu ea uda lasa:besa:le, buhagimu da defea.’

⁸ Amasea, dadi gagui ouligisu dunu da eno amane sia:ma:mu, ‘Nowa dunu da ea dogo hame denesi amola beda:i galea buhagimu da defea. Ea na:iyado dunu da ea beda:i hou ba:sea, ilia amola da beda:sa:besa:le, ilia buhagimu da defea.’ ⁹ Ouligisu dunu da gegesu dunuma sia:i dagosea, ilia da amo gegesu dunu afae afae lale, ilia da ouligisu hawa: hamoma:ne ilegemu. ¹⁰ Dilia da moilai bai bagade amoga gegemusa: ahoasea, amo fi dunu da gegemu hihiba:le olofomusa: dawa:bela:le adole ba:ma. ¹¹ Ili da gegemu hihi galea amola olofomusa: dawa:sea, amola ilia logo ga:su doasisia, defea, amo dunu mae medole, lale, ilia da dilia udigili hawa:

hamosu dunu esalumu. ¹² Be ilia da olofosu higasea, amola dilima bu gegemusa: dawa:sea, defea, amo moilaiga doagala:musa: masa.

¹³ Dilia Hina Gode da amo moilai bai bagade dilima iasea, dilia dunu huluane amo ganodini esala amo gobiheiga medole legema. ¹⁴ Be uda, mano, ohe fi amola liligi huluane amo moilai bai bagade ganodini diala, amo dilia lama. Dilia Hina Gode da amo liligi dilima ia dagoiba:le, dilia lama. ¹⁵ Moilai bai bagade da dilia gesowale fimu soge amoga gadenene hame galea, dilia amo hou ilima hamoma.

¹⁶ Be dilia moilai bai bagade amo da soge dilia Hina Gode da dilima iaha amo ganodini diala-amo fedele lasea, dilia amo moilai bai bagade ganodini liligi huluane da mifo naha amo medole legema. ¹⁷ Dilia ili huluane gugunufinisima. Amo da Hidaide, A:moulaide, Ga:ina:naide, Belesaide, Haifaide amola Yebiusaide. Amo huluane, dilia Hina Gode da dilima sia:i defele, medole legema. ¹⁸ Bai ilia wadela:idafa hou ilia da ogogosu 'gode' liligi ilima sia:ne gadosu hamosea, dilima olelesa:besa:le, dilia da dilia Hina Godema wadela:le hamosa:besa:le, agoane hamoma.

¹⁹ Dilia da moilai bai bagade amoga doagala:sea, amola hedolo hame hasalasiswa, amo moilai bai bagade ea ha:i manu ifa goaheiga mae abima. Be ilia fage faili moma. Ifa da dunu hame. Amaiba:le, mae hedofama. ²⁰ Be ifa eno amo da ha:i manu fage hame legesa, amo abimu da defea. Amoga dilia da moilai bai bagade mugulumusa:, fafai hamone, moilai bai bagade da dafai dagoi ba:sea fawane yolesima.

21

Medole Legesu Nowa Hamoi Hame Dawa:sea

¹ Dilia da dunu medole legei amo ea da:i hodo soge amo dilia Hina Gode da dili gesowale fima:ne iaha, amo ganodini dialebe ba:sea, amola e medole legei dunu hame dawa:sea, ² dilia asigilai dunu amola fofada:su dunu da asili amola sedade defei bogoi da:i hodo ea dialebe sogebi asili, gadenene moilai huluane amoga ba:mu. ³ Amasea, moilai gadenenedafa amo ea asigilai dunu da bulamagau udini amo da hawa: hame hamosu amola amoga youge hame sali, amo lale, ⁴ umi sogebi amoga o-obo da hame dogoi (amola hame ebelesu hano gadenene dialebe) amoga oule asili, bulamagau ea galogoa fimu. ⁵ Gobelesu salasu dunu (Lifai ea mano), ilia amolawane da amogawi masa:mu. Bai dilia Hina Gode da amo dunu Hi hawa: hamomusa: amola Hi Dioba:le, hahawane fidisu hou imunusa: amola sia:ga gegesu amola fasu amo ganodini fofada:su hamomusa:, ilegei dagoi. ⁶ Amasea, moilai gadenenedafa asigilai dunu da bulamagau udini ea galogoa da fi dagoi, amo da:iya ilia lobo dodofemu. ⁷ Iliya da amane sia:mu, 'Ninia lobo da amo medole legesu hame hamoi. Amola ninia si da amo hou hamedafa ba:i. ⁸ Hina Gode! Amo dabe Dia Isala:ili fi da iaha, amo lama. Di da amo fi bu bidi lai dagoi. Amaiba:le, ilia da wadela:i hame hamosu dunu medole legei amo mae dawa:ma.' Amasea, maga:me asi amo dabe hamoi dagoi ba:mu. ⁹ Amaiba:le, dilia da Hina Gode Ea sia:i defele

hamoi dagoiba:le, E da amo medole legesuba:le dilima hame fofada:mu.

Ha lai Dunu Iliia Uda Gagulaligi

¹⁰ Dilia Hina Gode da dili fidibiba:le, dilima ha lai amo hasalasiswa, amola dilia da udigili hawa: hamosu dunu lasea, ¹¹ udigili hawa: hamosu dunu fi ganodini uda noga:i ba:sea, dilia da amo lamu da defea. ¹² Amo uda dia diasuga oule asili, ea dialuma hinabo waga:ma:ne amola ea lobo ifi damuma:ne sia:ma. ¹³ E da ea musa: abula fadegamu. E da oubi afadafa dia diasu ganodini, ea ada amola ame dawa:le didiga:lalu, di da amo uda lamu da defea. ¹⁴ Be amo uda lai di da fa:no hahawane hame ba:sea, e da hahawane halegale masa:ne logo doasima. Be di da amo uda gasawane lai dagoiba:le, di da e bidi lamu o udigili hawa: hamosu hamoma:ne sia:mu da hamedei.

Magobo Mano Ea Nana Liligi Lamu

¹⁵ Dunu afae da uda aduna lai galea amola e da uda afaema asigisa amola enoma hame asigisa. Be aduna da dunu mano lalelegesa. Magobo mano da uda amoma e da hame asigisa ea mano galea, ¹⁶ amo dunu da ea soge amola liligi ea nana ima:ne ilegesea, e da magobo mano imunu liligi amo uda amoma e da asigisa ea mano amoma ima:ne ilegemu da hamedei. ¹⁷ E da uda amoma e da hame asigisa amo ea mano da ea magobo mano dawa:mu. Amasea, e da amo magobo mano ea imunu aduna defele ilegemu. Bai magobo manodafa da eda ea gasa defei

agoane olelesa. Magobo mano ea iasu da ema dialumu da defea.

Hame Nabasu Dunu Mano

¹⁸ Dunu da hame nabasu dunu mano amo da eda amola eme, ela da ema sia:sea ela sia: hame naba, agoai mano esalea, ¹⁹ eda amola eme da amo mano gaguli, asigilai dunu moilai logo holeiga esala amoma oule masa:mu. ²⁰ Ela da asigilai dunuma amane sia:mu, ‘Ania mano da gasa bagade amola sia: nabasu hame dawa:. E da ania: sia: hamedafa naba. Ea hou da noga:i hame amola e da adini bagade naha.’

²¹ Amasea, moilai dunu huluane da amo dunu mano igiga medole legele, amo wadela:i hou dilia da fadegale fasimu. Dunu huluane Isala:ili soge ganodini da amo hou nababeba:le, beda:mu.

Sema Eno

²² Dunu da wadela:i hou hamobeba:le, medole legele ea da:i hodo da ifa bugi amoga hegoa:nesi dagoi ba:sea, ²³ *ea da:i hodo da gasia amogawi dialumu da hamedei. Bai bogoi da:i hodo ifaga hegoa:nesi Gode da ba:sea, sogega gagabusu aligima:ne imunuu. Dilia da soge amo dilia Hina Gode da dilima iaha, amo mae wadela:ma:ne, amo da:i hodo uli dogone salima.

22

¹ *Dilia da na:iyado Isala:ili fi dunu amo ea bulamagau o sibi amo udigili lalebe ba:sea, udigili mae yolesima. Be ema bu oule masa.
² Be ea eda da sedagadafa esalea, o ea eda di

---

* **21:23:** Gala:isia 3:13   * **22:1:** Gadili Asi 23:4-5

da hame dawa: ganiaba, amo sibi o bulamagau amo dia diasuga oule masa. Ea eda da amo hogola masea, ema ima. ³ Di da dougi udigili lalebe ba:sea, o abula fisi dagoi ba:sea, o eno liligi amo dia na:iyado Isala:ili fi da fisi amo ba:sea, amo hou defele hamoma. ⁴ Dia na:iyado Isala:ili fi ea dougi o bulamagau da dafasea, udigili mae yolesima. Amo ohe da bu wa:legadoma:ne, fidima. ⁵ Uda da dunu ea abula salimu da sema bagade. Amola dunu da uda ea abula salimu da sema bagade. Dilia Hina Gode da dunu amo da agoai hamosea, ilima ougi bagade.

⁶ Di da sio musugai ifa ganodini o osoboga dialebe amola amo da:iya eme da oso da:iya dialebe o ea mano amola gilisili esalebe ba:sea, amo sio eme mae lama. ⁷ Sio mano lamu da defea be eme da hahawane masa:ne yolesima. Amasea, dilia da hahawane gaguiwane ode bago-hame esalumu.

⁸ Di da diasu gaheabolo gagusia, amo diasu figisu bega: gagoi hamoma. Amasea, dunu da dia diasu gadodili dafane bogosea di da giaodofale hamoi amo ilia sia:mu da hamedei. ⁹ †Dilia waini sagai amo ganodini, ha:i manu eno mae bugima. Dilia agoane hamosea, waini amola eno ha:i manu amo ganodini bugi, huluane mae faili moma. Amo da sema bagade.

¹⁰ Bulamagau amola dougi osobo dogomusa: gilisili la:gimu da sema gala.

¹¹ Abula amunasea, wulo amola “godeni” mae gilisili amunima.

---

† 22:9: Gobeles Salasu 19:19

12 †Dilia abula hegomai biyaduyale gala amoga sosofe nodomema.

Uda Lasu Sema

13 Dunu da a:fini lasea amola fa:no e da amo a:fini higasea, 14 e da amo a:finima ogogole fofada:musa: e da eno dunuma gilisili golale fa:no ema fi, amo ogogole sia:sea,

15 amai galea, a:fini ea ada amola ame da diaheda:su abula amo a:fini ea maga:mega madelagi amo lale amola fofada:musa: moilai ouligisu dunuma olelemu. Bai maga:me da amo a:fini da musa: eno dunuma hame golai olelesa. 16 Amo a:fini ea eda da moilai ouligisu dunuma amane sia:mu, 'Na da nadiwi amo dunu ea lama:ne ema i dagoi. Be wali e da nadiwi higasa. 17 E da ogogole na idiwi da dunu enoga lai amalu ema fi amane sia:sa. Be amo dawa:digima:ne olelesu ba:ma. Ea uda lasu diaheda:su abula da maga:me madelagi ba:ma!' 18 Amasea, moilai ouligisu dunu da amo ogogosu dunu famu.

19 Amola ilia da amo dunuma e da silifa muni fage100 dabe amo a:fini ea edama ima:ne sia:mu. Bai e da Isala:ili a:fini gogosiamane gugunufinisi dagoi. Amola amo a:fini e da hame fadegamu, be e da esalea, amo a:fini da ea uda esalumu.

20 Be amo dunu ea fofada:su ilia da dafawane ba:sea, amola uda lasu abula da maga:me hame galea, 21 amasea, ilia da amo a:fini ea eda diasu logo holeiga gaguli asili, moilai dunu huluane da amo a:fini igiga medole legemu. E da ea eda diasuga esalea, mae lawane udigili dunuma fiba:le Isala:ili soge ganodini

---

† 22:12: Idisu 15:37-41

wadela:idafa hamosu. Amo hou hamosea, dilia da wadela:i hou fadegamu.

²² Dunu da inia uda adole lasea, ela gilisili golabe ba:sea, amo dunu amola uda amola medole legema. Dilia agoane wadela:idafa hou fadegamu. ²³ Dilia moilai ganodini dunu da udigili a:fini amo da eno dunu lamusa: ilegei amo ela gilisili golabe ba:sea,

²⁴ ela moilai gadili oule asili, medole legema. A:fini da moilai ganodini eno dunu gadenene esala be fidimusa: hame webeba:le, ea hanaiga wadela:le hamoiba:le, e da bogomu. Amola dunu da a:fini enoga lamusa: ilegei amo gugunufinisia, e amola da bogomu. Dilia da agoane hamosea, wadela:i hou fadegamu.

²⁵ Be sogega o ifabiga dunu da a:fini eno dunu lamusa: sia:si amoga doaga:sea gugunufinisia, amo dunu fawane medole legema. ²⁶ Be a:fini da wadela:le hame hamoiba:le, ema se mae ima. Amo hou da dunu da eno dunu doagala:sea medole legesu amo hou defele. ²⁷ Bai amo dunu da sogega amo a:fini gugunufinisi. E da dunu eno fidimusa: wei dagoi, be fidisu dunu hame ba:i. ²⁸ §Be dilia dunu da a:fini (amo da eno dunuga lamusa: hame ilegei) amo gugunufinisi ba:sea, ²⁹ e da a:fini ea edama uda lasu bidi (silifa muni fage 50) imunu. Amola e da amo a:fini gasawane gugunufinisiba:le, e da amo a:fini dafawane lamu. E da esalea, amo uda hamedafa fadegamu. ³⁰ **Dunu da ea eda ea uda ema

---

§ 22:28: Gadili Asi 22:16-117   ** 22:30: Gobebe Salasu 18:8, 20:11; Mousese ea Malasu 27:20

wadela:musa: doaga:mu da sema bagade. Bai e da ea eda gogosia:ne gugunufinisisa:besa:le, amo da sema bagade.

23

Hina Gode Ea Fi ilima Afafasu

¹ Nowa dunu da ea gulusu danai o ea ewa damuni fasi da Hina Gode Ea fi ilima gilisimu da sema bagade.

² Fa mano da Hina Gode Ea Fi ilima hame gilisimu. Amola amo fa mano ea mano da Gode Ea Fi ilima hame gilisimu.

³ *A:monaide dunu, Moua:be dunu amola ilia mano amola iligaga fi huluane da Gode Ea Fi ilima afafai dagoi. ⁴ †Dilia da Idibidi soge fisili, logoga ahoanoba, ilia da dilima hano amola ha:i manu hame i. Amola dilima gagabusu aligima:ne, ilia da Bio ea mano Ba:ila:me (ea moilai bai bagade da Bedo moilai Mesoubouda:imia soge ganodini diala) amo bidiga lai dagoi. ⁵ ‡Be dilia Hina Gode da Ba:ilame ea sia: hame nabi. Be E da amo gagabusu afadenene bu hahawane dogolegele fidisu dilima i. Bai E da dilima asigisa.

⁶ Dilia da fi esalea, amo dunu fi mae fidima amola ilima mae asigima.

⁷ Idome dunu amo mae higama. Ili da dilia fi dunu. Amola Idibidi dunu mae higama. Musa: dili da ilia soge ganodini esalu. ⁸ Sosogo fifi masunu udiana agoane asili, Idibidi dunu iligaga

---

* 23:3: Nihemaia 13:1-2 † 23:4: Idisu 22:1-6 ‡ 23:5: Idisu 23:7 - 24:9

fi dunu ilia da Hina Gode Ea Fi amoma gilisimu da defea.

Gegesu Ganodini Ledo Dodofesu

⁹ Dilia gegesea, dilia ha wa:i fisisu ganodini esalea, ledo liligi huluane mae digili ba:ma.

¹⁰ Dunu da gasia ea da:i amoga ami udigili ahoabeba:le, e da ledo agoane ba:sea, e da ha wa:i fisisu amoga gadili masunu amola amo gasi ganodini bu hame misa:mu. ¹¹ Aya daeya agoane e da dodofelalu, eso dasea bu ha wa:i fisisu amo golili misunu da defea.

¹² Dilia fonobahadi diasu amoga masa:ne, so-gebi amo ha wa:i fisisu gadili ilegema.

¹³ Dilia liligi amo ganodini, ifa daba: gaguli masa. Amoga dilia da iga gia ahoasea uli dogone, iga amo dedeboma. ¹⁴ Dilia ha wa:i fisisu sogebi da ledo hame ba:ma:mu. Bai dilia Hina Gode da dili fidima:ne amola dili gaga:ma:ne, dilia fi amo ganodini esala. Amaiba:le, Hina Gode da ledo o wadela:i hou ba:sea, dili fisisa:besa:le, ledo liligi ba:mu da sema bagade.

Sema Enoeni

¹⁵ Udigili hawa: hamosu dunu da ea ouligisu yolesili dima gaga:musa: hobeasea, e buhag-ima:ne mae asunasima. ¹⁶ Be e da ea hanai moilai amo ganodini fimu da defea. Amola ema ougili mae hamoma.

¹⁷ §Isala:ili dunu o uda da ogogosu debolo diasu ganodini aheda:le wadela:i uda lasu hou hamomu da sema bagade. ¹⁸ Amola muni amo aheda:i hawa: hamosu hamoiba:le lai da

Gode Ea diasu ganodini, dilia Godema imunu ilegele sia:iba:le amo Godema imunu da sema bagade. Bai Gode da udigili wadela:i debolo uda lasu dunu amola aheda:i uda bagade higasa.

¹⁹ **Dilia da dilia na:iyado Isala:ili dunu ilima muni bu fa:no lama:ne iasea, eno muni (interest) amola gilisili mae lama. ²⁰ Dilia da ga fi dunuma muni bu ima:ne iasea, gilisili dabe amolawane lamu da defea, be dilia na:iyado Isala:ili dunu ilima hamomu da sema gala. Dilia amo sema nabawane hamosea, dilia Hina Gode da soge dilia da gesowale fimu amo ganodini dilia hou huluane hahawane dogolegelewane fidimu.

²¹ ††Dilia Hina Godema hou hamomu ilegele sia:sea, defea, dilia sia:i liligi hedolowane hamoma. Hina Gode da dilia sia:i liligi nabi amola dilia da Ema ogomu higasa. Hame hamosea, amo da dima wadela:i hou. ²² Dilia da Godema hou hamomu hame ilegele sia:sea, amo da wadela:i hame. ²³ Be ilegele sia:sea, dawa:ma! Dilia sia:i liligi noga:le hamoma.

²⁴ Di da dunu eno ea waini sagai ganodini logoga ahoasea, dia hanai defele waini fage faili manu da defea. Be waini fage amo faili, dia esa ganodini gaguli masunu da sema bagade. ²⁵ Di da dunu eno ea gagoma bugi soge amo ganodini logoga ahoasea, dia loboga gagoma faili manu da defea. Be gagoma gobihei amoga damusia da sema bagade.

** **23:19:** Gadili Asi 22:25; Mousese ea Malasu 15:7-11

†† **23:21:** Idisu 30:1-16; Ma:diu 5:33

24

Uda Fadegasu amola Uda Bu Lasu Hou

¹ *Hou eno dawa:ma! Dunu da uda lasea be fa:no ea hou amo ganodini wadela:i ba:sea, e da amo uda fadegamusa: dawa:sa. Amasea, e da uda fadegasu meloa dedene ea udama ianu, ea diasuga fisili masa:ne sia:sa. ² Amo uda da eno dunuma fisia,

³ amasea amo dunu da amo uda amola higa-beba:le, e amola uda fadegasu meloa dedene, e masa:ne sia:sa. O amo uda egoa ageyadu da bogosea, ⁴ amai galea, ea musa: egoa da amo uda bu lamu da sema bagade. Amo uda da ledo hamoi dagoi, e da ba:mu. E da amo uda bu lai ganiaba, Hina Gode da amo hou da wadela:i ba:la:loba. Soge amo dilia Hina Gode da dilima iaha, amo ganodini agoai wadela:i hou hamomu da sema bagade.

Sema Eno

⁵ Dunu da gaheabolo agoane uda lasea, e da gegemusa: masunu o eagene hawa: hamosu hamomu da hamedei. E da ode afae amoga agoai hawa: hamosu mae hamone, udigili hi diasuga ea uda hahawane ouligima:ne esalumu. ⁶ Dilia da eno dunuma muni bu lama:ne iasea, e da bu ima:ne ilegemusa: ea goudasu igi amoga e da ea gagoma goudasa, amo mae lama. Bai agoai hamosea, dilia da ea sosogo fi ilia ha:i manu logo wadela:mu.

---

* **24:1:** Ma:diu 5:31, 19:7; Maga 10:4

7 †Nowa dunu da gasawane ea na:iyado Isala:ili dunu afugili, udigili hawa: hamomusa: logesea, amo dunu medole legema. Agoai wadela:i hou fadegama.

8 †Dilia da gadofu olo (lebolosi) amo madelasea, dawa:ma! Dilia gobelesalasu dunu ilia olelesu defele hamoma. Na da ilima olelei defele amoma fa:no bobogemu. 9 §Dilia da Idibidi yolesili, logoga ahoanoba, dilia Hina Gode da Milia:me ema hamoi amo bu dawa:ma. 10 **Di da dunu enoma muni bu lama:ne iasea, amola e bu ima:ne ilegemusa: dima abula imunu galea, amo lamusa: ea diasu ganodini mae golili sa:ima. 11 Be gadili ouesalu, e da dima amo abula gaguli misa:ne ouesaloma. 12 E da hame gagui dunu esalea, amo abula gasi ganodini mae gagulaligima. 13 Be daeya huluane amo abula e golamusa: figima:ne, ema bu ima. Amasea, e da dima nodomu amola Gode da di hahawane ba:mu. 14 ††Hame gagui Isala:ili dunu o ga fi dunu dilia moilaiya esala, ilima ogogole mae hamoma. 15 Eso huluane, eso da hame dasea, amo ea eso bidi ema ima. E da muni lamu dawa:beba:le, amola ha:i manu amola eno liligi muniga lamu gogoleiba:le, ima. Be ema hame iasea, e da Gode da dima se ima:ne, Godema wemu. Amola di da wadela:i hou hamoi dagoi ba:mu.

16 ††Mano da wadela:i hou hamobeba:le, eda

---

† 24:7: Gadili Asi 21:16 † 24:8: Gobelesalasu 13:1 - 14:54

§ 24:9: Idisu 12:10 ** 24:10: Gadili Asi 22:26-27 †† 24:14:

Gobelesalasu 19:13 †† 24:16: 2 Hina bagade 14:6; 2 Hou Olelesu 25:4; Isigiele 18:20

mae medole legema. Amola eda wadela:i hou hamobeba:le, mano mae medole legema. Dunu huluane hisu hisu da hi wadela:i hou hamoiba:le fawane fofada:ne, medole legema:mu.

17 §Dilia ga fi, guluba: mano amola dunu eno huluane ilima moloidafa fofada:su hou defele ouligima. Amola didalo da muni lai amo bu ima:ne ilegemusa:, ea abula mae lama. 18 Dawa:ma! Dilia da musa: Idibidi soge ganodini udigili hawa: hamosu dunu esalu. Be dilia Hina Gode da dilia halegale masa:ne, dilia se iasu logo doasi dagoi. Amaiba:le, na da amo hamoma:ne sia:i dilima olelei.

19 ***Dilia da dilia ifabi amo ganodini ha:i manu faisia amola ha:i manu fai fonobahadi hame lai ba:sea, amo lamusa: bu mae hagima. Be ga fi dunu, guluba: mano amola didalo ili lama:ne yolesima. Amasea, dilia Hina Gode da dilia hawa: hamosu huluane hahawane dogolegewane fidimu. 20 Dilia olife fage faima:ne, ifa amoda fasea, bu eno mae fama. Be olife fage hame fai amo ga fi dunu, guluba: mano amola didalo amo lama:ne yolesima. 21 Dilia waini sagaiga waini fage faisia, eno yolesi faimusa: bu mae misa. Be hame fai waini fage amo ga fi, guluba: mano amola didalo amo lama:ne yolesima. 22 Dawa:ma! Dilia da musa: Idibidi sogega udigili hawa: hamosu dunu esalu. Amaiba:le, na da amo hamoma:ne sia:i dilima sia:sa.

---

§§ 24:17: Gadili Asi 23:9; Gobeles Salasu 19:33-34; Mousese ea Malasu 27:19 *** 24:19: Gobeles Salasu 19:9-10, 23:22

25

¹ Dunu da sia:ga gegesea, ilia da amo gegesu fofada:musa: fofada:su sogebi amoga ahoasea amola fofada:su dunu da fofada:lalu, wadela:i hame hamosu dunu hahawane halegale masa:ne sia:sea be wadela:i hamosu dunu amo se imunusa: sia:sea,

² fofada:sea, wadela:i hamosu dunu da fegasuga famusa: ilia da ilegesea, fofada:su dunu da amo dunu diasaimusa: sia:sea, e da fegasu fasu idi ea wadela:i hou amo defele lamu. ³ *Be fofada:su dunu da amo dunuma efegasuga fasu idi amo 40baligi hame imu. E da fegasuga fasu 40baligi lasea, dilia fi dunu da dunu huluane ba:ma:ne, gugunufinisi dagoi ba:mu.

⁴ †Bulamagau da gagoma oso fadegama:ne, gagoma fai amoma osa:la ahoasea, amo e da gagoma mae moma:ne, ea lafi mae la:gilisima.

Olalali Iliia Hou

⁵ ‡Olalali aduna da soge afae amoga esalea, afae da dunu mano mae lalelegele bogosea, ea didalo da sosogo fi eno dunu amoga hame fima:mu. Be egoa ola o eya da amo didalo lale ea esoa: ea hou ema hamomu. ⁶ Amasea, ea magobo mano da egoa bogoi amo ea dio lale, ea dio da Isala:ili fi amoga hame fisimu.

⁷ §Be dunu da yolalali didalo amo lamu higasea, amo didalo da asigilai dunu moilai logo holeiga esala amoga asili amane sia:mu, ‘Nagoa yolaliya da yolalali amo ea dio Isala:ili fi amo ganodini

* 25:3: 2 Golidia 11:24 † 25:4: 1 Golidia 9:8; 1 Dimodi 5:18

‡ 25:5: Ma:diu 22:24; Maga 12:19; Luge 20:28 § 25:7: Ludi 4:7-8

dialumu higasa. E da nama bae sia:mu higasa.’
⁸ Amasea, moilai asigilai da amo dunu ilima
 misa:ne sia:sea, ema sia:mu. Be e da amo hou
 mae fisili, ‘Amo uda na da hame lamu,’ sia:sea,
⁹ Yolalalia didalo da asigilai dunu ba:ma:ne,
 ea emo salasu afae fadegale, ea odagi amoga
 defo aduga:le, amane sia:mu, ‘Ninia da dunu da
 yolalali fi hame hamosa ilima agoane hamosa.’
¹⁰ Amasea, amo dunu ea fi Isala:ili soge amo
 ganodini ilia da ‘Emo Salasu Fadegai Fi’ ilima
 sia:mu.

Sema Eno

¹¹ Dunu aduna da gegesea amola dunu afae
 ea uda da egoa fidimusa:, eno dunu ea gulusu
 gaguba:sea, ¹² ema mae asigima. Ea lobo damuni
 fasima.

¹³ ** - ¹⁴ Dilia da dioi ilegei o hano defei ilegei
 hamosea, mae ogogoma. ¹⁵ Be moloidafa defei
 amola ilegei hamoma. Bai agoane hamosea, dilia
 da ode bagohame soge amo dilia Hina Gode da
 dilima iaha amo ganodini esalumu. ¹⁶ Dilia Hina
 Gode da nowa dunu da ogogosu o moloihame
 hou hamosea, bagadewane higasa.

Mousese da Isala:ili Dunuma A:malege Fi Medole Legema:ne Sia:i

¹⁷ ††Musa: dilia da Idibidi soge yolesili, logoga
 ahoanoba, A:malege dunu da dilima wadela:le
 hamosu. Amo bu dawa:ma! ¹⁸ Dilia da da:i
 dioi amola bagade helei galea, ilia da dunu
 helebeba:le fa:no bobogei, amo hedofai. Ili

** **25:13:** Gobele Salasu 19:35-36 †† **25:17:** Gadili Asi
 17:8-14; 1 Sa:mieule 15:2-9

da Godema beda:su hou hame dawa:i. ¹⁹ Mae gogolema! Dilia Hina Gode da soqe E da dili gesowale fima:ne iaha, amo ganodini dilima ha lai huluane hasali dagoiba:le, dilia helefishu ba:sea, amo A:malege dunu huluane fane legema. Amasea, fa:no dunu fi da ilia dio hamedafa dawa:mu.

26

Ha:i Manu Gamibi Iasu

¹ Dilia da soqe amo dilia Hina Gode da dilima iaha, amo lai dagosea amola amo ganodini fi dagosea, ² *ha:i manu dilia da soqe amo dilia Hina Gode da dilima iaha amo ha:i manu degabo fai lale, daba ganodini salima. Amasea, soqebi Godema nodomusa: E da ilegei, amoga masa. ³ Gobelesalasu dunu da amo esoha ouligisu hou hamonana, ema amane sia:ma, ‘Na da wali sia:sa, na da soqe amo Gode da ninia aowalali ilima imunu ilegele sia:i, amoga na da misi dagoi.’

⁴ Amasea, gobelesalasu dunu da dima daba lale, dilia Hina Gode amo Ea oloda midadi ligisimu. ⁵ Amasea di da Hina Godema amane sia:mu, “Na aowalali ada da udigili lalebe A:lamiane dunu. Ea fi da bagahame amola e da Idibidi soqega asili fi. Amogawi, ea fi da bagade hamosu amola gasa bagade ba:i. ⁶ Be Idibidi dunu da ninima se bagade iasu. Ninia da ilia udigili hawa: hamosu dunu esalu, se bagade nabasu.

---

* **26:2:** Gadili Asi 23:19

7 Amalalu, ninia da ninia aowalalia Hina Godema se nabawane wesu. Amola Hina Gode da ninia wesu nabi dagoi. E da ninia se nabasu amola ninia gasa bagade udigili hawa: hamosu ba:i dagoi. 8 Amaiba:le, Hina Gode da gasa bagadewane nini Idibidi sogega fisili masa:ne, guiguda: oule misi. E da gasa bagade musa: hame ba:su hou, amoga nini oule misi. Amola dunu huluane da bagade beda:i. 9 E da amo noga:i sogega oule misi. Amo soge noga:i ganodini da fedege agoane bulamagau dodo maga:me amola agime hani bagade hano agoane a:i ahoabe. 10 Amola wali Hina Gode, na da ha:i manu degabo fai Di da ninima i liligi, amo dilima imunusa: gaguli misi.' Amasea daba amo dia Hina Gode Ea midadi ligisima amola Ema beguduma.

11 Amasea, dilia, dilia sosogo fi, Lifai dunu amola ga fi dilia fi ganodini esala da liligi huluane noga:iwane dilia Hina Gode da dilima amola dilia fi ilima i, amo dawa:beba:le, hahawane nodomu.

12 †Ode osoda da 'daide' ode. Amo ode ganodini dilia liligi lai huluane nabuane fifili, la:idi afae ligisili Lifai dunu, ga fi dunu, guluba: mano amola didalo dilia diasu ganodini esala, ilima sadima:ne ima. 13 Amasea, dilia Hina Godema amane sia:ma, 'Sema 'daide' liligi afae da na diasu ganodini hame diala. Na da Dima i ha:i manu lale, Lifai dunu, ga fi dunu, guluba: mano amola didalo ilima Dia sia:i defele i dagoi. Dia sia:i huluane na da fa:no bobogei amola

---

† 26:12: Mousese ea Malasu 14:28-29

afae da hame gogolei. ¹⁴ Na da na Hina Gode Ea sia: huluane nabi dagoi. Na da dunu bogoiba:le dinanoba, Dima i ha:i manu hame mai. Na da ledole galea hame mai amola bogoi dunuma dawa:ma:ne hame i. Hina Gode! Na da Dia 'daide' imunu hamoma:ne sia:i huluane defele hamoi dagoi. ¹⁵ Di da Dia Hadigi Diasu Hebene amo ganodini esala. Amoga, Di ba:le guduli, amola Dia fi Isala:ili amola soge (amo ganodini da fedege agoane bulamagau dodo maga:me amola agime hani bagade hano agoane a:i ahoabe) amo Di da musa: ninia aowalali ilima ima:ne ilegele sia:i defele, ninima i dagoi, amo hahawane dogolegelewane fidima:ne sia:ma.'

Hina Gode Ea Hamoma:ne Sia:i Amoma Fa:no Bobogema

¹⁶ Dilia Hina Gode da wali eso amo Ea hamoma:ne sia:i amola Ea sema fa:no bobogema:ne sia:sa. Dilia dogoga amola dilia asigi dawa:suga, amo noga:le nabawane hamoma. ¹⁷ Dilia da wali eso, Hina Gode da dilia Godedafa sia:i dagoi. Dilia da Ea hamoma:ne sia:i noga:le nabimu amola Ea Sema huluane hamomu amo dilia da ilegele sia:i dagoi. ¹⁸ †Wali eso Hina Gode da Ea musa: ilegele sia:i defele, dilia da Ea fidafa sia:i. Amola E da dili Ea sema noga:le nabawane hamoma:ne sia:sa. ¹⁹ E da dilia fi amo fi huluane E da hamoi amo baligimusa: hamomu. Dilia hou hamomuba:le, dunu fi eno da Gode Ea Dio hadigi gala ba:mu amola Ema nodomu. Dilia da Ea ilegele sia:i defele, Ea: fidafa ba:mu.

---

† **26:18:** Gadili asi 19:5; Mousese ea Malasu 4:20, 7:6, 14:2; Daidase 2:14; 1 Bida 2:9

27

Gode Ea Sema Igi Da:iya Dedei

¹ Amalalu, Mousese amola Isala:ili ouligisu dunu huluane da Isala:ili dunuma amane sia:i, “Na sia: huluane na wali eso dilima olelesa, amo noga:le nabima. ² *Dilia da Yodane Hano degesea amola soge dilia Hina Gode da dilima iaha amo ganodini ahoasea, amo esoha igi bagade ili lale ligisima. Amo igi ili da:iya ‘balasada’ legema.

³ Amo da:iya na olelesu huluane amola sema huluane dedema. Dilia da noga:i soge (fedege sia: agoane bulamagau dodo maga:me amola agime hani amoga nabai gala) amo dilia aowalali ilia Hina Gode da dilima imunu ilegele sia:i, amo ganodini ahoasea,

⁴ amola dilia da Yodane Hano na:iyado bega: doaga:i dagosea, amo igi na da wali dilima olelesa, Iba:le Goumia ligisima amola ‘balasada’ amoga dedeboma. ⁵ †Amoga, dilia Hina Gode amoga nodone sia:ne gadomusa:, igi oloda hamoma. Be amo igi ouli gobihei o goahei amoga mae hedofama. ⁶ Dilia Hina Gode Ea oloda huluane da igi hame hedofai amoga hamoma. Amo oloda da:iya Godema ima:ne, ohe gobele salima.

⁷ Amogawi, dilia gobele salasu hamoma amola Hahawane Gilisili Olofole Iasu gobele salasu hamoma amola amo hu gobei dilia Hina Gode ba:ma:ne hahawane moma amola Ema nodoma. ⁸ Amola, dilia igi ‘balasada’ amoga dedeboi amo da:iya Gode Ea sema huluane noga:le dedema.”

---

* 27:2: Yosiua 8:30-32 † 27:5: Gadili Asi 20:25

⁹ Amalalu, Mousese amola gobeles salasu dunu (Lifai fi dunu) da Isala:ili fi huluane ilima amane sia:i, “Isala:ili fi ouiya:ma! Nabima! Dilia da wali dilia Hina Gode Ea fidafa hamoi dagoi. ¹⁰ Dilia Hina Gode nabima. Ea hamoma:ne sia:i amola Ea sema na da wali eso dilima iaha, amoma noga:le fa:no bobogema.”

Iba:le Goumia Hame Nabasu Hou Amoma Gagabusu

¹¹ Amo esoga, Mousese da ilima amane hamoma:ne sia:i, ¹² †“Dilia da Yodane Hano degele dagosea, Isala:ili fi gafeyale da Gelisime Goumi da:iya, dunu huluane hahawane dogolegelewane fidima:ne amo sia:musa: leloma. Amo fi gafeyale da Simiane, Lifai, Yuda, Isiga, Yousefe amola Bediamini. ¹³ Amola Isala:ili fi gafeyale eno da Iba:le Goumia gagabusu aligima:ne sia:musa: leloma:mu. Amo fi gafeyale da Liubene, Ga:de, A:sie, Sebiulane, Da:ne amola Na:fadalai. ¹⁴ Lifai dunu da Isala:ili dunu huluane ilima ha:giwane amane sia:ma:mu,

¹⁵ §‘Hina Gode da loboga hamoi ogogosu ‘gode’ liligi bagadewane higasa. Nowa dunu da agoai liligi igi o ifa o ouli amoga hamosea amola wamowane amoma sia:ne gadosea, amo dunuma gagabusu da aligima:ne dialoma:mu’. Amasea, dunu huluane da ‘Ama’ sia:ma:mu.

---

† **27:12:** Mousese ea Malasu 11:29; Yosiu 8:33-35 § **27:15:** Gadili Asi 20:4, 34:17; Gobeles Salasu 19:4, 26:1; Mousese ea Malasu 4:15-18, 5:8

16 **‘Nowa dunu da ea ada o ea ame elama wadela:le hamosea da gagabusu aligima:ne dialoma:mu.’ Amasea, dunu huluane da ‘Ama’ sia:mu.

17 ††‘Nowa dunu da ea na:iyado amo ea soge olei igi fadegasea, gagabusu da ema aligima:ne dialoma:mu.’ Amasea, dunu huluane da ‘Ama’ sia:mu.

18 †††‘Nowa dunu da si dofoi dunuma logo ogogole olelesea, gagabusu da ema aligima:ne dialoma:mu.’ Amasea, dunu huluane da ‘Ama’ sia:mu.

19 §§‘Nowa dunu da ga fi, guluba: mano amola didalo ilia fofada:su hame fidisia, gagabusu da amo dunuma aligima:ne dialoma:mu.’ Amasea, dunu huluane da ‘Ama’ sia:ma:mu.

20 ***‘Nowa dunu da ea eda idua gilisili golasea, gagabusu da ema aligima:ne dialoma:mu. Bai e da ea eda diaheda:su amo wadela:sa.’ Amasea, dunu huluane da ‘Ama’ sia:mu.

21 †††‘Nowa dunu da ohe hadesea, gagabusu da ema aligima:ne dialoma:mu.’ Amasea, dunu huluane da ‘Ama’ sia:ma:mu

22 †††‘Nowa dunu da ea dalusi (ea eda o ea ame idiwi) amoma gilisili golasea, gagabusu da ema aligima:ne dialoma:mu.’ Amasea, dunu huluane da ‘Ama’ sia:mu.

** 27:16: Gadili Asi 20:12; Mousese ea Malasu 5:16 †† 27:17:

Mousese ea Malasu 19:14 †† 27:18: Gobeles Salasu 19:14

§§ 27:19: Gadili Asi 22:21, 23:9; Gobeles Salasu 19:33-34;

Mousese ea Malasu 24:17-18 *** 27:20: Gobeles Salasu 18:8,

20:11; Mousese ea Malasu 22:30 ††† 27:21: Gadili Asi 22:19;

Gobeles Salasu 18:23, 20:15 ††† 27:22: Gobeles Salasu 18:9,

20:17

23 §§§ 'Nowa dunu da idua ea ame ema gilisili golasea, gagabusu da ema aligima:ne dialoma:mu.' Amasea, dunu huluane da 'Ama' sia:mu.

24 'Nowa dunu da ea naiyado amo wamowane medole legesea, gagabusu da ema aligima:ne dialoma:mu.' Amasea, dunu huluane da 'Ama' sia:mu.

25 'Nowa dunu da dunu ida:iwane amo medole legemusa:, muni lasea, gagabusu da ema aligima:ne dialoma:mu.' Amasea, dunu huluane da 'Ama' sia:mu.

26 * 'Nowa dunu da amo sema sia: huluane, amoma hame fa:no bobogesea, gagabusu da ema aligima:ne dialoma:mu.' Amasea, dunu huluane da 'Ama' sia:ma:mu.

28

Nabasu Hou Hamobeba:le, Hina Gode Ea Hahawane Dogolegesu Ba:mu

(Gobeles Salasu 26:3-13; Mousese Ea Malasu 7:12-24)

1 * Dilia da dafawanedafa dilia Hina Gode Ea sia: nabasea amola Ea hamoma:ne sia:i na da wali eso dilima olelesa amo huluanema noga:le fa:no bobogesea, dilia Hina Gode da sogebi amo osobo bagade fi huluane ilia sogebi baligisa amo dilima imunu. 2 Dilia Hina Gode noga:le nabasea, dilia da amo hahawane dogolegele hou huluane ba:lalumu.

---

§§§ 27:23: Gobeles Salasu 18:17, 20:14 * 27:26: Gala:isia 3:10 * 28:1: Mousese ea Malasu 11:13-17

³ Dilia da moilai bai bagade ganodini amola soge ganodini, Hina Gode Ea hahawane dogolegele fidisu ba:mu.

⁴ Dilia mano da hahawane dogolegele fidisu ba:mu amola dilia ha:i manu bugi, dilia ohe mano, dilia bulamagau mano amola dilia sibi mano huluane da Hina Gode Ea hahawane dogolegele fidisu ba:mu.

⁵ Dilia ha:i manu fai esa ganodini sali amola ha:i manu huluane, Hina Gode da hahawane dogolegelewane fidimu.

⁶ Dilia da gadili ahoasea amola ganodini bu masea, dilia hou huluanedafa dilia Hina Gode da hahawane dogolegele fidimu.

⁷ Dilima ha lai dunu da dilima doagala:sea, dilia Hina Gode da amo sefasimu. Ilia da dilima logo afaega doagala:musa: misunu be logo osea:i amoga diliba:le hobeamu.

⁸ Dilia Hina Gode da dilia hawa: hamosu hahawane dogolegelewane fidimu. E da dilia diasu amo gagoma amoga nabalesimu. Soge amo E da dilima iaha, amo ganodini E da dili hahawane dogolegele fidimu.

⁹ Dilia da dilia Hina Gode amo noga:le nabasea amola Ea sema amoma noga:le fa:no bobogesea, E da Ea ilegele sia:i defele, dili Ea fidafa dialoma:ne hamomu. ¹⁰ Amasea, osobo bagade fifi asi gala huluane da dilia da Hina Gode Ea Dio lai dagoi amo ba:mu. Ilia da diliba:le beda:mu. ¹¹ Hina Gode da soge amo E da dilia aowalalia imunu ilegele sia:i, amo ganodini dilima mano bagohame, bulamagau bagohame amola ha:i manu bagade imunu. ¹² Mu da Hina Gode Ea

liligi ligisisu agoane. Amo ganodini gibu hano bagade diala. Amo E da dilima doasili, gibu bagade dilima imunu. Amasea, E da dilia loboga hamoi amo huluane hahawane dogolegelemu. Dilia da fi eno bagohame ilima muni bu lama:ne imunu, be fi afae amoga ilima bu ima:ne hame lamu.

¹³ Dilia Hina Gode da hamobeba:le, dilia fi eno ilima ouligisu agoane ba:mu be fi eno ilima hame fa:no bobogemu. Dilia Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i na da wali eso dilima olelesa, amo noga:le nabasea, dilia da eso huluane mae dafane hahawane masunu. ¹⁴ Be amo hamoma:ne sia:i mae yolesima. Eno ogogosu 'gode' liligi ilima mae sia:ne gadoma amola ilima mae hawa:hamoma.

*Hame Nabasu Hemosu ea Dabe
(Gobele Salasu 26:14-46)*

¹⁵ Be dilia Hina Gode Ea sia: hame nabasea, amola Ea hamoma:ne sia:i amola sema na da wali eso olelesa, amoma noga:le hame bobogesea, amo gagabusu da dilima aligima:ne doaga:mu.

¹⁶ Hina Gode da dilia moilai amola dilia moi-fufu gagabusu aligima:ne hamomu.

¹⁷ Hina Gode da dilia gagoma bugi amola ha:i manu faili gobei gagabusu aligima:ne hamomu.

¹⁸ Hina Gode da gagabusu aligima:ne sia:beba:le, dilia mano da bagahame ba:mu amola dilia ha:i manu bugi da wadela:iwane ba:mu amola dilia bulamagau amola sibi da bagahame ba:mu.

¹⁹ Hina Gode da dilia hou hamosa huluane gagabusu aligima:ne hamomu.

²⁰ Dilia da wadela:le hamosea amola Hina Gode higasea, Hina Gode da dilia hou huluane gagabusu aligima:ne hamomu. Dilia da bidi hamosu, ededenasu, se nabasu amola da:i diosu fawane ba:mu. Amasea, dilia fi da hedolowane gugunufinisidafa ba:mu. ²¹ Hina Gode da dilima olo iasilalumu, iasilalumu, amasea, soqe dilia wali gesowale fimu soqe amo ganodini dilia fi dunu afae da hame ba:mu. ²² Hina Gode da olo, asugi amola dului amoga dili famu. Ha:i bagade amola gia:i bagade fo da dilia ha:i manu bugi wadela:mu. Amo se nabasu da dilima dialumu, amasea dilia da bogogia:mu.

²³ Gibu da hame sa:imu amola dilia osobo da ouli agoane ga:nasi bagade ba:mu.

²⁴ Hina Gode da gibu afadenene, gulu amola sa:i amola fo bagade fawane iasimu. Amasea, dilia da gugunufinisi dagoi ba:mu.

²⁵ Hina Gode da dilima ha lai dunu fidimuba:le, ilia da dili hasalimu. Dilia da logo afaega ilima doagala:musa: masunu be logo osea:i amoga iliba:le hobeamu. Osobo bagade fifi asi gala da dilima doaga:i hou ba:beba:le, bagadewane beda:mu. ²⁶ Dilia da bogosea, sio amola sigua da dilia da:i hodo manusa: misunu. Amola dunu amo sefasimu da hame ba:mu. ²⁷ Hina Gode da musa: Idibidi dunuma dului iasu amo defele E da dilima dului imunu. Dilia da aiya bagohame ba:mu. Dilia da aiya hehea: bagohame amola ogoga: bagade ba:mu bu uhimu da hamedei ba:mu. ²⁸ Hina Gode da dili doula masa:ne hamomu. E da dilia si dofomu amola dilia da ededenale masunu.

²⁹ Dilia da eso hadigi ganodini si dofoi dunu agoane masunu. Dilia logo hogosea hame ba:mu. Dilia hou huluane amo ganodini hahawane hame ba:mu amola hame gaguiwane lalumu. Dunu eno da dili banenesimu amola dilia liligi wamolamu. Amola dilia da fidisu dunu hame ba:mu.

³⁰ Di da a:fini lama:ne sia:sisia, dunu eno da amo a:fini gagulaligili wadela:mu. Di da diasu gagusia, amo ganodini hame fimu. Di da waini efe sagamu be amo ea fage hame faili manu.

³¹ Eno dunu da dilia ba:ma:ne, dilia bulamagau medole legemu, be amo ea hu dilia da hame manu. Dilia ba:ma:ne, eno dunu da dilia dougi hiougili ga masunu, be dilima bu hame oule misunu. Eno dunu da dilia sibi amo dilima ha lai dunuma imunu amola enoga bu samogemu da hamedei bamu.

³² Dilia dunu mano amola uda mano huluane udigili hawa: hamomusa:gini ga fi dunuma i dagoi ba:mu. Eso huluane, dilia mano bu misa:ne dilia da gasa hameba:le ba:lalumu, be ilia da bu hame misunu.

³³ Ga fi afae da ha:i manu (amo dilia da gasa bagade hawa: hamobeba:le bugi) amo huluane lamu. Be ilia da dilima se nabasu fawane imunu.

³⁴ Dilia da se bagade nababeba:le, gogolele doula masunu.

³⁵ Hina Gode da dilia emoga aiya bagohame dedebomu. Dilia da:i hodo huluane dului amoga dedeboi dagoi ba:mu amola amo da uhimu hamedei ba:mu.

³⁶ Hina Gode da hamobeba:le, dilia amola dilia hina bagade da dilia sogega fisili masa:ne, ga fi soge (amo ganodini dilia amola dilia aowalali da musa: hame ba:i) amoga asi dagoi ba:mu. Dilia

da amo ganodini ogoosu ‘gode’ liligi ifaga amola igiga hamoi, ilima hawa: hamomu. ³⁷ Soge hisu hisu amoga Hina Gode da dili sefasimu, amo ganodini amo fi dunu da dilima doaga:i hou ba:sea fofogadigimu. Iliia da dilima bagadewane oufesega:mu.

³⁸ Dilia da ha:i manu oso bagade bugimu be ha:i manu fonobahadi fawane faimu. Bai danuba: ilia da amo huluane manu. ³⁹ Dilia da waini sagamu amola ouligimu be waini fage hame manu. Bai ifidi da waini efe manu. ⁴⁰ Olife ifa da dilia soge ganodini bagohame ba:mu. Be dilia olife susuligi hame ba:mu. Bai olife fage huluane da fadegale sa:imu. ⁴¹ Dilia da dunu mano amola uda mano ba:mu. Be huluane gegesu ganodini udigili hawa: hamomusa: afugili hiouginana asi dagoi ba:mu.

⁴² Dilia ifa amola ha:i manu bugi huluane, danuba: fi amoga mai dagoi ba:mu.

⁴³ Ga fi dunu dilia soge ganodini esala, ilia gasa hou da heda:mu. Be dilia gasa da gudu sa:imu.

⁴⁴ Iliia da dilima bu lama:ne muni imunu ba:mu, be dilia da ilima imunu hamedei ba:mu. Fa:no, ilia da dilima ouligisu esalumu.

⁴⁵ Amo se nabasu huluane dilia ba:mu. Amo da mae fisili dialumu. Dilia da gugunufinisi dagoi ba:sea fawane fisimu. Bai dilia Hina Gode Ea sia: amola Ea sema hame nabasu. ⁴⁶ Amo se nabasu da agoane olelemu. Gode Ea fofada:su amola Ea se iasu da dilima amola diligaga fi dilima hame fisimusa: doaga:i dagoi. ⁴⁷ Hina Gode da hou huluane amo ganodini dili hahawane dogolegelewane fidisu. Be dilia da Ema hahawane hawa: hamomu higasu. ⁴⁸ Amaiba:le,

dilima ha lai dunu amo Hina Gode da dilima gegemusa: asula ahoa, ilima dilia da hawa: hamomu. Dilia da hano hanai, ha:i amola da:i nabado ba:mu. Hina Gode da dilima banenesisu imunu amo mae fisili, dilia da gugunufinisi dagoi ba:mu. ⁴⁹ Hina Gode da dilima doagala:musa: dunu fi sedade esala amo ilia sia: dilia hame dawa:, dili wadela:musa: oule misunu. Ilia da buhiba defele dilima doagala:musa: gogili sa:imu. ⁵⁰ Ilia da gasa fi bagade hamomu. Ilia da dunu huluane gaheabolo amola da:i hamoi ilima defele hame asigimu. ⁵¹ Ilia da dilia ohe amola ha:i manu bugi huluane manu. Amasea, dilia da ha:beba:le bogogia:mu. Ilia da gagoma, waini hano, olife susuligi, ohe amola sibi huluane ebelemu. Amasea, dilia da bogomu. ⁵² Ilia da moilai huluane amo dilia Hina Gode da dilima iaha, amo huluane ilia da doagala:mu. Gagoi bagade amo da hame dafamu dilia dafawaneyale dawa:su, amo huluane ilia da mugulumu.

⁵³ Dilima ha lai da dilia moilai amoga gegesea, dilia da bagadewane ha:beba:le, mano amo dilia Hina Gode da dilima i, amo dilia da medole manu. ⁵⁴ - ⁵⁵ Dunu noga:i amo da ouligisu hamoma:ne lalelegei, e amola da gegesu ganodini se bagade nababeba:le, ha:i manu eno hameba:le, ea mano mogili medole manu. Bai e da ha:i manu eno hame ganumu. E da amo ha:i manu, yolalali o ea uda amoma e da asigisa, o ea mano enoma hame imunu. ⁵⁶ - ⁵⁷ †Amola uda noga:i musa: hahawane lalelegei, e da muni bagade gaguiba:le, emoga masunu gogolei, e

---

† 28:57: 2 Hina bagade 6:28-29; Fofagini Disu4:10

amola da agoaiwane hamomu. Dilima ha lai dunu da dilia moilai doagala:sea, amo uda da wamowane mano gaheabolo lalelegei amo manu amola e da mano fisu amola manu. E da egoa ema e da asigisa amola ea mano eno amola ilima hame imunu.

⁵⁸ Dilia da Gode Ea olelesu amo buga ganodini dedei amoma noga:le hame fa:no bobogesea, amola dilia Hina Gode Ea noga:idafa amola beda:ma:ne Dio amoma hame nodosea, ⁵⁹ E da dilia amola diligaga fi amoma olo uhimu hamedei imunu. ⁶⁰ Dilia da Idibidi soge ganodini olo wadela:idafa madelai. Amo huluane E da dilima bu imunu amola dilia da hamedafa bu uhimu. ⁶¹ E da eno olo bagohame amo da Gode Ea sema amola olelesu buga amo ganodini hame dedei liligi amo dilima iasimu. Amola dilia da gugunufinisi dagoi ba:mu. ⁶² Dilia da gasumuni muagado gala amo ilia idi defele heda:sea, dilia da dilia Hina Godema nabasu hou hame hamobeba:le, huluane bogogia:mu. Afae afae fawane esalebe ba:mu. ⁶³ Hina Gode da hahawane hamobeba:le, dilia hou da hahawane heda:i amola dilia idi da bagohame hamoi. Amo defele E da hahawane dili wadela:le, soge amo dilia da wali gesowale fimu amoga fadegamu. ⁶⁴ Hina Gode da dili sefasili, afafane, fifi asi gala huluane amo ganodini fima:ne afagogomu. Amo ganodini dilia ogogosu 'gode' liligi ifaga amola igiga hamoi liligi amo dilia amola dilia aowalali da musa: hame sia:ne gadosu, amo liligi ilima hawa: hamomu. ⁶⁵ Dilia da hahawane helefishu hamedafa ba:mu. Dilisu gaguma:ne, dilia da soge hamedafa ba:mu. Hina Gode da

hamobeba:le, dilia da bagadewane se nabimu amola hobea misunu hou dawa:beba:le baligili da:i dione heawiniwane esalumu. ⁶⁶ Eso huluane, gugunufinisisu da dilima doaga:mu agoai ganumu. Dilia da eso huluane amola gasi huluane bogosa:besa:le, bagade beda:mu. ⁶⁷ Dilia da beda:iba:le, dilia dogo da gologolomu. Dilia da se bagade nabimu. Hahabe dilia da hedolo daeyagima:ne dawa:mu. Be daeya dilia da hahabe hedolo misa:ne dawa:mu.

⁶⁸ Hina Gode da musa: dilia Idibidi sogega hame buhagimu sia:i. Be E da dili dusagai bagade amo ganodini Idibidi sogega bu asunasimu. Amogawi dilisu da udigili hawa: hamomusa:gini, dilia da:i hodo dilia ha lai dunuma bidi lamusa: dawa:mu, be ilia da dili bidi lamu higamu.

29

Hina Gode da Moua:be Soge ganodini Isala:ili Dunuma Gousa:su Hamoi

¹ Hina Gode da Moua:be sogega ganodini Mousesema e da Isala:ili dunuma gousa:su hamoma:ne sia:i. Amo gousa:su E da musa: gousa:su Sainai Goumia hamoi amoga gilisi. Amo gousa:su ea hou da haguduga dedei diala.

² Mousese da Isala:ili dunu huluane gilisima:ne sia:ne, ilima amane sia:i, “Dilia da Hina Gode Ea hou amo Idibidi hina bagade amola ea ouligisu dunu amola ea sogega amoma hamoi, ba:i dagoi.

³ Dilia da olo bagade, musa: hame ba:su hou amola gasa bagade hou Hina Gode Ea hamoi, amo huluane ba:i. ⁴ Be Hina Gode da dili

dawa:ma:ne amola noga:le nabima:ne, dilima asigi dawa:su amola ge noga:iwane hame i. ⁵ Ode 40amoga Hina Gode da wadela:i hafoga:i soge ganodini dili oule ahoasu. Dilia abula amola emo salasu da hame wadela:lesi. ⁶ Dilia da agi moma:ne amola waini hano o eno agoai hano moma:ne hame ba:i. Be Hina Gode da dilia liligi huluane dilima iasu. Bai E da dilia Godedafa, amo dilima olelemusa: agoane hamosu.

⁷ *Ninia da wali esalebe sogega doaga:loba, Hesiabone fi hina bagade (Saihone) amola Ba:isia:ne hina bagade (Oge) da ninima gege-musa: misi. Be amo dunu ninia da hasali dagoi. ⁸ †Ninia da ilia soge lale, fifili, Liubene fi, Ga:de fi amola Yousefe ea fi la:idi amo Ma:na:se, ilima i. ⁹ Dilia! Dilia hahawane didili hawa: hamoma:ne, amo gousa:su sia: huluane noga:le nabawane hamoma.

¹⁰ - ¹¹ Wali eso, dilia huluane, dilia hina bagade dunu, ouligisu dunu, dunu, uda, mano amola ga fi dunu (ilia da dilia fi amo ganodini esala amola lalu habesa amola hano nasu gaguli maha) dilia huluane da dilia Hina Gode midadi lela. ¹² Dilia da wali eso amo gousa:su dilia Hina Gode da dilima hamonana, amo hamomusa: amola fa:no bobogema:ne sia:musa: lela. ¹³ Bai Hina Gode, E da musa: dilia aowalali A:ibalaha:me, Aisage amola Ya:igobe ilima ilegele sia:i defele, E da wali dilia Gode esala amola dilia da wali Ea Fidafa, E da sia:sa. ¹⁴ Be amo gousa:su amola amoma nabasu hou da dilima fawane hame. ¹⁵ Be amo

---

* **29:7:** Idisu 21:21-30, 21:31-35 † **29:8:** Idisu 32:33

gousa:su da nini huluane wali guiguda: lela, ninima amola ninigaga fi wali hame lalelegei ilima E da hamosa.

¹⁶ Dilia dawa:! Dilia da musa: Idibidi soge ganodini esalea amola fa:no eno dunu fi ilia soge ganodini lalea, amo esalebe fi ilia hou dawa: dagoi. ¹⁷ Dilia da ilia wadela:i loboga hamoi ifa, igi, silifa amola gouli amoga hamoi ogogosu ‘gode’ ba:i dagoi.

¹⁸ †Dawa:ma! Noga:le ouligima! Dunu o uda o sosogo fi o fi guiguda: lela amo da ninia Hina Gode yolesili, eno fi ilia ogogosu ‘gode’ liligi ilima nodone sia:ne gadomu da hamedei. Amo hou da fedege sia: agoane idifi da heda:le, gamogai bogosu ifa hamosa. ¹⁹ Dunu afae wali eso lela da amo gousa:su sema nabasea, be hi hanai gasa fi fawane hamobeba:le hahawane ba:musa: dawa:sa, amo ba:sa:besa:le dawa:ma! Amo hou da dili huluane gugunufinisimu, noga:i hamosu dunu amola wadela:i hamosu dunu defele wadela:mu. ²⁰ Hina Gode da agoaiwane dunu hame gogolema:ne olofomu. Be e da Hina Gode Ea gia:i bagade ougi hou amo ba:mu. Amasea, se iasu hou huluane amo buga ganodini dedei da ema doaga:mu. Hina Gode da amo dunu dafawane wadela:mu.

²¹ Isala:ili fi huluane da beda:iwane dawa:ma:ne, Hina Gode da gagabusu huluane gousa:su ganodini Hina Gode Ea olelesu buga ganodini dedei, amo gagabusu huluane E da agoai dunuma aligima:ne imunu.

---

† 29:18: Hibulu 12:15

²² Hobeaa diligagaa fi amola ga fi sogee sedagaga misi da se nabasu amo Hina Gode da dilia sogega iasi amo ba:mu. ²³ §Dilia sogee huluane da gugunufinisi dagoi, salafa amola sali amoga dedeboi dagoi ba:mu. Ha:i manu da hame bugi amola wadela:i gagalobo da heda:mu gogolemu. Dilia sogee da Sodame, Gomoula, A:dama amola Seboimi, (amo moilai Gode da gia:iwane ougiba:le gugunufinisi), amo defeele ba:mu. ²⁴ Amasea, fifi asi gala dunu da amane adole ba:mu, ‘Hina Gode da abuli ilia sogega agoane hamobela:? E da abuliba:le ilima gia:iwane ougibala:?’ ²⁵ Amola bu adole iasu da agoane, ‘Bai Hina Gode Ea fi dunu da gousa:su (amo E da ilia aowalali Idibidi sogega fadegaloba, ilima hamoi) amo gugunufinisi dagoi. ²⁶ Ilaa eno ogogosu ‘gode’ liligi amo ilia musa: hame dawa:i amola Hina Gode da ilima mae nodone sia:ne gadoma:ne sia:i, amo ogogosu liligi ilima hawa: hamosu.

²⁷ Amaiba:le, Hina Gode da Ea fi dunuma ougi galu amola ilima se nabasu amo buga ganodini dedee ilima iasu. ²⁸ Hina Gode da gia:i bagade ougi ba:i. E da ougiba:le, ili sogega fadegale, ga fi dunu ilia sogega sefasili, ilia da wali eso amogawi esala.’

²⁹ Ninia Hina Gode da liligi mogili wamolegesa. Amo ouligibi hou da Ea:. Be E da Ea Sema amola hamoma:ne sia:i mae wamolegele, ninima olelei, amola nini eso huluane ouligima:ne, ninima i. Amaiba:le ninia amola ninigaga fi da amo sema amola hamoma:ne sia:i mae yolesili nabalumu

---

§ 29:23: Mui 19:24-25

da defea.”

30

Hina Godema Sinidigisu Hou

¹ Na da wali logo aduna dilima olelei. Afae da Hahawane dogolegele aligima:ne logo, eno da gagabusu aligima:ne logo. Na sia:i liligi da dilima doaga:sea, amola dilia da ga fi (amoga Hina Gode da dili afagogomu) amo ganodini esalea, dilia da logo aduna na da dilima olelei amo bu dawa:mu.

² Dilia amola diligaga fi da Hina Godema bu sinidigisia amola Ea hamoma:ne sia:i na da wali eso dilima olelesa amo noga:le nabawane hamosea, ³ amasea dilia Hina Gode da dili gogolema:ne olofomu. E da fifi asi gala amoga E da dili afagogomu, amoga E da bu fadegale, dilia sogega buoule misini, dili bu hahawane bagade gaguiwane esaloma:ne fidimu. ⁴ Dilia da osobo bagade bega: bega: afagogoi ba:sea, dilia Hina Gode da dili bu gilisili, buhagima:ne oule misunu.

⁵ Amasea, dilia da soge amo ganodini dilia aowalali da musa: esalu, amo ganodini dilia da bu fimu. Amola dilia hou huluane amola dilia idi da dilia aowalali ilia musa: hou amola idi bagadewane baligimu. ⁶ Dilia Hina Gode da nabasu dogo amo dilima amola diligaga fi ilima imunu. Amaiba:le, dilia da dilia dogo huluane amoga Godema asigimu amola dilia da amo soge ganodini esalalalumu. ⁷ Amola E da gagabusu huluane sinidigili, dilima ha lai ilia dili bagadewane higasumu amola se iasu, E da amo gagabusu aligima:ne ilima imunu. ⁸ Amola dilia da bu

Ema nabasu hou hamomu amola Ea hamoma:ne sia:i huluane na da wali eso dilima olelesa, amo huluane nabawane hamomu. ⁹ Hina Gode da dilia labe hou huluane hahawane fidimu. Dilia da mano bagohame, ohe fi bagohame amola ha:i manu bagade ba:mu. E da hahawane dilia aowalali fidisu amo defele dili fidimuba:le, hahawane ba:mu. ¹⁰ Be dilia da Ea sia: noga:le nabasea amola Ea sema huluane Ea olelesu buga ganodini dedei amoga noga:le fa:no bobogesea fawane, amo hahawane hou ba:mu. Dilia da dilia dogo huluane amoga Ema sinidigisia, amo hou ba:mu.

¹¹ Hamoma:ne sia:i na da wali eso dilima olelelala da gasa bagade hame amola dilima hamedei liligi hame. ¹² *Amo sia: da muagado hame gala. Dilia amo dawa:ma:ne, ‘Nowa da mua-gado heda:le amo sia: ninia nabima:ne gaguli misa:bela:?’ amane sia:mu da hamedei. ¹³ Amola amo sia: da hano wayabo bagade na:iyado bega: hame gala. Dilia da amo dawa:ma:ne, ‘Nowa da hano wayabo bagade degele, amo sia: ninia nabalua fa:no bobogemusa: gaguli misa:bela:?’ amo sia:mu da hamedei. ¹⁴ Hame mabu! Amo sia: da dilima gadenene diala. Dilia noga:le nabima:ne, amo sia: da dilia lafi ganodini amola dilia dogo ganodini diala.

¹⁵ Na da wali logo aduna dilia afae lalegaguma:ne, dilima olelesa. Logo afae da noga:i, eno da wadela:i. Afae da Esalusu, eno da Bogosu. ¹⁶ Dilia da dilia Hina Gode amo Ea hamoma:ne sia:i na da wali eso dilima olelesa amo nabasea, dilia da Ema asigisia, Ema nabasu

---

* **30:12:** Louma 10:6-8

hou hamosea amola Ea sema amola hamoma:ne sia:i huluane amoma fa:no bobogesea, amasea dilia labe hou huluane da hahawane heda:mu amola dilia idi da bagade heda:mu. Dilia Hina Gode da soge amoga dilia da gesowale fimu amo ganodini dili hahawane dogolegelewane fidimu. ¹⁷ Be dilia da hame nabasea, amola nabasu hou higasea amola eno dunu fa:no bobogebeba:le, eno ogogosu ‘gode’ liligi ilima nodone sia:ne gadosea, ¹⁸ na da wali guiguda: sisasu dilima olelesa. Dilia da gugunufinisi dagoi ba:mu. Amo soge Yodane Hano bega: dilia da gesowale fimu, amo ganodini dilia ode bagahame fawane esalumu. ¹⁹ Amaiba:le, na da wali dili afae lalegaguma:ne logo aduna olelesa. Afae da Esalusu, eno da Bogosu. Afae da Gode Ea hahawane dogolegelewane fidisu, eno da Gode Ea gagabusu aligima:ne ilegesu. Wali, na da Hebene amola osobo bagade amoma ilia fedege sia: agoane amo dilima hou ba:su dunu elama wele sia:sa. Amaiba:le, dilia Esalusu lalegaguma. ²⁰ †Dilia Hina Godema asigima! Ema nabasu hou hamoma amola mae yolesima! Amasea, dilia amola diligaga fi da ode bagohame, soge amo Hina Gode da dilia aowalali eda A:ibalaha:me, Aisage amola Ya:igobe ilima imunu ilegele sia:i, amo ganodini esalumu.

31

Yosiu da Mousese ea Sogebi Lai

---

† 30:20: Mui 12:7, 26:3, 28:13

¹ Mousese da sia: eno Isala:ili dunu ilima amane sia:i, ² **“Na da lalelegele, wali ode 120amoga doaga:i. Na da dilima bu ouligisu hou hamomu da hamedei. Bai Hina Gode da na Yodane Hano hame degemu amo nama sia:i dagoi.* ³ Dilia da amo soge gesowale fima:ne, dilia Hina Gode da dili bisili, dunu fi wali amo soge ganodini esala amo gugunufinisimu. Yosiua da Hina Gode Ea sia:i defele, dilima ouligisu dunu esalumu.

⁴ †Hina Gode da A:moulaide hina bagade aduna amo Saihone amola Oge amo hasali amola ilia soge gugunufinisi. Amo defele, e da amo dunu gugunufinisimu. ⁵ Hina Gode da fidimuba:le, dilia da amo dunuma hasalimu, amola ilima na olelei hou hamomu. ⁶ Mae beba:le, amola mae beda:iwane, amo dunu fane legema. Dilia Gode, Hina Gode Hisu da dili fidila masunu. E da dili hame fisimu, hame yolesimu.

⁷ Amalalu, Mousese da Yosiua ema misa:ne sia:ne, Isala:ili dunu huluane nabima:ne ema amane sia:i, *“Di gasa bagadewane, mae beda:iwane masa. Di da bisili ahoasu dunu. Di bisili ahoasea, Isala:ili dunu amo soge Hina Gode da ilia aowalali ilima imunu sia:i, amo ganodini oule masa.* ⁸ ‡Hina Gode Hi fawane dili bisimusa: masunu. E da dili hamedafa yolesimu. Amaiba:le dia dogo denesi mae fisima amola mae beda:ma.”

Ode Fesuale Gidigili, Sema Amola Hamoma:ne Sia:i Idima

---

* **31:2:** Idisu 20:12 † **31:4:** Idisu 21:21-35 ‡ **31:8:** Yosiua 1:5; Hibulu 13:5

⁹ Amalalu, Mousesese da Gode Ea sema dedene, gobele salasu dunu (Lifai dunu - amo da Hina Gode Ea Gousa:su Sema Gagili ouligisu dunu) amola Isala:ili ouligisu dunu, ilima i. ¹⁰ ŠE da ilima amane sia:i, “Ode fesuale huluane gidigisia, Bu Sagosu Ode da doaga:sea, dilia Sogega Fasela Diasuga Lolo Nasu hamosea, amo sema dedei idima.

¹¹ Isala:ili dunu da dilia Hina Godema Ea ilegei sogebiga Ema nodone sia:ne gadomusa: masea, ilima idili ima.

¹² Dunu, uda, mano amola ga fi dunu dilia moilai amo ganodini esala, ilia da dilia Hina Godema nodosu dawa:ma:ne amola Ea olelesu noga:le fa:no bobogema:ne, amo huluane gilisima:ne sia:ma. ¹³ Amasea, diligaga fi amo da dilia Hina Gode Ea Sema hame nabi, amo da nabimu. Amola nababeba:le, ilia da soge Yodane Hano na:iyado bega: diala amoga dilia da gesowale fimu, ilia amo ganodini esalea, Hina Godema nabasu hou dawa:mu.”

Hina Gode da Mousesema Sia: Dagomusa: Sia:i

¹⁴ Amalalu, Hina Gode da Mousesema amane sia:i, “Dia bogomu da gadenei. Yosiua amo nama misa:ne sia:ma. Da:bena:gele diasuga e oule misa. Bai Na da ema hamoma:ne sia:su gala.” Mousesese amola Yosiua da Hina Gode Ea Abula Diasu (Da:bena:gele) amoga asi. ¹⁵ Amola Hina Gode da mu mobi agoai mogomogoi amo ganodini Da:bena:gele ea logo holei dafulili lelu.

¹⁶ Hina Gode da Mousesema amane sia:i, “Dia bogomu da gadenei. Amo fa:no, Isala:ili dunu da Na yolesili, Na gousa:su ilima hamoi amo ilia da yolesimu. Ili da Na yolesili, ogogosu wadela:i ‘gode’ liligi amo dunu ilia da soqe ilia da gesowale fimu amo ganodini ilia ‘gode’ liligi ilima nodone sia:ne gadomu. ¹⁷ Amo hou doaga:sea, Na da ilima ougimu. Na da ili yolesimu amola ilia da gugunufinisi dagoi ba:mu. Ili da se nabasu bagade ba:mu. Amasea, amo se nabasu ea bai da Na da ilima hame esalebaba:le ilima maha, ilia da dawa:mu. ¹⁸ Amola Na da ili hamedafa fidimu. Bai ilia da wadela:i hamomu amola ogogosu ‘gode’ liligi ilima nodone sia:ne gadomu.

¹⁹ Wali amo gesami hea:su dedema. Amo gesami Isala:ili dunuma olelema. Amola amo gesami da ilia da wadela:i hou hamosea, ba:su agoane dialumu. ²⁰ Na da ilia aowalali ilima sia:i defele, amo dunu amo noga:idafa nasegagi soqe amo ganodini oule masunu. Amo ganodini ilia ha:i manu bagadeba:le sadimu amola ilia da hahawane esalumu. Be ilia da sinidigili, eno ogogosu ‘gode’ liligi ilima nodone sia:ne gadomu. Ili da Na higamu amola Na gousa:su yolesimu. ²¹ Amola gugunufinisisu bagohame da ilima doaga:mu, be amo gesami ilia da hame gogolemu. Amola amo gesami da mae fisili, ba:su dunu agoai dialumu. Na da wali soqe amo Na da ilima imununu ilegele sia:i, amo ganodini hame oule asi. Be Na da ilia asigi dawa:su dawa:.

²² Amo eso Mousesese da amo gesami dedene, Isala:ili dunuma olelei.

23 ** Amalalu, Hina Gode da Yosiua (Nane egefe) ema amane sia:i, “Mae beda:ma amola gasa fili hamoma! Di da Isala:ili fi dunu soge amo Na da ilima imunusa: ilegele sia:i, amoga bisili oule masunu! Amola Na da di sigi masunu!”

24 Mousese da Gode Ea Sema huluane buga ganodini dedei. E da sema afae hame fisi.

25 Dedei dagoloba, e da gobeles salasu dunu (Lifai dunu) amo da Hina Gode Ea Gousa:su Sema Gagili ouligisu, ilima amane sia:i, 26 “Amo Gode Ea Sema buga lale, dilia Hina Gode Ea Gousa:su Sema Gagili dafulili ligisima. Bai amo da Isala:ili dunuma fofada:su ba:su liligi agoai galebe. 27 Ilia da gasa fi amola odoga:su fi, amo na dawa:. Na da esalea, ilia da Hina Godema hame nabasu odoga:su hou hamosu. Amola na da bogosea, ilia da baligili odoga:su gasa fi hamomu. 28 Dilia fi hina dunu amola ouligisu dunu huluane na midadi gilisima:ne sia:ma. Na da Hebene amola osobo bagade ilima ba:su dunu agoane hamoma:ne sia:mu. 29 Na bogosea, fa:no Isala:ili dunu da wadela:le bagade hamomu amola na olelesu higamu, amo na dawa:. Amola ilia da Hina Godema hame nabasu hou hamomuba:le, E da ilima ougimu. Amaiba:le, ilia da se bagade nabimu.

Mousese ea Gesami

30 Amasea, Mousese da amo gesami huluane sia:i. Amola dunu huluane da naba esalu.

** 31:23: Idisu 27:23; Yosiua 1:6

32

¹ “Osobo bagade amola mu! Na sia: noga:le nabima!

² Na olelesu da gibu dadadi agoane sa:imu amola osobo bagadega oubi baea agoane dialumu.

Na sia: da gibu gisia dahabe defele sa:imu. Asaboi gibu da asaboi gisiga daha agoane.

³ Na da Hina Gode Ea Dio amoma nodomu. Amola Ea fi dunu da Ea noga:idafa gasa bagade hou olelemu.

⁴ Hina Gode da dilia gasa bagade Gaga:su Dunu.

Ea hou huluane ganodini da noga:idafa amola moloidafa fawane ba:sa.

E da yolesimu hame dawa:. E da dafawanedafa hou hamosa.

E da moloidafa fawane hamosa.

⁵ Be dilia da moloi hou hame dawa:. Dilia amo hou hedolo fisisa.

Dilia da wadela:i amola ogoosu bagade dawa:.

Dilia da Ea fi dunu esalumu defele hame agoai ba:sa.

⁶ Dilia gagaoui amola asigi dawa:su hame fi! Dilia Hina Godema agoane hamomu da de-feala:? Hame mabu!

Bai E da dilia Ada, dili Hahamosu Dunu.

Ea hamobeba:le, dilia da fi gasa bagade hamoi.

⁷ Musa: hemone eso bu dawa:ma!

Musa: hou hamoi amo dilia ada ilima adole ba:ma!

Musa: hemonega hou ba:i amo dawa:ma:ne, dilia da:i hamoi dunuma adole ba:ma!

8 *Hina Gode Gasa Bagade da fifi asi gala ilia soge olei ilegei dagoi.

E da dunu fi esaloma:ne ilia soge ilegei.

E da Isala:ili ea mano ilia idi defele amo soge huluane ilegei.

9 Be Ya:igobe egaga fi, E da Ea fidafo hamoma:ne ilegei.

10 E da Ya:igobe ea fi amo hafoga:i amola ha:i manu hame soge

amo ganodini hogole ba:i.

Amo soge da wadela:idafa, foga fai dagoi.

E da amo fi Ea si amoga ouligisu hou defele, ili noga:le gaga:i amola ouligi.

11 Buhiba da ea sio bibi dusa:le fasisia

amola ea mano gadodili fananea

amola ea ougia amo mano da:ma:ne wa:sa, ea mano gaguli ahoa,

12 amo defele Hina Gode Hisu da Ea fi bisili oule asi.

Ga fi dunu ilia ogogosu 'gode' liligi da ilima hame sigi asi.

13 E da hamobeba:le, ilia da goumi soge ouligisu

amola ilia da soge ha:i manu bugi amo nasu.

E da agime hani igi ganodini sali

amola olife susuligi igi agologa lai ili moma:ne, ilima i.

14 Ilia bulamagau amola goudi da dodo maga:me bagade iasu.

Ilia sibi, goudi amola bulamagau da eno baligili, noga:idafa ba:i.

---

* 32:8: Asunasi Dunu Ilia Hou 17:26

Amola widi amola waini eno baligili, nogai:
nasu.

15 Hina Gode Ea fi dunu da bagade gaguiwane
ba:i.

Be gasa fi amola odoga:su hou da heda:i.
Ilia da sefe bagade sadi bagadewane ba:i.
Ilia da ili Hahamosu Gode yolesi dagoi.
Ilia gasa bagade Gaga:su Gode higale yolesi-
agai.

16 Ilia loboga hamoi ‘gode’ ogogosu liligi
amoma sia:ne gadosu hou ba:beba:le,
Hina Gode da mudale ba:i.
E da ilia wadela:i hou ba:beba:le, ougi
bagade ba:i.

17 †Ilia da ogogosu ‘gode’ liligi amoma gobele
salasu hou hamosu.
Isala:ili dunu da hame nabasu hou hamone,
gaheabolo ‘gode’ liligi amo ilia aowalali da
hame dawa:i,
ilima gobele salasu hou hamosu.

18 Be ilia Gode, ilia gasa bagade Gaga:su Gode
amo da esalusu ilima i,
amo ilia da gogolei.

19 Hina Gode da amo hou ba:beba:le, ougi
bagade ba:i.

E da egefelali amola idiwilali yolesi.

20 E amane sia:i, “Na da ili bu hame fidimu.
Amasea, amo hame nabasu wadela:i hamosu
dunu
ilima adi hou da doaga:ma:bela:? Na da
ba:mu.

---

† 32:17: 1 Golidia 10:20

21 †Ilia da loboga hamoi ‘gode’ liligi dawa:beba:le, Na da ougi ba:i.

Ilia ogogosu ‘gode’ liligi (amo da ‘gode’ hame) ilima dawa:beba:le,

Na da mudale ba:i.

Amaiba:le, Na da hamedei fi amo ili ougima:ne

amola gagaoui fi ili mudama:ne, amo ilima asunasimu.

22 Na ougi da lalu agoane heda:mu.

Liligi huluane osobo bagadega diala da amoga nene dagomu.

Amo lalu da bogoi sogega doaga:le, goumi ea bai huluane nene dagomu.

23 Na da se nabasu idimu gogolei ilima imunuu.

Na da Na dadi huluane amoga ili doagala:le gala:mu.

24 Ilia da ha:iba:le amola asugiba:le bogogia:mu.

Na da sigua amola gasonasu ohe fi ilima doagala:ma:ne asunasimu.

Amola saya:be ilima gasomoma:ne asunasimu.

25 Gegesu ganodini ilia da moilai logoga bogomu.

Ilia diasu ganodini bagade beda:mu.

Ayeligi amola a:fini da bogogia:mu.

Mano dubusa amola da:i hamoi dunu da bogogia:mu.

26 Na amo fi huluane, ilia dio bu mae dawa:ma:ne,

---

† 32:21: 1 Golidia 10:22; Louma 10:19

dafawane gugunufinisi dagoma:ne dawa:i galu.

²⁷ Be ilima ha lai ilisu da Na fi gugunufinisimu, amo ilia da dawa:sa:besa:le,

Na da huluane hame gugunufinisi. Bai Nisu da Na fi gugunufinisi.'

²⁸ Isala:ili da gagaoui fi. Iliya da asigi dawa:su hamedafa gala.

²⁹ Eno dunu fi da ili hasali. Be ilia da amo hou ea bai hame ba:sa.

Iliya da hou ilima doaga:i amo ea bai hamedafa dawa:.

³⁰ Dunu 1000agoane da abuliba:le dunu afaega hasalila:?

Dunu 10,000 agoane da abuliba:le dunu adunaga fane legebala:?

Bai Hina Gode, ilia Gode, da ili yolesi dagoi. Iliya gasa bagade Gode da ili yolesiagai.

³¹ Ilima ha lai dunu da ilisu ogogosu 'gode' liligi da gasa hame amo dawa:be.

Iliya da Isala:ili Gode amo Ea gasa bagade defele hame gala.

³² Ilima ha lai fi da Sodame amola Gomoula fi amo defele, wadela:idafa.

Iliya da waini efe amo da gamogai amola medosu waini legesa defele ba:sa.

³³ Iliya da waini hano amo saya:be ea medosu defo amoga hamoi defele.

³⁴ Hina Gode da Isala:ili fi ilima ha lai dunu ilia hou hame gogolesa.

E da ilima se iasu ima:ne eso amo doaga:ma:ne ouesala.

- 35 §Hina Gode da ilima dabe imunu.
E da ilima se imunu. Iliā dafasu eso da doaga:mu.
Iliā gugunufinisimu eso da gadenei.
- 36 **Hina Gode da Ea fi dunu gaga:mu.
E da ilisu gasa da dagoi ba:sea amola ilisu da ili fidimu gogoleiba:le,
E da ilima gogolema:ne olofosu imunu.
- 37 Amasea, Hina Gode da Ea fi dunuma amane adole ba:mu,
“Amo gasa bagade ‘gode’ liligi dilia dafawaneyale dawa:i, amo da habila:?”
- 38 Dilia da dilia gobele salasū sefe amo ili moma:ne i,
amola ilima waini hano moma:ne olei.
Iliā da wali dili fidima:ne hehenaia misunu da defea.
- 39 Na fawane da Godedafa. Eno ‘gode’ liligi huluane da ogogosu.
Na da medole legesu amola Na da esalusū iaha.
Na da fa:gisa amola Na da uhinisisa.
Na hawa: hamosu logo enoga hedofamu da hamedei.
- 40 - 41 Na da Gode Esala. Na da Na lobo amo Hebene amoga ligia gadole
amane sia:sa, Na hadigi gobihei Na da debesa.
Moloidafa hou Na da hamomu.
Na da Nama ha lai dunu dabemu
amola Nama higa:i dunu ilima se imunu.
- 42 Na dadi amoga da ilia maga:me bagade dialebeba:le, dadabimu.

§ 32:35: Louma 12:19; Hibulu 10:30
Hea:su 135:14

** 32:36: Gesami

Amola Na gegesu gobihei bagade
da nowa Nama gegesea amo medole legemu.
Na da nowama da Nama gegesea, ema hame
asigimu.

Fa:gi hamoi dunu amola se iasu diasu
hamosu dunu huluane da bogogia:mu.’

⁴³ †† Fifi asi gala huluane! Dilia Hina Gode Ea
Fi ilima nodoma:mu.

Nowa da ili medole legesea, E da ilima se
iaha.

E da Ema ha lai dunu amo dabesa.

Amola Ea fi dunu ilia wadela:i hou
gogolema:ne olofosa.”

⁴⁴ Mousesese amola Yosiua (Nane ea mano) da
Isala:ili dunu huluane nabima:ne, amo gesami
olelei.

Mousesese ea Dagosu Sia:

⁴⁵ Mousesese da Gode Ea olelesu amo Isala:ili
dunuma olelei dagosea, ⁴⁶ e da amane sia:i,
“Hamoma:ne sia:i na da wali eso dilima olelei
amo huluane noga:le nabima. Dilia mano da
Gode Ea olelesu amo mae fisili, noga:le fa:no
bobogema:ne, amo sia: ilima bu olelema. ⁴⁷ Amo
olelesu da hamedei liligi hame. Ili da dilia
esalusudafa. Amo noga:le nabasea, dilia da ode
bagohame Yodane Hano na:iyado bega: soge
dilia gesowale fimu soge, amo ganodini esalumu.

⁴⁸ †† Amo esoha Hina Gode da Mousesema
amane sia:i, ⁴⁹ “Di A:balime Goumiga gili-
sisu (Moua:be soge ganodini, Yeligou moilai
bai bagade gadenene) amoga masa. Nibou

---

†† **32:43:** Louma 15:10; Wamolegei Sia: Olelesu 19:2 †† **32:48:**
Idisu 27:12-14; Mousesese ea Malasu 3:23-27

Goumiba:le heda:le, Ga:ina:ne soge amo Na da Isala:ili dunuma iaha, amo ba:ma. ⁵⁰ Dia ola Elane da Ho Goumia bogoi amo defele di da Nibou Goumia bogomu.

⁵¹ Bai ali da Isala:ili dunu huluane ba:ma:ne, Na Dio hame gaguia gadoi. Di da Meliba hano (Ga:idesie soge gadenene, wadela:i soge Sine ganodini) amoga esalea, dunu huluane ba:ma:ne Na Dio hame gaguia gadoi. ⁵² Di da sedagawane amo soge ba:mu, be soge amo Na da Isala:ili dunuma iaha, amo ganodini hame masunu,” Hina Gode da amane sia:i.

33

Mousese da Isala:ili Fi Huluane Ilia da Hina Gode Ea Hahawane Dogolegele Fidisu Ba:ma:ne Sia:i

¹ Mousese, Gode Ea fa:no bobogesu dunu, ea bogomu gadeneloba, da Isala:ili fi huluane amo hahawane dogolegele fidisu ba:ma:ne sia:i, amane,

² “Hina Gode da Sainai Goumi amoga misi. E da eso mabe agoai Idome sogega heda:i. E da Balane Goumia Ea fi dunuma Ea hadigi olelei. A:igele dunu 10,000agoane da E sigi misi. Ilia da Ea lobodafa dafulili lalu bagade agoane bai.

³ Hina Gode da Ea fi dunuma asigisa. E da Ema fa:no bobogesu dunu gaga:lala. Amaiba:le, ninia da Ea emoga begudusa amola Ea hamoma:ne sia:i amoma fa:no bobogesa.

⁴ Ninia da Sema amo Mousese da ninima i, amoma fa:no bobogesa. Amoma ninia nodosa

amola amo da ninia gagui liligi huluane bagade-wane baligisa.

⁵ Isala:ili fi dunu ilia amola ilia ouligisu dunu da gilisibiba:le, ilia da Hina Gode ilima Hina Bagade hamoi.”

⁶ Mousese daLiubenefi ilia hou amane olelei, “Liubene fi dunu da bagahame esala. Be ilia da hamedafa bogomu da defea.”

⁷ E daYudafi ilia hou amane olelei, “Hina Gode! Ilia Di fidimusa: webeba:le, nabima! Dia ili eno Isala:ili fi ilima bu gilisima! Hina Gode, ilima ha lai da ilima hasalasisa:besa:le, ilia ggesu fidima!

⁸*E daLifaifi ilia hou amane olelei, “Hina Gode! Dia noga:i hawa: hamosu dunu, amo Lifai fi da Dia hanai ninima olelesa. Ilia Iulimi amola Damini ba:sea, olelesa. Di da Masa hano amoga ilia hou adole ba:su amola Meliba hano amoga ilia dafawaneyale dawa:su hou ba:i dagoi. ⁹ Ilia Dima asigi hou da ilia eda, ame, olalali amola manolali ilima asigi hou baligi. Ilia da Dia sia:i amo nabawane hamoi amola Dia gousa:su hame yolesi.

¹⁰ Ilia da Dia fi Dia sema amoma fa:no bobogema:ne olelemu. Ilia da Dia oloda da:iya gobelesalasu hamomu. ¹¹ Ilia fi da gasa bagade heda:ma:ne, Di, Hina Gode, fidima. Ilia hou hahawane ba:ma. Ilima ha lai amo bu mae wa:legadoma:ne, gugunufinisima.” ¹² E daBedi-aminifi ilia hou amane olelei, “Amo fi ilima Hina Gode da asigisa amola gaga:sa. E da eso huluane ili ouligisa. E da ilia gilisisu ganodini esalebe.

---

* **33:8:** Gadili Asi 28:30, 17:7; Idisu 20:13

13 E daYousefefe ilia hou amane olelei, “Hina Gode da Yousefe ea soge amo gibuga hahawane dogolegele fidimu da defea. Amola hano osobo hagudu diala amo ema imunu da defea.

14 E da noga:le fidibiba:le, ea fi da ha:i manu fage noga:iwane oubi huluane amoga ba:mu da defea. 15 Hina Gode da ilia goumi E hemone hamoi, amo ha:i manu fage amoga dedebomu da defea. 16 Iliia soge da noga:i liligi amoga nabai ba:mu da defea. Liligi huluane amo Hina Gode musa: ifa fonobahadi laluga nenanu amo ganodini Mousesema sia:i, amo da hahawane dogolegelewane fidibiba:le liligi huluane da noga:i ba:mu. Yousefe da yolalali fi amo ganodini dialuma agoane hamoiba:le, amo hahawane dogolegele fidisu hou da ema doaga:mu da defea.

17 Yousefe da magobo bulamagau mano gawali defele gasa bagade gala. E da bulamagau sigua bese (hono) gala. Ea hono da fedege agoane fi ilia dunu osea:i gala-Mana:seamolaIfala:imeilia dunu osea:idafa gala. Amo hono amoga e da fifi asi gala huluane sone, osobo bagade bega: bega: fuli fasisa.”

18 E daSebiulane fi amolaIsagafi ilia hou amane olelei, “Sebiulane da hano wayabo bagadega ahoasea, hahawane ba:mu da defea. Amola Isaga fi dunu da ilia soge ganodini esalea, ilia gagai da hahawane heda:ma:mu.

19 Iliia da ga fi dunu amo ilia goumi sogega misa:ne sia:sa amola amogawi gobele salasu defele hamosa. Iliia labe huluane ilia hano wayabo bagade bega: amola hano bagade ganodini laha.”

²⁰ E daGa:defi ilia hou amane olelei, “Hina Gode da Ga:de ea soge bagade hamoiba:le, Ema nodomu da defea. Ga:de da gasonasu laione wa:me agoane dunu eno ilia lobo o dialuma amo gasona. ²¹ Ga:de fi da soge baligili noga:i amo ilisu fima:ne ilegei. Na da ouligisu dunu ea sogebe defele ema i dagoi. Isala:ili fi ouligisu dunu da gilisia, Ga:de fi dunu da Hina Gode Ea sia: amola Ea sema amoma noga:le fa:no bobogei.”

²² E daDa:nefi ilia hou agoane olelei, “Da:ne da laione wa:me mano agoane. E da Ba:isia:ne sogega soagala:sa.”

²³ E daNa:fadalaifi ilia hou amane olelei, “Na:fadalai da Hina Gode Ea hahawane dogolegele fidisu hou bagadewane ba:sa. Ili soge da Ga:lili Hano Wayabo amoga ga (south) amodili ahoa.”

²⁴ E daA:siefi ilia hou amane olelei, “A:sie ilima hahawane dogolegele fidisu hou da eno fi ilima hahawane dogolegele fidisu hou baligisa. Yolalali da ema asigimu da defea amola ea soge amo ganodini olife ifa bagohame ba:mu da defea. ²⁵ Ea moilai amo da ouli logo ga:suga gaga:mu da defea amola e da amo moilai ganodini olofoiwane hahawane esalumu da defea.”

²⁶ Isala:ili dunu! Dilia Gode da eno ‘gode’ liligi bagadewane baligisa. E da hadigiwane, mu amoga fila heda:le, mumobi amoga fila heda:le dili fidima:ne maha.

²⁷ Eso huluane Esalalalumu Gode da dilia Gaga:su. Ea eso huluane esalalalumu lobo da dili gaguiba:le, hame yolesimu. Dilia da gusuba:i ahoasea, Hi da dilima ha lai amo sefasi. E

da dili amo dunu huluane gugunufinisima:ne sia:i. ²⁸ Amaiba:le, Ya:igobe egaga fi da soge amo gagoma amola waini amoga nabai gala amola gibuga noga:le hahamoi amo ganodini olofoiwane esalumu.

²⁹ Isala:ili fi! Dilia da hahawane bagade. Hina Gode da dili gaga:i dagoiba:le, dunu fi dili defele da hame gala. Hina Gode Hisu da dilia gaga:su liligi amola dilia gegesu gobihei. Hisu da dili gaga:mu amola dilia ha lai dunuma gegebeba:le, dilia da ili hasalimu. Dilima ha lai dunu da dilima, ‘Ninima asigima!’ sia:na misunu amola dilia da ili osa:gili banenesimu.

34

Mousesese ea Bogosu

¹ Mousesese da Moua:be umi soge yolesili, Nibou Goumi sogega asi. Amogawi e da Bisiga Goumi (Yeligou moilai bai bagadega gusu gala) amoba:le heda:i. Amogawi Hina Gode da soge huluane ema olelei amane; Gilia:de soge amo da asili, ga (north) asili Da:ne moilaiga doaga:i; ² Na:fadalai soge huluane; Ifala:ime amola Mana:se ilia soge; Yuda fi ilia soge amo da asili, Medidela:inia Hano Wayabo Bagade guma:goe doaga:i; ³ Yuda fi ilia ga (south) soge, umi soge amo da Soua moilai bai bagadega asili Yeligou moilai bai bagade (amo ganodini da fasela agoane ifa bagohame ba:i) amoga doaga:sa. ⁴ *Amalalu, Hina Gode da Mousesema amane sia:i, “Amo da soge Na da hemonega A:ibalaha:me, Aisage amola Ya:igobe

---

* **34:4:** Mui 12:7, 26:3, 28:13

amo iligaga fi ilima imunu ilegele sia:i. Di amo soge ba:mu, amo Na da olelei dagoi. Be di da amo ganodini hame masunu.”

⁵ Amalalu, Mousese, Hina Gode Ea hawa: hamosu dunu, da amo Moua:be soge ganodini, Hina Gode Ea sia:i defele, bogoi dagoi. ⁶ Hina Gode Hisu da Moua:be umi sogebi Bedebio moilai gadenene la:didili amo ganodini Mousese ea da:i hodo uli dogone sali. Be dunu da ea uli dogoi sogebi hame dawa:i, amola wali hame dawa:.

⁷ 120Mousese da lalelegele, ode120 gidigili bogoi. Be e bogoloba, ea si da wadela:i hame amola ea gasa da hame wadela:lesi. ⁸ Isala:ili dunu da Mousese dawa:beba:le, eso 30 Moua:be umi amo ganodini didiga:su olei defele didiga:lalu yolesi.

⁹ Amola Yosiua (Nane egefe) da asigi dawa:su noga:i amoga nabai galu. Bai Mousese da ema ea lobo ligisi galu. Amaiba:le, Isala:ili dunu da ea sia: nabasu. Ilia da Hina Gode Ea hamoma:ne sia:i E da Mousesema olelei, amoma fa:no bobogei.

¹⁰ †Fa:no agoane, balofede dunu Mousese defele da Isala:ili soge ganodini hame heda:i. Hina Gode da Mousese ea odagia moloiwane sia:su.

¹¹ Hina Gode da e asunasiba:le, e da Idibidi soge ganodini musa: hame ba:i dawa:digima:ne olelesu amola hou eno hamosu. E da amo hou Felou amola ea ouligisu dunu amola Idibidi dunu huluane ilima amane hamoi. Mousese bagia, balofede dunu afae da ea hou defele hamedafa hamosu. ¹² Mousese da Isala:ili dunu huluane

---

† **34:10:** Gadili Asi 33:11

ba:ma:ne gasa bagadedafa beda:ma:ne amola
hamomu hamedei liligi hamoi. Fa:no agoai,
balofede dunu eno da amo hou defele hamomu
da hamedei.

Sia: Ama Dagoi

GODE EA SIA: IDA:IWANE GALA
The Holy Bible in the Bedamuni language of Papua
New Guinea
Buk Baibel long tok ples Bedamuni

Copyright © 2000 Tom Hoey

Language: Bedamuni (Beami)

Translation by: Tom Hoey

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2019-12-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021

28e512c8-4603-5063-83de-bc2fd6fa3b51